

Veera Savelius

Esteratsastuksen professori, luonnontaideteos vai dynamiittipötkö?

Mitä hevosista kuvataan hevosalan lehdissä ja miten?

Informaatioteknologian ja viestintätieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Syyskuu 2019

TIIVISTELMÄ

Savelius, Veera: *Esteratsastuksen professori, luonnontaideteos vai dynamiittipötkö?* Mitä hevosista kuvataan hevosalan lehdissä ja miten?

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Suomen kielen tutkinto-ohjelma

Syyskuu 2019

Tutkimuksen kohteena on hevospuhe hevosalan lehdissä. Tavoitteena on tarkastella, miten hevosta kuvaillaan hevosalan yleiskielisessä ja ammattilaisrekisterissä. Hevosesta predikoinnin tarkastelu tuo esiin hevosen kuvaamisen aiheita ja arvostuksia. Suurin osa tutkittavista ilmauksista on hevossanoja, mutta mukana on myös yleiskielen sanoja.

Tutkimus on synkronista sanastontutkimusta. Aineistoni keruu on deskriptiivistä ja luokittelu relevanttia. Aineisto on kerätty kolmesta hevosalan lehdestä: Hippoksesta, Hevosmaailmasta ja Hevosurheilun ratsastusliitteestä. Jokaisen lehden kahdesta julkaisusta on valittu artikkeleita, joissa hevosia kuvaillaan. Näistä artikkeleista on koottu lopullinen aineisto virkkeinä, joissa jokaisessa on jokin hevosen kuvaus. Aineisto koostuu yhteensä 1859 esiintymästä.

Tutkimuskysymyksiä ovat: Mitä hevosesta kuvataan? Mihin kuvaamisessa keskitytään, ja millaisia erilaisia kuvaamisen kokonaisuuksia voidaan aineistosta löytää? Millä eri tavoin hevosta kuvataan? Millaista sanastoa käytetään, ja miten arvostuksia tuodaan esiin? Näihin vastataan tarkastelemalla tutkimusaihetta hevoset ja maailma edellä, kieliopilliset kategoriat kulkevat taustalla. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella hevosen kuvauksen aihepiirejä, niiden muodostamia kokonaisuuksia ja sitä, mihin kuvaus keskittyy. Tarkastelun kohteena on myös, miten kuvaaminen tapahtuu.

Hevospuheesta on rajattu tutkittavaksi hevosen kuvaus. Se on laaja osa-alue, joka havainnollistaa hyvin, mitä hevosista puhutaan. Mukana kuvauksissa on *hevosen* ja hevoseen viittaavien sanojen saamia määritteitä sekä hevoseen viittaavia ilmauksia ja synonyymeja. Hevosen kuvaus on laaja-alaista ja monimuotoista. Kuvauksen aihepiirejä on paljon, ne jaetaan viiteen kategoriaan: hevosen ulkoinen olemus, hevonen eri käyttötarkoituksissa, hevosen sisäiset ominaisuudet, hevosen tausta ja tila sekä yleiskuvaukset.

Tutkimuksessa selvisi, että eniten kuvataan hevosrotua, sitten hevosen sukupuolta ja ikää. Paljon kuvataan myös luonnetta, ratsastuskäyttöä ja suhdetta ihmisiin tai muihin hevosiin. Suurimpana kuvauskategoriana on hevosen ulkoinen olemus, toiseksi suurimpana sisäiset ominaisuudet ja kolmantena eri käyttötarkoitukset. Vähiten kuvataan hevosen tilaa ja taustaa. Hevosen kuvaus ei rajoitu vain ulkoisiin ominaisuuksiin, vaan myös hevosen sisäisiä ominaisuuksia, sen tilannetta ja käyttöä kuvaillaan laajasti. Kolme eniten kuvattua aiheet ovat kaikki ominaisuuksia, jotka sisältävät jo itsessään muita ominaisuuksia. Vähiten kuvatut aiheet, väri ja alkuperä, taas eivät sisällä juurikaan muuta informaatiota. Näin niiden informaatioarvo on pienempi kuin monta ominaisuutta sisältävien kuvausten.

Tutkimuksessa korostuvat hevosiin eri tilanteissa viittaavat ilmaukset ja näiden tuoma informaatio tarkoitteestaan. Hevoselle on kehittynyt erikoiskielessä ja sitä kuvattaessa valtava joukko erilaisia ilmauksia. Hevosia kuvaillaan kekseliäästi esimerkiksi värikkäiden sanavalintojen ja vertauksien avulla. Hevosen ominaisuuksien arvotus näkyy hevosen luonteen, ominaisuuksien ja käyttöönsä sopivuuden kuvauksissa. Hevosen kuvauksen valintaan vaikuttaa myös se, mitä varten ja miksi hevosta kuvataan.

Avainsanat: sanastontutkimus, semantiikka, hevostutkimus, hevospuhe, kuvaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

TUTKIELMASSA ESIINTYVÄT TAULUKOT

Taulukko 1. Kuvausten kohteet	25
Taulukko 2. Sukupuoli-ilmaukset	29
Taulukko 3. Hevosrotujen terminologia	33
Taulukko 4. Hevosen eri käyttötarkoitukset	45
Taulukko 5. Ratsastuksen eri lajit	47
Taulukko 6. Sisäisen ominaisuuden kuvaukset	58
Taulukko 7. Hevosten ikäjakauma aineistossa	59

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen tavoitteet	7
1.2 Tutkimuksen suhde maailmaan	7
2 AINEISTO JA MENETELMÄ	9
2.1 Aineisto	9
2.2 Menetelmä	11
3 TEORIATAUSTA	12
3.1 Hevospuheen terminologia	12
3.2 Hevossanojen tutkimus	13
3.3 Semantiikka	15
3.4 Hevostiedon lähteet	21
4 HEVOSEN KUVAUS	22
4.1 Hevosen ulkoinen olemus	26
4.1.1 Sukupuoli	26
4.1.2 Hevosrotu	30
4.1.3 Koko	38
4.1.4 Väri ja muu ulkonäkö	41
4.2 Hevonen eri käyttötarkoituksissa	44
4.2.1 Eri käyttötarkoitukset	45
4.2.2 Ratsastuksen eri lajit	46
4.2.3 Käyttöön sopivuus	53
4.2.4 Muu kuin ratsastuskäyttö	56
4.3 Hevosen sisäiset ominaisuudet	58
4.3.1 Ikä	59
4.3.2 Luonne	63
4.3.3 Ominaisuus	67
4.3.4 Hyvyys ja huonous	69
4.4 Hevosen tausta ja tila	71
4.4.1 Alkuperä	72
4.4.2 Omistaminen ja ostaminen	74
4.4.3 Identifiointi	75

4.4.4 Tila	77
4.4.5 Suhde ihmisiin ja muihin hevosiin	79
4.4.6 Vertaukset	83
4.5 Yleiskuvaukset	85
5 LOPUKSI	87
LÄHTEET	91

1 JOHDANTO

Suomen kielen alalla hevossanastoa on tutkittu melko vähän. Aiempi tutkimus painottuu hevosesta käytettäviin ilmaisuihin ja synonyymeihin, ja tutkimukset ovat pääasiassa pro gradu -tutkielmia. Näiden tutkimusten yhteydessä ja muuallakin on tutkittu myös muuta hevossanastoa ja sen alueellista vaihtelua kuten esimerkiksi *karsinan*, *ratsastajan*, *ratsastamisen* ja *tippumisen* synonyymeja. Väitöskirjatasolla Maria Kalske on tutkinut Suomessa syntyneiden hevosten nimestä. Myös muilla tutkimusaloilla on ilmestynyt hevosiin liittyvää tutkimusta, joka sivuaa hevossanastoa, mutta niiden tutkimusten painoarvo ei ole lingvistisessä tutkimuksessa.

Minua kiinnostaa hevospuhe eli se, kuinka hevosista puhutaan ja mitä niistä kerrotaan. Tässä tutkimuksessa aiheena on hevospuheen osa, hevosen kuvaus, eli mitä on kuvauksen kohteena ja miten sen kuvaaminen tapahtuu. Hevospuhe eroaa arkikielessä ja virallisemmissa yhteyksissä sekä harrastajien ja ammattilaisten kesken. Hevospuheessa on eri rekistereitä. Tarkastelen tässä yleiskielistä ja ammattilaisrekisteriä, sillä harrastajana näen mielenkiintoisimmaksi näkökulmaksi virallisemmissa yhteyksissä käytetyn hevospuheen, hevospuheen yleiskielen rekisterin, ja tähän päästään kiinni hevosalan lehtiä tarkastelemalla.

Hevosen kuvausta ei ole aiemmin tutkittu minkään tutkimuksen päätavoitteena. Aihetta on kyllä sivuttu monissa tutkimuksissa. Haluan nyt tutkia, kuinka hevosta kuvataan hevosalan lehdistä, mitä hevosen ominaisuuksia kuvataan, keskittykö kuvaus ulkoisiin vai sisäisiin ominaisuuksiin vai johonkin muuhun ja kuinka laajasti hevosia kuvataan.

Hevosten kuvaukset voidaan jakaa useisiin alakategorioihin: ulkoisen olemuksen, käyttötarkoituksen, sisäisten ominaisuuksien, taustan tai tilan kautta tapahtuva kuvaus sekä yleiset kuvaukset. Koska hevosen kuvauksen sanaston tutkimiseen ei ole aiemmassa tutkimuksessa keskitytty, tuo tutkimukseni uutta tietoa hevosen kuvaamisen kielentämisestä laajentaen samalla hevossanaston tutkimuksen kenttää. Tutkimukseni tuo tietoa siitä, miten hevosesta predikoidaan, mitä tietoa hevosesta tuodaan esiin attribuution avulla ja miten laajasti hevoseen liitetään erilaisia ilmauksia ja synonyymeja eri konteksteissa. Tutkimukseni myös havainnollistaa hevosalan kielenkäyttöä ja sitä, mitkä ominaisuudet hevosessa koetaan kuvailun arvoisiksi ja mitä ominaisuuksia arvostetaan. Vaikka tutkimus koskeekin hevosia, voi sen tuloksista olla hyötyä myös muista eläimistä tai muuta spesifiä, esimerkiksi harrastussanastoa, koskevaa tutkimusta ajatellen.

Hevospuhe tarkoittaa puhetta hevosista, eli sitä, miten ja mitä niistä puhutaan. Hevossanalla taas tarkoitan nimenomaan hevospuheessa esiintyvää sanaa. Tutkin tässä tutkimuksessa hevospuhetta. Monesti tutkimani hevosen kuvauksessa käytettävät sanat ovat hevossanoja, mutta

mukana on myös paljon yleiskielen sanoja, joita ei voi luokitella hevossanoiksi. Tutkimuksen kohteena onkin hevossanaperhe. Tutkin niitä sanoja, joilla hevosta kuvataan, hevospuheen kuvailuosan sanaperhettä.

Olen valinnut juuri hevosen kuvauksen tutkimuksen aiheeksi, koska sitä ei ole juurikaan aiemmin tutkittu. Kuvauksen avulla hevosesta tuodaan esille monia erilaisia asioita. Kuvailu kertoo hevosten ominaisuuksista, puhujan arvostuksista ja yleisesti millaisista hevosista puhutaan. Hevosen kuvaus on yksi selkeärajainen kokonaisuus hevospuheessa, vaikka siihen sisältyykin monenlaisia tapauksia. Hevosen kuvailu aiheena tuo uutta tietoa hevospuheesta suomen kielessä ja luo pohjaa tulevilla tutkimuksille.

Aineisto on kerätty kolmesta hevosalan lehdestä: Hippoksesta, Hevosmaailmasta ja Hevosurheilun ratsastusliitteestä. Jokaisen lehden kahdesta julkaisusta on valittu ratsastusaiheiset artikkelit, joissa kuvaillaan hevosia. Artikkeleista on kerätty virkkeet, joissa hevosta kuvaillaan. Aineisto koostuu näistä virkkeistä. Aineiston kuvaukset on luokiteltu viiteen kategoriaan: hevosen ulkoinen olemus, hevonen eri käyttötarkoituksissa, hevosen sisäiset ominaisuudet, hevosen tausta ja tila sekä yleiskuvaukset. Aiheen käsittely etenee näiden kategorioiden mukaan.

Hevosala on moninainen, hevosia käytetään moniin eri tarkoituksiin, ja niiden parissa toimitaan niin ammatikseen kuin harrastuksenakin. Hevoset ovat usein omistajilleen ja niiden kanssa toimiville hyvin tärkeitä. Hevonen sijaitsee jossakin käyttöeläimen ja lemmikin välimaastossa, ja hevosella on eri ihmisille eri merkityksiä. Tämä selittää, miksi hevosta kuvaillaankin varsin laajasti.

Aihe kiinnostaa minua, sillä omistin hevosen ja harrastan ratsastusta. Olen kiinnostunut siitä, kuinka hevosista puhutaan ja on puhuttu. Minulla on henkilökohtaisesti paljon tietoa hevospuheesta arkikielessä, mutta esimerkiksi lehtien kieli ei ole minulle niin tuttua, joten pääsen tutkimuksessa hyödyntämään omaa tietämystäni ja oppimaan uutta. Tein kandidaatintutkielmani kahdesta hevosen synonyymistä sanomalehtiaineistossa, joten tuntui luontevalta ja kiinnostavalta jatkaa saman aiheen parissa pro gradu -tutkielmankin pariin. Omasta harrastuneisuudestani on apua aineiston analysoimisessa ja tulosten arvioinnissa, sillä minulla on jo arkitietoa esimerkiksi siitä, miksi jokin tietty asia voidaan haluta tuoda esille.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, kuinka hevosalan lehdissä kielennetään hevosen ominaisuuksia, kuinka esimerkiksi hevosen luonnetta kuvaillaan, kuinka hevoseen viitataan, ja mitä siitä tällöin kerrotaan. Haluan tietää, kuinka hevosista puhutaan kuvauksen avulla. Tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat kysymykset:

1. Mitä hevosesta kuvataan? Mihin kuvaamisessa keskitytään, ja millaisia erilaisia kuvaamisen kokonaisuuksia voidaan aineistosta löytää?
2. Millä eri tavoin hevosta kuvataan? Millaista sanastoa käytetään, ja miten arvostuksia tuodaan esiin?

Analysoin esimerkiksi seuraavan kaltaisia virkkeitä: ”Yhtenä päivänä tapasin miehen, jolla oli **pieni suomalainen työhevonen** puunajoa varten.”, ”**Lyhyessä karvassa kiiltelevät hoikat ja urheilulliset täysverihevokset** jäivät mieleeni, Furuhielm kertoo.” ja ”**Läppis on herkkä ruuna**, joka aina yrittää parhaansa.” Analysoitavat osat olen tummentanut. Kaksi ensimmäistä esimerkkiä ovat historiallisesta artikkelista ja viimeinen esteratsastuskilpailuista kertovasta artikkelista.¹

1.2 Tutkimuksen suhde maailmaan

Tutkimus lähestyy aihetta maailma ja tarkoitteet edellä. Tutkimuksen kohteena olevat ilmiöt pyritään käsittelemään maailman ja merkityksen kautta eikä niinkään kieliopillisten tai morfologisten kategoriointien avulla. Nämä kategoriat ovat taustalla, mutta koska tutkimuksen tavoitteena on kertoa, kuinka hevosesta puhutaan, on kaikki luvut pyritty käsittelemään oikean maailman ilmiö edellä. En puhu hevosen saamista määritteistä vaan esimerkiksi hevosen iän kuvaamisesta. Kaikki alaluvut on nimetty ja käsitellään ilmiö ja kuvaus edellä. Tällä tavalla toivon pääseväni käsittelemään ilmiötä sen motivoitumisen kautta.

Perustelen käsittelytapaa sillä, että hevosen kuvaus tapahtuu melko samalla tavalla aina, jos katsotaan kieliopillisia kategorioita tai syntaksia. Hevoseen viitataan hevossanoilla, jotka voivat olla synonyymeja tai muita hevosta jollain tapaa luokittelevia ja kuvailevia sanoja, hevoseen liitetään adjektiivimääräite attribuution avulla, tai määritteenä attribuutiossa onkin partisiippimuoto. Kun taas tarkastellaan kuvausten aiheita, nähdään, että kuvausten kenttä on paljon laajempi kuin kieliopillinen

¹ Hippos 5/2017, Hippos 6/2017

tarkastelu antaisi ymmärtää. Näin ollen tutkimuksessa päästään paljon syvemmälle aiheeseen tarkastelemalla ilmiötä aihe edellä.

2 AINEISTO JA MENETELMÄ

Aineisto on koottu hevosalan lehdistä, ja sen analysoimisessa on käytetty laadullista analyysia. Aineistoni keruu on deskriptiivistä ja luokittelu relevanttia. Tutkimukseni on synkronista sanaston-tutkimusta.

2.1 Aineisto

Aineisto koostuu 1859 esiintymästä, jotka on koottu kolmen lehden (Hippos, Hevosmaailma ja Hevosurheilun ratsastusliite) julkaisuista. Jokaisesta lehdestä mukana on kaksi julkaisua, joiden artikkeleista esiintymät on kerätty. Kuvaukset on kerätty virke kerrallaan. Aineistossa on 72 691 sanaa. Kaikki sanat eivät ole tutkittavia sanoja, mukana on samassa virkkeessä oleva konteksti. Aineisto on varsin laaja ja siinä on paljon erilaisia kuvauksia.

Kolmesta mainitusta lehdestä on valittu artikkeleita, joissa puhutaan hevosista, siten että niitä on kuvailtu. Valituissa artikkeleissa on hevosen kuvailua useamman kerran. Jossain artikkelissa esiintyvä yksittäinen hevosen kuvaus ei tehnyt siitä sopivaa aineistoon. Sopivia artikkeleita ovat esimerkiksi kilpailuista ja valmennuksista kirjoitetut artikkelit sekä valmentajien ja ratsastajien haastattelut, kuuluisan hevosen kuvaukset ja myös ratsastustapahtumista tai -matkoista kirjoitetut artikkelit. Aineisto on rajattu ratsastuksen sanastoon, eikä siihen ole otettu esiintymiä raviaiheisista artikkeleista. Jos jo valitussa artikkelissa on hevosen kuvailussa mainittu raviurheilu tai sen sanastoa, on se silti otettu mukaan aineistoon. Artikkelit ovat heterogeeninen joukko, mutta en halunnut rajata aineistoani vain esimerkiksi kilpailuista kertoviin artikkeleihin, sillä niissä puhutaan yleensä vain voittaneista hevosista ja arvioidaan kilpailun kannalta tärkeitä ominaisuuksia. Erilaisista artikkeleista koostuvan aineiston avulla toivon saavani laajempaa kuvaa hevosista puhumisesta, kun artikkelit koskevat eri aiheita ja niiden aiheina ovat erilaiset hevoset. Aineistossani on esiintymiä monilta ratsastusurheilun osa-alueilta, ja se kattaa hyvin hevosista puhumisen alan lehdissä ja laajasti hevospuheen eri osa-alueita.

Yhdestä julkaisusta on tutkittavaksi otettu 9–16 artikkelia (Hippos ja Hevosmaailma) tai 4–5 artikkelia (Hevosurheilun ratsastusliite). Olen ottanut aineistoon vain normaalipituisia artikkeleita, eli hyvin lyhyet artikkelit eivät ole päätyneet aineistoon, vaikka sisällöltään olisivatkin mukaan sopineet. Jos jostakin aiheesta on ollut useita artikkeleita, joista on ollut mahdotonta sanoa, ovatko ne saman artikkelin alajuttuja vai erillisiä artikkeleita, olen laskenut ne samaksi artikkeliksi, mutta merkinnyt ylös kyseessä olevan alajuttuja. Hippoksen ja Hevosmaailman julkaisut ovat vuodelta 2017

kuten myös toinen Hevosurheilun lehti toisen ollessa vuodelta 2018. Alun perin aineiston piti koostua kolmen lehden neljästä julkaisusta, mutta aineistoa kerätessä tuli selväksi, että yhdestä artikkelista tulee hyvinkin paljon esiintymiä, joten lopullisessa aineistossa on esiintymiä vain jokaisen lehden kahdesta julkaisusta. Aineistoni koostuu yhteensä 57 artikkelista, jotka ovat keskenään eri pituisia, ja eri artikkeleissa on ollut eri määrä aineistooni kelpaavia esiintymiä.

Hippos on Suomen ratsastajainliiton (SRL) jäsenlehti, johon vuoden 2016 alussa yhdistyi toinen alan lehti Hevoset & Ratsastus. Hippos on ratsastuksen erikoislehti, joka toimitetaan kaikille SRL:n jäsenille seitsemän kertaa vuodessa. Hippos on ratsastukseen keskittynyt lehti, eikä siinä ole raviurheiluun liittyviä artikkeleita. Hippoksen artikkelit kertovat kilpailuista, tapahtumista, valmennuksista, tai ovat hevosten kanssa toimijoiden haastatteluja. Lisäksi se sisältää ratsastajan kehonhuoltoon, hevosen hoitoon ja sairauksiin sekä harrastajien kuulumisiin liittyviä artikkeleita.

Hevosurheilu on sekä ratsastukseen että raviurheiluun painottuva lehti. Se sisältää myös valmennukseen sekä jalostukseen liittyviä artikkeleita ja vaikuttaa kaikkein selvimmin olevan suunnattu hevosalalla työskenteleville. Se ilmestyy kaksi kertaa viikossa. Hevosurheilun ratsastusliite ilmestyy kerran viikossa, ja se on noin neljän aukeaman kokoinen sanomalehti, jonka artikkelit keskittyvät ratsastusurheiluun. Siinä on esimerkiksi jalostusuutisia ja haastatteluja ratsastajista tai kasvattajista.

Hevosmaailma on hevosen omistajille, kasvattajille ja harrastajille suunnattu erikoislehti. Harrastelehtenä Hevosmaailma kiinnostaa niin raviharrastajia, ratsastajia kuin hevosaloudessa eläviä. Hevosesta huolehtiminen ruokinnasta terveydenhoitoon on yksi lehden jatkuvista osa-alueista unohtamatta varusteiden hankintaa ja turvallisuutta. Se ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Näiden kolmen lehden artikkelista koostuva aineisto kattaa laajasti ratsastuksen alaa Suomessa ja antaa kattavia tuloksia alan sanastosta. (Hevosmaailma, Karprint, 28.7.2019.)

Artikkeleista on kerätty virkkeet, jotka sisältävät hevosen kuvausta. Keruussa on käytetty subjektiivista tulkintaa virkkeen aiheesta. Lisäksi hevosen kuvailun laajentamiseksi mukana ovat myös esiintymät, joissa hevosesta puhutaan jollakin muulla sanalla kuin *hevon*, eli hevosen kuvaaminen jonakin ja hevosen synonyymit. Esiintymiksi ei ole otettu vaillinaisia lauseita. Hevosen kuvauksiksi lasketaan pääasiassa hevoseen viittaavan sanan kanssa samassa lausekkeessa oleva määrite tai hevossubjektiin liitetty predikatiivi ja kaikenlaiset hevoseen viittaavat ilmaukset. Aineiston kieli on moninaista, ja tutkittavat sanat heterogeeninen joukko. Esiintymien kerääminen ei ollut yksinkertaista, sillä lehtien kieli oli rikasta. Aineistoon on otettu mieluummin enemmän kuin liian vähän esiintymiä.

Esiintymiä oli artikkelista riippuen 10–309. Alun perin esiintymiä oli huomattavasti vähemmän, mutta yhdessä virkkeessä voi olla monta tutkimaani asiaa kuten kaksi kuvausta hevosesta

ja sitten vielä hevoseen viittaava ilmaus tai synonyymi, jolloin tällainen esiintymä on niin sanotusti kolminnettu. Ennen esiintymien kahdennusta aineistoa oli 1639 esiintymää.

Aineisto on kaiken kaikkiaan hyvin laaja niin aihepiireiltään kuin lukumäärältäänkin. Se on otettu validiuden nimissä kolmen eri lehden kahdesta julkaisusta, jotta siihen saadaan vaihtelua niin kirjoitustyyliä kuin aiheissakin. Aineisto sisältää laajasti hevosen kuvailua erilaisissa tilanteissa.

2.2 Menetelmä

Menetelmänäni toimii laadullinen analyysi. Aineistoa käsitellään Excelin avulla luokitellen ja analysoiden sitä erilaisten kategorioiden ja käsitteiden mukaan. Aineisto on koostettu Exceliin kuvauskerrollaan eikä virkkeittäin, sillä yksi virke voi sisältää monta aineistooni sisältyvää tutkittavaa sanaa tai ilmausta. Olen jaotellut aineistoni kahteen eri kategoriaan: hevosen kuvaukset ja hevoseen viittaavat ilmaukset, joista osa on synonyymeja sanalle *hevonen*. Molempia on analysoitu pidemmälle omiin kategorioihinsa. Kaikista tutkittavista ilmauksista on näkyvillä lekseemi ja sanamuoto. Virkkeen aiheita ei ole analysoitu, vaan aihe on näkyvillä artikkelitasolla sen takia, että ilman laajempaa kontekstia jokaisen virkkeen aiheita on hankala tulkita, koska yksittäinen virke voi olla hyvinkin lyhyt. Kuvauksista kiinnitin analyysissä huomiota siihen, mitä kuvataan, mihin isompaan luokkaan kuvausten aiheet voidaan jakaa ja onko kyseessä vertaus. Hevoseen viittaavien ilmausten kohdalla analysoin ilmauksen aiheen ja esimerkiksi luokitteleeko vai kuvaileeko se hevosta.

Lähestyn aineistoa ensisijaisesti kuvausten kohteen tai tarkoituksen kannalta, en kielellisistä kategorioista käsin. Tästä johtuen jotkin kategoriat sivuavat toisiaan tai sisältävät jopa sisältöä, jonka voisi luokitella johonkin toiseen kategoriaankin, mutta esitän tällaisissa tapauksissa perustelut, miksi kyseisenlaiset esiintymät käsitellään kyseisessä luvussa eikä jossain muualla. Aina järkevin paikka ei ole se kielellisistä kategorioista käsin katsottuna loogisin, mutta käyttämäni jaottelu tukee hevosen kuvauksen täysivaltaista käsittelyä aineistoni avulla.

3 TEORIATAUSTA

Tutkimukseni kuuluu sanastontutkimuksen alueeseen, mutta sanastontutkimus on kielentutkimuksen ala, jolla ei juurikaan ole kattavaa lähdekirjallisuutta. Tutkimukseni tärkein teoriatausta on semantiikka, koska tutkin hevosen kuvaamiseen käytettävien sanojen merkityksiä ja mitä merkityksillä halutaan tuoda esiin. Semantiikan alalta tutkimukseni pohjana toimii John I Saeedin *Semantics* ja Matti Larjavaaran *Pragmasemantiikka*. Toinen tärkeä teoriatausta on aikaisempi hevossanaperheen tutkimus.

3.1 Hevospuheen terminologia

Käytän käsitettä hevossana, jonka määrittelen sanaksi, joka tarkoittaa hevosta itseään tai jotakin tarkoitetta, jota käytetään yleensä vain hevosharrastuksessa tai jotakin muuta esimerkiksi hevosen toimintaa, jota esiintyy tyypillisesti vain hevosilla. Hevossanoja ovat hevosen synonyymit (*heppa*), esimerkiksi hevosta luokittelevat sanat (*tamma*, *suomenhevonen*) sekä hevosen liikkumista tarkoittavat sanat (*laukka*) tai yleensä vain hevosen kuvailuun käytettävät ilmaukset (*ruunattu*, *helposti kuumuva*). Hevospuheella taas viitataan hevosista puhumiseen, eli puheeseen tai kirjoitukseen, jonka pääasiallisena aiheena ovat hevoset. Koko tutkimukseni keskittyy hevospuheen tutkimiseen.

Sanat kuuluvat tai voivat kuulua johonkin sanaperheeseen. Sanaperheellä tarkoitetaan tiettyyn aktiviteettiin tai spesifiin alaan liittyviä sanoja, esimerkiksi hevossanasto tai ratsastusaiheinen sanasto. (Saeed 2015: 60.) Tässä tutkimuksessa hevossanaperhe on suuressa roolissa. Rajanveto voi olla hankalaa, mikä sana on hevossanaperheeseen kuuluva ja mikä ei. Jotkut sanat eivät kuulu hevossanaperheeseen, vaikka ne esiintyisivät aineistossani usein hevosten kanssa. Kuvausten kanssa rajanveto on hankalampaa kuin esimerkiksi pelkkiä hevosen synonyymeja tutkittaessa. Osa hevosen kuvailuun käytettävästä sanastosta on yleiskielen sanastoa, sillä monia muitakin tarkoitteita kuvaillaan samoilla adjektiiveilla kuin hevosia. Osa hevospuheen adjektiiveista ja partisiipeista kuuluu kuitenkin hevossanaperheeseen. Hevoseen viittaavista ilmauksista suurin osa kuuluu selkeästi hevossanaperheeseen ja vähemmistönä ovat yleiskieliset sanat. Hevossanaperheeseen kuuluvat kaikki hevos-sanat. Hevossanaperheen sanoja käytetään lähinnä hevospuheessa. Sanaperheeseen liittyy myös sanue, jolla tarkoitetaan alkuperältään eli etymologialtaan toisiinsa liittyviä sanoja (KS s. v. *sanue*). Hevossanaperhe on laaja, siihen kuuluu myös sanueita, mutta varsinaisesta yhdestä isosta hevossanueesta ei voida puhua, sillä hevossanoja on hyvin paljon ja erilaisia. Ne eivät ole kaikki samaa alkuperää.

Hevoseen viittaavissa ilmauksissa on esimerkiksi luokittelevia ja kuvailevia hevossanoja sekä synonyymeja. Osa ilmaisee, mihin luokkaan hevonen milloinkin kuuluu, osa kuvailee hevosen ominaisuuksia ja osa on aitoja hevosen synonyymeja. Pajunen (2001: 99) luokittelee tilanilmaisut semanttisesti kuuteen eri luokkaan a) olotila, b) attribuutio, c) inkluusio, d) lokaatio, e) possessio ja f) identifikaatio. Hevoseen viittaavien ilmauksien esittämät kuvaukset kuuluvat näihin luokkiin, mutta kaikkia luokkia ei esiinny aineistossa hevosiin viittaavina ilmauksina. Hevoseen viittaavat ilmaukset toimivat usein inkluusion ja identifikaation avulla, kun taas jos tarkastellaan kaikkia aineiston hevosen kuvauksia, esiintyy myös attribuutin, olotilan ja lokaation ilmaisua hevosia kuvaillessa. Hevosiin viittaavat ilmaukset luokittelevat hevosia esimerkiksi seuraaviin luokkiin: hevosrodut, sukupuoli ja käyttötarkoitus. Luokissa tarkoite on aina laajempi kuin yksittäinen olio. Yhdessä luokassa on usein keskenään synonyymisia ilmauksia kuten *kisaheppa*, *kisahevonen* ja *kilpahevonen*. Luokissa on myös paljon kohyponymiaa, esimerkiksi kaikki hevosrodut ovat toistensa kohyponyymeja. Synonyymeistä puhuttaessa kielentämisspesifisyyskin voi vaihdella. Hevosen ominaisuuksia kuvailevia hevossanoja ovat esimerkiksi värin tai koon ilmaukset. Hevosen synonyymit ovat moninainen joukko. Selkeitä hevosen synonyymeja ovat esimerkiksi *heppa*, *humma* ja *koni*, mutta näistä vain *heppa* esiintyy aineistossa. Hevosen synonyymeiksi voidaan lukea myös osa hevossanoista, jotka luokittelevat hevosta, jolloin sanan tarkoitteisiin eivät kuulu kaikki hevoset kuten esimerkiksi *ratsu* tai *ravuri*. Ne ovat kuitenkin myös hevosta luokittelevia hevossanoja, joten rajanveto synonyymien kohdalla on välillä vaikeaa. Lähtökohtaisesti molemmat ovat hevoseen viittaavia ilmauksia, joista osa on synonyymeja.

3.2 Hevossanojen tutkimus

Leksikologia eli sanastontutkimus on laaja ala, jonka piirissä tehtävillä tutkimuksilla on runsaasti yhtymäkohtia, mutta näkökulma määrää, mistä tutkimuksen lajista milloinkin on kysymys (Häkkinen 1997: 9). Sijoitan tutkimuksen sanastontutkimuksen eli leksikologian piiriin kuuluvaksi, ja tarkemmin sen paikka hahmottuu hevossanojen tutkimuksen piiriin.

Semantiikan lisäksi toinen tärkeä tausta tutkimukselleni on aikaisempi hevossanaston tai hevossanojen tutkimus, jossa pohjaan pääasiassa pro gradu -tutkielmiin aiheen vähäisen tutkittuuden takia. Katri Alatalo, Laura Korhonen ja Virpi Siitonen käsittelevät kaikki hevossanastoa pro gradu -tutkielmissaan. Lisäksi tärkeän osan teoriataustaani muodostaa Riitta-Maria Leinosen väitöskirja *Palvelijasta terapeutiksi – Ihmisen ja hevosen suhteen muuttuvat kulttuuriset mallit Suomessa*

(2013). Väitöskirja on tehty kulttuuriantropologian puolella, mutta tuo esiin merkitysten puolta hevossanastossa.

Katri Alatalon pro gradu -tutkielmassa *Hevosten nimitykset hevostalli.net-keskustelupalstalla* (2010) tarkastellaan hevosten nimityksiä. Hän tutkii, miten eri tavoin hevosia voidaan nimittää ja miten nimityksiä muodostetaan. (Alatalo 2010: 2.) Alatalon mukaan nimitysperusteita ovat hevosen ominaisuudet esimerkiksi sukupuoli ja väri sekä hevosen käyttötarkoitus (2010: 94). Nämä ovat kaikki myös niitä asioita, joita tarkastelen omassa tutkimuksessani, sillä ne ovat hevosen kuvailua. Hevosen nimitykset kuvailevat hevosia, ja Alatalo sanookin, että monissa nimityksissä kuvaillaan useita ominaisuuksia yhtä aikaa (2010: 95). Hänen tutkimuksessaan sanoja on jaoteltu nimitysten muodostuksen ja nimitysperusteiden kautta. Nimitysten muodostuminen kattaa perussanat, johdokset, yhdyssanat, sanaliitot ja lyhenteet. Oman tutkimukseni kannalta merkityksellisempi tutkimuksen kohde ovat nimitysperusteet, jotka hän on jakanut neljään alalukuun: yleiset nimitykset, hevosen ominaisuudet, hevosen käyttötarkoitus ja hevosen suhde ihmiseen. Käyttötarkoituksen ja ominaisuuksien alla on vielä monia alakategorioita. (Alatalo 2010: 11–53.) Hänen jaottelunsa ja lähtökohtansa on melko samanlainen kuin omassa tutkimuksessani. Hevosen nimitykset ovat hevosen kuvailua. Alatalon näkökulma eroaa kuitenkin tämän tutkimuksen näkökulmasta. Alatalon nimitys tarkoittaa samaa, mitä itse kutsun hevoseen viittaavaksi ilmaukseksi tässä tutkimuksessa. Alatalon tutkimuksen ulkopuolelle jää toinen puoli omasta tutkimuksestani, puhtaat hevosen kuvaukset.

Laura Korhosen pro gradu -tutkielma *Suomalaisen ratsastussanaston alueellinen ja käyttäjäryhmäkohtainen variaatio* vuodelta 2014 tutkii, millaista sanastoa hevosalalla esiintyy ja miten sanasto vaihtelee eri ikäryhmien, eri sukupuolten ja eri kokemusryhmien edustajien välillä. Lisäksi hän tutkii, onko sanastossa eroja eri murteissa. (Korhonen 2014: 2.) Hänen tutkimuskysymyksiään ovat myös, miten sanastoa syntyy ja onko hevossanastossa attraktiokeskuksia (Korhonen 2014: 4). Suuri osa hänen tutkimuksestaan keskittyy taustatietojen ja itse sanaston yhdessä tutkimiseen. Hevosen ja ponin nimitykset muodostavat hevossanastossa attraktiokeskuksen, ja niiden nimitykset ovat osittain keskenään samoja (Korhonen 2014: 47). Nämä ovat niitä sanoja, joita myös tutkin. Hänen tutkimuksessaan otetaan huomioon koko hevosalan sanasto, ja hän tutkiikin esimerkiksi eri nimityksiä hevosen selästä tippumiselle ja raipalle (Korhonen 2014: 50–53). Korhonen keskittyy myös tapoihin, joilla nimityksiä muodostetaan (2014: 65). Korhonen toteaa hevosen ja ponin nimityksien muodostavan hevossanastoon selkeän attraktiokeskuksen (2014: 47). Alatalon tutkimus keskittyykin pelkästään tähän attraktiokeskukseen, ja oma tutkimukseni taas sivuaa paljon Alatalon tutkimusta kuten myös osittain Korhosen tutkimusta.

Virpi Siitonen tutkii pro gradu -tutkielmassaan *Suomalaista ratsastusslangia* (1997: 2) suomen kielen hevos- ja ratsastussanaston ominaispiirteisiin. Myös Siitonen kuten myös Korhonen

käsittelee sananmuodostustapoja ja attraktiokeskuksia (1997: 3). Siitosen tutkimuksessa korostuvat slangi ja puhekieli (1997: 2), kun taas Korhonen tutkii sekä yleiskielisiä nimityksiä, erityiskielen ilmauksia ja slangisanoja (2014: 3). Siitosen tutkimuksessa attraktiokeskuksiksi nousivat hevosta tarkoittavat sanat ja esimerkiksi *ratsastaa*-verbi (1997: 50–64).

Kaikki Alatalo, Korhonen ja Siitonen tutkivat hevossanastoa, kun taas itse tutkin hevospuhetta. Kuitenkin kaikki me tutkimme sitä, miten hevosista puhutaan. Tutkin osittain samaa aihetta, johon Alatalon koko tutkimus perustuu, Korhosen ja Siitosen kohdalla minun tutkimani sanat ovat vain pieni osa heidän tutkimustaan. Laajennan näkökulmaa molemmista näistä tutkimuksista tutkimalla myös hevosten kuvailuja, jotka eivät ole hevosen synonyymeja tai nimityksiä. Korhosen ja Siitosen tutkimukset luovat pohjaa tutkimukselleni, sillä he listaavat hevosen ja ponin nimitykset hevossanaston attraktiokeskuksiksi. Alatalo taas käsittelee pelkästään näitä nimityksiä. Tässä tutkimuksessa tutkitaan sekä aineistossa esiintyviä hevosen nimityksiä että hevosen kuvailua.

Riitta-Maria Leinosen väitöskirja käsittelee hevoskulttuurin muutosta Suomessa (2013: 13) eikä sanastoa. Kyseinen teos auttaa perustelemaan sanastontutkimuksen kautta esiin tulevia havaintoja liittämällä ne osaksi maailmaa. Koko tutkimukseni etenee merkitys eikä kielentutkimus edellä. Leinonen kirjoittaa:

Kulttuurista ja aikakaudesta riippuen hevosen käyttötarkoitukset, hevoskäsitteet ja hevoseen liitetyt merkitykset ovat vaihdelleet. Yhteiskunnallisen muutoksen ja teknologian kehittymisen myötä hevonen on nykyään länsimaissa pääasiassa vapaa-ajan harrastekaveri ja kilpaurheilija, mutta kehittyvissä maissa se on edelleen maatalouden, paimennuksen ja kuljetuksen välttämätön työväline (2013: 14).

Minun tutkimukseni kannalta juuri hevoseen liitetyt merkitykset ja hevoskäsitteet ovat ne, jotka auttavat hevosen kuvailun tutkimisessa.

3.3 Semantiikka

John I Saeedin *Semantics* (2015: xvii) on semantiikan perusteos, joka ei keskity mihinkään tiettyyn teoriaan, vaan pyrkii esittelemään koko semantiikan kentän ja muutamia tärkeimpiä semantiikan kirjoittajia. Kirja on jaettu kolmeen osaan, ensimmäisessä tarkastellaan semantiikan paikkaa lingvistikassa ja puhutaan sen sivuamista tieteistä psykologiasta ja filosofiasta. Toisessa osassa esitellään sanan- ja lausemerkityksen päätutkimukset ja piirteet. Kolmas osa esittelee kolme tärkeää semantiikan teoriaa: komponenttiteoria, formaali semantiikka ja kognitiivinen semantiikka. (Saeed 2015: xvii.)

Matti Larjavaaran *Pragmasemantiikka* (2007) taas on semantiikan ja pragmatiikan yhdistävä oppikirjamainen teos. Kirjan läpi kulkeva teema on koodin ja käytön interaktio, kieli on opittua koodia ja sen soveltamista. Larjavaaran mukaan kielellinen merkki on jo itsessään tulkittava mo-

nimutkaiseksi toiminnalliseksi yksiköksi. Osa luvuista painottuu enemmän pragmatiikkaan ja osa semantiikkaan. Larjavaara paneutuu muun muassa polysemiaan, merkityksen eri kuvauskeinoihin ja suomen kielen merkkien semanttisiin ryhmiin. (Larjavaara 2007: 9–10.)

Semantiikan perustehtävänä on näyttää, kuinka ihmiset viestivät merkityksiä kielen osilla ja kuinka nämä merkitykset ymmärretään (Saeed 2015: 5). Tutkimukseni keskittyy hevosen kuvauksien merkityksiin ja siihen, mitä ne kertovat hevosten kuvaamisesta. Semantiikassa kohdataan kolme ongelmaa, joista Saeed listaa ensimmäisenä sen, kuinka voidaan määritellä sanan merkityksen muuten kuin toisten sanojen avulla, joiden merkitykset määritellään taas uusien sanojen avulla. Voidaanko ikinä astua kielen ulkopuolelle tekemään havaintoja, vai tehdäkö aina kehäpäätelmiä. (Saeed 2015: 6.) Toinen ongelma liittyy siihen, kuinka voidaan tietää, onko merkitys täsmälleen se, mitä ajatellaan, kun merkitys löytyy vain natiivipuhujan päästä ja liittyy myös muuhun tietoon. Voiko puhuja ymmärtää jonkin sanan merkityksen täsmällisesti, jos hänellä on väärää tietoa maailmasta, tai jos puhujien ymmärtämät merkitykset tietylle sanalle vaihtelevat. Kolmas ongelma on saman lausuman eri tilanteiset merkitykset eli piilomerkitykset tai epäsuorat merkitykset eli tilanteet, joissa ihmiset eivät tarkoita kirjaimellisesti sitä, mitä he sanovat. (Saeed 2015: 6.)

Nämä ongelmat tulee tiedostaa myös tässä tutkimuksessa, mutta metakielenä käytän kuitenkin samaa kieltä kuin aineistokin on, merkityksen määrittelyssä luotan yleisesti hyväksyttyyn merkitykseen, kuinka sanaa käytetään, ja tekstiaineistoa tutkiessa päästään käsiksi vain konkreettiseen kontekstiin, ja piilomerkitykset jäävät tulkinnanvaraisiksi. Tässä tilanteessa konteksti auttaa ymmärtämään merkityksiä. Pohjaan myös omaan ymmärrykseeni hevostista. Näen merkitykset melko pysyvinä, muutenhan niitä olisi turhaa tutkia. Kehäpäätelmiin Saeed (2015: 7) esittää ratkaisuksi semanttista metakieltä kielen analysointiin. Toiseen ongelmaan ratkaisuksi hän (2015: 8) tarjoaa riittävää määrää tietoa sanasta ja sen merkityksestä, jotka puhujalla on oltava, ennen kuin hän voi käyttää sanaa, mutta ongelmana onkin, mikä on riittävä määrä tietoa. Kolmanteen ongelmaan ratkaisuna voidaan Saeedin (2015: 8) mukaan nähdä merkitysten jakaminen paikalliseen kontekstuaaliseen merkitykseen ja kontekstista erilliseen yleiseen merkitykseen.

Semantiikan tutkijoiden mukaan kykymme puhua maailmasta on riippuvainen meidän mentaalisesta mallistamme. Tällöin kieli esittää teoriaa todellisuudesta, tilanteista ja asioista, joita todellisuudessa on, mutta puhuja voi esittää saman tilanteen eri tavoilla (Saeed 2015: 23). Viittaaminen ja viittaamatta jättäminen puheessa ja kirjoituksessa kytkevät kunkin lauseen tai ilmaisan niiden kontekstiin, onko sanoilla välitön viittauksen kohde, vai riippuuko viittauksen kohdekin kontekstista kuten pronomien kohdalla (Saeed 2015: 25). Substantiivilausekkeilla voidaan viitata johonkin yksilöön, jonka kuulija joko tuntee tai ei tunne, tai kaikkiin kuvaukseen sopiviin yksilöihin tai joukkoon (Saeed 2015: 27). Samalla substantiivihevossanalla voidaan viitata johonkin yksilöön

tai johonkin suurempaan joukkoon, kuten esimerkiksi sanalla *suomenhevonen*. Tämä tekee monista niistä synonyymien tapaisia joissain konteksteissa, vaikka ne eivät olisikaan synonyymeja. Ne viittaavat hevoseen, mutta eivät ole sanan *hevonen* synonyymeja. Kaikilla sanoilla ei myöskään ole viittauksen kohdetta – esimerkiksi kun puhutaan kuvitelluista asioista, kuten yksisarvisista tai kolmannesta maailmansodasta – tällöin merkitys syntyy suhteessa muihin merkityksiin (Saeed 2015: 29). Samaan tarkoitteeseen voi viitata monella tapaa (Saeed 2015: 30), mutta puhuja tai kuulija ei välttämättä aina tiedä viittausten kohteen olevan sama henkilö tai asia, ja tällöin osa merkityksestä voi jäädä hämäräksi (Saeed 2015: 31). Viittauksiin liittyvällä anaforalla tarkoitetaan sitä, että samaan tarkoitteeseen viitataan monin eri tavoin ja eri lauseissa. Sama sana voidaan toistaa, tarkoitteeseen voidaan viitata toisella substantiivilla tai esimerkiksi pronominilla. (Saeed 2015: 209.)

Vaihtoehtona prototyypeille on esitetty Lakoffin kehyksiä ja idealisoituja kognitiivisia malleja (ICM). Ne ovat kokoelmia kulttuurisista näkemyksistä ja merkityksistä; osa sanan merkityksestä on sanakirjatietoa, ja osa on kulttuurisesti sidonnaista tietoa siitä, mitä sanalla yleensä tarkoitetaan ja milloin sitä käytetään. (Saeed 2015: 35.) Tähän kytkeytyy hevospuheessa käytettävien sanojen luokitus hevossanoihin ja muihin, esimerkiksi yleiskielen sanoihin. Kaikki hevospuheessa käytettävät sanat eivät ole hevossanoja, kuten esimerkiksi *oppivainen*, *älykäs* tai *rehellinen*. Kyseessä on yleiskielen sanan käyttäminen hevosta kuvaillessa, se ei kuitenkaan tee sanasta hevossanaa, sillä sen merkitys on sama hevosta kuvailtaessa kuin yleiskielessäkin. Toisin on esimerkiksi sanan *kuuma* kanssa. Hevospuheessa sillä on eriytnyt merkitys, *kuuma* hevossanana tarkoittaa helposti kuumuvaa hevosta, eli hevosta, joka innostuu helposti, on vaikeammin hallittava ja se vaatii taitavamman ratsastajan, ettei se karkaa käsistä. Yleiskielessä se taas tarkoittaa erittäin lämmintä, minkä lisäksi sillä on monia muitakin merkityksiä (KS v. s. *kuuma*), mutta mikään niistä ei suoraan tarkoita samaa kuin sille hevosalan erityiskielessä kehittynyt merkitys. Saeed tuo esiin, että merkitys on aina enemmän kuin kieli, kielellinen määritelmä tai mihin kielellä voidaan päästä (Saeed 2015: 40.)

Merkitysten taustalla on mielessä oleva konsepti siitä, mitkä asiat kuuluvat tiettyyn tarkoitteeseen, mikä tekee hevosesta hevosen (Saeed 2015: 31). Uusia merkityksiä ja konsepteja syntyy koko ajan lisää, kun asioita nimetään (Saeed 2015: 32). Jonkin asian konseptia on hankala määrittää, koska mitä jos konseptin tarkoitteiden joukkoon kuuluu yksilö tai asia, joka ei noudata kaikkia konseptin väitteitä, mutta on kuitenkin selkeästi määriteltävissä konseptin tarkoitteiden joukkoon – esimerkiksi kolmijalkainen hevonen (Saeed 2015: 33–34). Tähän vastauksena ovat prototyypit, joiden ideana on se, että esimerkiksi hevosten joukkoon kuuluu monenlaisia yksilöitä, joista osa on prototyyppisemmin hevosia, ja osa taas ei jaa ihan kaikkia prototyyppiselle hevoselle kuuluvia ominaisuuksia, mutta ne ovat silti hevosia (Saeed 2015: 35). Prototyypin käsite on tutkimuksessani tärkeä, sillä puhun tietyn ryhmän edustajista joukkona, jotka jakavat paljon

ominaisuuksia, mutta eivät kaikkia. Esimerkiksi kaikki ruunat ovat kastroituja oreja, mutta osalle on voinut jäädä orimaisia ominaisuuksia, vaikka ruunat yleensä ovatkin oreja rauhallisempia ja helpommin hallittavia.

Leksikaalisen semantiikan tavoitteena on perinteisesti ollut esittää jonkin kielen jokaisen sanan merkitys ja kuinka sanojen merkitykset jossakin kielessä liittyvät toisiinsa (Saeed 2015: 51). Esimerkiksi sanaan *ori* sisältyy tieto, että tarkoite on hevonen; *hevonen* ja *ori* ovat liitoksissa toisiinsa. Samassa sanaluokassa sanoilla on aina tiettyjä semanttisia samankaltaisuuksia, joiden avulla niiden voidaan sanoa kuuluvan samaan sanaluokkaan. (Saeed 2015: 53.)

Samaa tarkoittavia sanoja kutsutaan synonyymeiksi, mutta Saeed tuo esiin, että täydellinen synonymia eli merkitysten täydellinen vastaavuus on hyvin harvinaista (Saeed 2015: 61). Muista merkitykseen liittyvistä käsitteistä Saeed nostaa esiin esimerkiksi kollokaation, jolla tarkoitetaan usein yhdessä esiintyviä sanoja tai sanojen taipumusta esiintyä yhdessä (Saeed 2015: 57). Aina sanan merkitystä tutkittaessa tulee ottaa huomioon, että konteksti täsmentää sanan merkitystä (Saeed 2015: 57). Aineistoni tuo esille hevoseen liitettyjä kollokaatteja ja hevoseen viittaavia ilmauksia monipuolisesti.

Sanat voivat kuulua eri rekistereihin eli eri kielenkäyttötyyleihin. Ne tarkoittavat samaa, mutta niitä käytetään eri tilanteissa riippuen siitä, millaista kielenkäyttöä tilanne vaatii. Synonyymit myös kertovat puhujan positiivisesta tai negatiivisesta suhtautumisesta tarkoitteeseen. Joskus synonymia syntyy myös tilanteesta, jolloin sanat tai lauseet eivät yleensä tarkoita samaa, mutta tietyssä kontekstissa niistä tulee synonyymeja. (Saeed 2015: 62.) Tutkimukseni keskittyy hevosalan viralliseen kielenkäyttöön ja sen rekisteriin. Aineistossa on monia tilanteisia synonyymeja, kun hevosiin viitataan tietyssä kontekstissa sanalla, jota ei voi kuitenkaan sanoa hevosen synonyymiksi. Tällöin kyseessä on hevoseen viittaava ilmaus, joka esimerkiksi luokittelee viitauksen kohteena olevaa hevosta. Kyseinen sana voi olla esimerkiksi hevosen hyperonyymi. Hyponymialla tarkoitetaan sanojen suhdetta toisiinsa, jossa alakäsite eli hyponyymi kuuluu yläkäsitteen eli hyperonyymin kuvaamaan kategoriaan, mutta hyperonyymi ei kuulu hyponyymien kuvaavan kategoriaan (Saeed 2015: 65). Esimerkiksi *suomenhevonen* on *hevonen*, mutta kaikki hevoset eivät ole *suomenhevosia*. Erityinen leksikaalinen suhde on myös esimerkiksi sanojen *aikuinen* ja *lapsi* välillä tai sanojen *hevonen* ja *varsa* välillä. Larjavaara tarkentaa hyperonymian käsitettä: jos hyperonyymien alla on monta eri hyponyymiä, ovat nämä hyponyymit keskenään kohyponyymeja ja keskenään samalla tasolla (Larjavaara 2007: 145). Esimerkiksi *hevonen*-hyperonyymilla on kohyponyymeina esimerkiksi *suomenhevonen*, *islanninhevonen* ja *shetlanninponi*. Varsinkin hevosrodut nousevat tutkimuksessa esiin hyperonyymissa omaksi kohyponyymien joukokseen.

Perusidealtaan semantiikka pyrkii käsittelemään konventionaalisia merkityksiä, eli niitä merkityksiä, jotka eivät juurikaan vaihtelee riippuen kontekstista, ja pragmatiikka taas tutkii kontekstin mukaan vaihtuvia käytäntöjä (Saeed 2015: 98). Tässä tutkimuksessa painopiste on nimenomaan konventionaalisissa merkityksissä, mutta mahdollisuuksien mukaan myös kontekstia otetaan mukaan tulkintaan. Aineistossani tutkittavat sanat ovat virkeyhteydessään.

Larjavaara käsittelee verbien *tarkoittaa* ja *merkitä* eroja ja määrittelee koodimerkityksen ja käyttömerkityksen. Koodimerkitys on se merkitys, joka on jollakin merkillä olemassa suhteessa konventionaaliseen eli opittuun koodiin eli kielisysteemiin, ja käyttömerkitys on se merkitys, jonka jokin merkki saa jokaisessa ilmauksessa erikseen, ja se määrittyy käyttötilanteen mukaan ja on aina jotakin enemmän kuin pelkkä koodimerkitys. (Larjavaara 2007: 23.) Koodi- ja käyttömerkitys muodostavat myös eron semantiikan ja pragmatiikan välille; ensimmäinen tutkii koodimerkityksiä ja toinen käyttömerkityksiä. Kuitenkin tutkimusalat risteävät välillä toistensa kanssa, ja raja saattaa olla häilyvä (Larjavaara 2007: 27). Semantiikan ja pragmatiikan tutkimista yhdessä Larjavaara nimittää pragmasemantiikaksi, jolla hän korostaa koodimerkityksen olevan kiinni käytöstä, palvelevan käyttöä ja kehittyvän käytön edellytysten mukaisesti (2007: 28). Tutkimukseni voikin nähdä olevan pragmasemanttista, sillä tutkin kuvauksia niiden kontekstissa ja tässä kyseisessä merkityksessä ja käytössä, tutkimukseni tuloksia ei voi yleismaailmallistaa laajasti. Larjavaara erottaa toisistaan kielellisen ja ei-kielellisen kontekstin, joiden välillä on jatkumo. Kontekstitietoa voidaan jakaa myös sen mukaan, onko se tilanteista vai pysyvää. Tällöinkin kyseessä on jatkumo eikä tarkka raja. (Larjavaara 2007: 42.) Toisistaan voidaan erottaa ekstensionaalinen ja intensionaalinen merkki, joista ensimmäinen tarkoittaa sitä, että ekstensionaalista sanaa vastaa kuvitellussa tai todellisessa maailmassa jokin joukko, sanan ekstensio, ja toinen tarkoittaa sitä, ettei joitain esimerkiksi kielipillisiä sanoja vastaa maailmassa mikään joukko, mutta sanalla on silti merkityssisältö niin kuin ekstensionaalisella sanallakin (Larjavaara 2007: 66).

Saeedin mukaan kuulijalla on kolmenlaista tietoa, joiden avulla hän pääättelee, mistä on kyse ja mistä puhutaan. Nämä kolme tiedonlähdettä ovat se, mitä on aiemmin sanottu, fyysinen konteksti ja yleinen tieto. Puhujan tulee ottaa nämä huomioon miettiessään, kuinka viitata johonkin tarkoitteeseen tai asiaan. (Saeed 2015: 197–198.) Tekstiaineistossa viittaaminen ja sen ymmärtäminen perustuu näihin kaikkiin kolmeen, mutta fyysisen kontekstin lisäksi nähtävillä ei ole juuri sitä ajallista kontekstia, toisin kuin esimerkiksi puhutussa kielessä. Aineiston taustalla olevat lehdet ja niiden ilmestymisajankohdat ovat tiedossa.

'Mental spaces' eli mielen maailmat ovat konseptuaalisia rakenteita, jotka Fauconnier (1994,1997) alun perin kehitteli kuvailemaan, kuinka kielenkäyttäjät valitsevat ja manipuloivat viitauksia, joihin sisältyvät nimet, kuvausten määrittely ja pronominit. Fauconnierin rakenteet tuovat

valoa merkityksen määrittelyn tiettyyn osaan, siihen että kun tutkitaan lingvististä merkitystä, tutkitaan tapaa, jolla kieli tarjoaa epätasaisen ja vaillinaisen laukaisijan monimutkaisille kognitiivisten prosessien sarjoille. Tästä näkökulmasta merkitys ei ole kielessä sisällä, vaan kieli on kuin resepti merkityksen rakentamiselle, ja tämä resepti luottaa itsenäiseen kognitiiviseen aktiivisuuteen. (Saeed 2015: 377.) Tästä näkökulmasta merkitys ei ole valmiina tekstissä, vaan lukija tai tutkija itse koostaa sen.

Substantiivien skeema kuvaa kohteen kokonaisvaltaisesti, ja tällöin niiden skeema vastaa kohdetta. Substantiivi voi viitata ja predikoida rajoituksetta. (Larjavaara 2007: 89.) Synonyymit ja monet muutkin hevoseen viittaavat hevossanat ovatkin substantiiveja. Hevosen predikointi substantiiveilla on yleistä, mutta monesti niillä myös samaan aikaan viitataan johonkin tarkoitteeseen, joka tekee osasta substantiivihevossanoja synonyymien kaltaisia, vaikkeivat ne kaikki sitä oikeasti olikaan. Ne kaikki kylläkin viittaavat hevoseen, mutta osa ei ole *hevosen* synonyymeja. Adjektiivien skeema kuvaa kohdetta vain yhden ominaisuuden kautta, jolloin skeema ei kata kokonaisuutta, mutta luokittelee kohdetta. Adjektiivit ovat luontaisesti predikoivia, mutta niitä voidaan käyttää viittaamiseenkin. (Larjavaara 2007: 89.) Hevosta predikoidaan usein adjektiivien avulla, mutta läheskään kaikki tähän käytettävät adjektiivit eivät ole hevossanoja. Substantiivien kohdalla ongelmana onkin hevossanaperheeseen kuuluvien substantiivien suhde hevosen synonyymeihin ja adjektiivien kohdalla taas on mietittävä, mitkä niistä ylipäättensä kuuluvat hevossanoihin, vaikka esiintyisivätkin hevospuheessa.

Larjavaara tuo esiin synonymian sisällä olevan termin likimerkityksisyys, jossa sanat ovat samapiirteisiä ja samahahmoisia, mutta ne eivät ole täyssynonyymeja eivätkä puolisynonyymejakaan eroavien denotatiivisten alojensa takia. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *astella*, *harppoa*, *hiipiä* ja *köpötellä*, ja ne muodostavat usein joukkoja. Esimerkkisanoilla on todella paljon yhteistä merkityksainesta, mutta jokaisella niistä on myös erityinen merkityspiirteensä. (Larjavaara 2007: 140–141.) Likimerkityksisyyden käsite auttaa hevossanaperheen käsittelyssä. Predikaation avulla tuodaan usein esille uutta tietoa esimerkiksi ”Hevonen oli tänään väsynyt.”, mutta attribuution avulla kerrotaan tuttua tietoa esimerkiksi ”Väsynyt hevonen suoriutui huonosti.” (Larjavaara 2007: 261). Attribuutiolla tarkoitetaan lähinnä nominilausekkeen sisäistä predikaatiota (Larjavaara 2007: 254).

3.4 Hevostiedon lähteet

Hevostiedon löytäminen verifioiduista lähteistä ei ole ollut ihan yksinkertaista, minkä vuoksi käytän lähteinäni myös internetsivuja: esimerkiksi Suomen ratsastajain liiton eli SRL:n, Suomen Hippos ry:n ja Hevosmaailma.net:n internetsivuja. Suomen Hippos ry on raviurheilun ja hevoskasvatuksen keskusjärjestö. Suomen Hippos ylläpitää kaikkien suomalaisten hevosten rekisteriä. Suomen ratsastajainliitto on Suomen ratsastusurheilun keskusjärjestö. Hevosmaailma.net on yksityinen ei enää päivittyvä hevostietosivusto. Se ei ole virallisen tahon perustama, mutta on hyvä perustiedon lähde, silloin kuin hevostietokirjat eivät esitä tarvittua tietoa. Näin kävi lähinnä tilanteissa, joissa tarvittu tieto tuntuu olevan niin perusasia, etteivät hevostietokirjat tuo sitä esiin. Hevosmaailma.net on täysin eri asia kuin Hevosmaailma-lehti, josta aineistoa on kerätty. Lisäksi olen käyttänyt tarvittaessa muitakin nettisivuja kuten tietyn hevosrodun yhdistyksen internetsivuja etsiessäni spesifiä tietoa, jota ei hevosrotukirjoista ole löytynyt. Käytän lähteinäni myös monia hevosalan tietokirjoja, joissa on alan tietoa ja termistöä kattavasti.

Käytän näitä lisälähteinä, kun tarvitaan täydennystä ja aiheen kannalta on tärkeää tuoda jokin täsmennys esiin. Nämä lähteet toimivat täsmälähteinä nimenomaan hevospuheen ymmärtämiseen ja hevospuheen selittämiseen. Ne toimivat muiden lähteiden ohella, kun täsmällistä tietoa ei löytynyt muualta, mutta aiheen kannalta se oli tärkeää tuoda esiin.

4 HEVOSEN KUVAUS

Tässä luvussa keskitytään tarkastelemaan, kuinka hevosta kuvataan ja kuinka siitä predikoidaan. Tarkemmin tutkitaan, millaisia ominaisuuksia hevosista kerrotaan ja mihin keskitytään sekä mikä on kuvailun kohteena yleistä, ja voiko aineiston perusteella tulkita jonkin ominaisuuden olevan arvostettua. Hevosen kuvaukseen syvennyttään suorien kuvausten ja hevoseen viittaavien sanojen kautta. Samalla tarkastellaan, miten kuvaaminen tapahtuu, millaisia kuvailevia sanoja tai hevoseen viittaavia ilmauksia käytetään ja millä eri tavoin kuvailu tapahtuu.

Osa hevoseen viittaavista ilmauksista on *hevosen* synonyymeja. Synonyymeiksi kutsutaan samaa tarkoittavia sanoja. Merkitysten täydellinen vastaavuus eli täydellinen synonymia on hyvin harvinaista. (Saeed 2015: 61.) Usein eri synonyymit kuuluvat eri rekistereihin eli eri kielenkäyttötilanteisiin. Ne tarkoittavat samaa, mutta niitä käytetään eri tilanteissa, sillä eri tilanteet vaativat erilaista kielenkäyttöä. Synonyymien avulla tuodaan myös esiin puhujan positiivisia tai negatiivisia suhtautumista tarkoitteseen. On myös olemassa tilanteista synonymiaa, jolloin sanat tai lauseet eivät yleensä ole toistensa synonyymejä, mutta tietyssä kontekstissa niistä tulee synonyymeja. (Saeed 2015: 62.) Selkeyden takia puhun hevoseen viittaavista sanoista, jotka esimerkiksi luokittelevat hevosia tai kuvailevat niiden ominaisuuksia, ja näiden lisäksi niihin kuuluu myös synonyymeja. Saeedin luokittelun mukaan aineistoni hevosen kuvauksissa esiintyy niin perinteisiä hevosen synonyymeja, eri tilanteisia synonyymeja, affektiivisia synonyymeja kuin tilanteisiakin synonyymeja. Tilanteiset synonyymit korostuvat, koska tarkastelun kohteena on hevosen kuvaus, eivätkä vain hevosen nimitykset. Hevosia kuvataan hyvin monissa eri tilanteissa, ja silloin hevoseen viittaavat sanatkin vaihtelevat paljon. Selkeyden takia en kuitenkaan kutsu näitä kaikkia synonyymeiksi, sillä ne eivät ole sitä kaikissa konteksteissa. Puhun hevoseen viittaavista sanoista, joista osa on synonyymeja *hevoselle*.

Larjavaara laajentaa synonyymien käsitettä edelleen tuomalla esiin likimerkityksisyyden, joka tarkoittaa sitä, että sanat ovat samahahmoisia ja samapiirteisiä, mutta ne eivät kuitenkaan ole täyssynonyymeja eivätkä puolisyronnynejakaan, koska niiden denotatiiviset alat eroavat. Larjavaara nimeää tällaisiksi sanoiksi esimerkiksi *astella*, *harppoa*, *hiipiä* ja *köpötellä*. Tällaiset sanat muodostavat usein joukkoja. Vaikka esimerkkisanoilla on todella paljon yhteistä merkitysainesta, on jokaisella myös erityinen merkityspiirteensä. (Larjavaara 2007: 140–141.) Termi likimerkityksisyys sopii hyvin hevosen kuvauksessa esiin tulevien hevoseen viittaavien ilmausten kuvaukseen perinteisten, eri rekistereiden ja affektiivisten synonyymien kohdalla. Tilanteisten syno-

nyymien välillä yhteistä merkitysainesta ei välttämättä ole paljoakaan, joten niiden kuvaamiseen liki-merkityksisyyden termi ei sovi. Näitä en tässä edes laske synonyymeiksi.

Aineistossani on 551 hevoseen viittaavaa ilmausta ja 1308 hevosta kuvailevaa ilmausta. Myös viittaavat ilmaukset kuvailevat hevosta. Kuvausten ja viittaavien ilmausten välinen rajanveto oli välillä hankalaa, sillä tutkittavien sanojen joukossa on erilaisia yhdyssanoja, jotka yhdistävät viittaavia, synonyymisia ja kuvauksellisia aineksia. Olen analysoinut esimerkiksi rodun nimitykset hevosen kuvauksiin kuuluviksi, koska hevosrotu kertoo paljon hevosen ulkonäöstä ja myös sen käytöksestä. Hevosen sukupuoli kuuluu myös hevosen kuvaamiseen, koska sillä ensisijaisesti kuvataan hevosta ja toissijaisesti viitataan johonkin yksilöön.

Hevosrodun ja sukupuolen yhdistelmät kuten *holsteinerori* on analysoitu kuvauksiin kuuluviksi mutta sanat kuten *estetamma* taas hevoseen viittaavaksi ilmaukseksi. Jälkimmäisissä tapauksissa painottuu hevosen käyttötarkoitus, ja sana viittaa ensisijaisesti tarkoitteeseen ja vasta toissijaisesti kuvailee hevosta ja sen sukupuolta. *Estetamma* kertoo jotakin myös hevosen ulkonäöstä tai olemuksesta, mutta tässä kuvauksessa se on varsin epämääräinen, sillä ei ole selkeää konseptia siitä, millainen estetamma on, joten sana luokitellaan tässä hevoseen viittaavaksi ilmaukseksi. Se ei kuitenkaan ole *hevosen* synonyymi, se luokittelee hevosia, muttei sovi varsinaiseksi synonyymiksi *hevoselle*. Tutkimuksessani luen hevoseen viittaaviksi ilmauksiksi kaikki hevosen nimitykset, joista osa on synonyymeja. Kuten Siitonen tuo ilmi, hevosta nimittävissä sanoissa on esimerkiksi käyttötarkoituksesta, rodusta tai muista ominaisuuksista tulevien erikoissanojen slangivastineita, jotka kaikki nimittävät hevosta, mutta eivät välttämättä kaikkia mahdollisia hevosia. Kaikki hevosen synonyymit eivät myöskään ole keskenään synonyymisia. (1997: 46.) Eivätkä kaikki hevoseen viittaavat sanat ja ilmaukset ole *hevosen* synonyymeja.

Käsittelen hevosen kuvaamista viiden kategorian avulla: hevosen ulkoinen olemus, hevonen eri käyttötarkoituksissa, hevosen sisäiset ominaisuudet, hevosen tausta ja tila sekä yleiskuvaukset. Hevosen ulkoinen olemus -luokka sisältää kaikki hevosen ulkoiset kuvaukset. Ulkoinen olemus tarkoittaa nähtävillä olevia ominaisuuksia, kaikkea, mitä kuka tahansa voi nähdä, kun hän katsoo hevosta. Tallaisia ovat tutkimuksessa esimerkiksi sukupuoli, hevosrotu, koko ja väri. Sukupuoli vaikuttaa myös käytökseen, mutta se on ulkoinen ominaisuus. Kaikki samaa sukupuolta olevat hevoset jakavat tietyt ulkoiset piirteet, mutta niiden luonne ja käytös ovat erilaisia, vaikka voidaankin tehdä joitain yleistyksiä käytöksestä sukupuolen perusteella. Hevonen eri käyttötarkoituksissa -luokassa ovat kuvaukset, joissa kuvaillaan hevosen käyttöä esimerkiksi eri käyttötarkoitusten, ratsastuksen eri lajien, käyttöön sopivuuden tai muun kuin ratsastuskäytön avulla. Nämä kuvaukset tarkastelevat hevosta sen käytön kautta, kuvailun motiivina on hevosen käyttötarkoitus. Hevosen sisäiset ominaisuudet ovat ominaisuuksia, jotka eivät näy ulospäin pelkästään hevosta katsomalla. Tosin he-

vosen ikä näkyy jossain määrin ulospäinkin, jos hevonen on vanha tai nuori, mutta pääasiassa sitä ei voi tietää vain hevosta katsomalla. Tähän luokkaan kuuluvat hevosen luonteen ja ominaisuuksien² kuvailu sekä hevosen hyvyyden kuvaus. Hevosen sisäisiä ominaisuuksia ei voi kuvailla tietämättä tai tuntematta hevosta. Hevosen taustan ja tilan kuvaukset -luokkaan kuuluvat kuvaukset, joissa puhutaan hevosen taustasta, mitä sille on tapahtunut ennen puhehetkeä, esimerkiksi hevosen alkuperän tai oston kuvaukset, ja miten sitä kuvaillaan juuri tällä hetkellä. Hevosen tilalla tarkoitetaan hevosen tilanteen ja puhehetkellä vallitsevan tilan kuvailua esimerkiksi hevosen omistamisen, identifioinnin, hevosen tilan, suhteen muihin hevosiin ja ihmisiin kuvailua sekä vertauksia, jotka kuvailevat hevosta vain puhehetkellä. Viimeisenä luokkana ovat yleiskuvaukset, jotka tarkoittavat hevosta hyvin yleisesti kuvailevia kuvauksia kuten esimerkiksi *heppa* tai *eläin*.

Näiden kategorioiden alla on useampia tarkempia kuvauskohteita, joita taulukko 1 havainnollistaa. Taulukosta 1 nähdään myös esiintymien jakautuminen näihin kategorioihin. Taulukossa 1 hevoseen viittaavat ilmaukset on merkitty punaisella ja kuvaukset mustalla. Käytän termejä hevoseen viittaava ilmaus ja kuvaus, vaikka myös hevoseen viittaavat ilmaukset kuvailevat, ja käsitelen niitä siltä kannalta, mitä ne kertovat tarkoitteena olevasta tai olevista hevosista. Kuitenkin hevoseen viittaavilla ilmauksilla on myös referoiva tarkoitus, minkä takia erotan sen puhtaista kuvauksista. Hevosen kuvauksissa näkyvät erilaiset hevoselle annetut merkitykset ja kulttuuriset mallit, kuten palvelija, kone, sankari, suorittaja ja terapeutti (Leinonen 2013: 260).

Alatalon tutkimuksessa hevosen nimityksistä on paljon vakiintumattomia ja produktiivisia ilmauksia, aineisto on keskusteluista, ja kieli on epämuodollista ja vapaata (2010: 16). Tähän verrattuna aineistoni kieli on muodollisempaa yleiskieltä ja hevosalan erikoiskieltä, mutta varsinaisia slangisanoja ei esiinny. Monet aineistossani esiintyvistä hevoseen viittaavista ilmauksista esiintyvät myös Alatalon tutkimuksessa hevosen nimityksinä, hänen tutkimuksensa onkin toiminut hyvänä pohjana hevoseen viittaavien ilmausten ja *hevosen* synonyymien tarkastelun osalta. Hevosalan lehdistä koottu aineisto on affektiivisuuden kannalta melko neutraalia, suuria sävyeroja ei ilmauksissa ole muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Puhekielisemmissä ilmauksissa affektiivisuus ja sävyerot tulevat helpommin näkyviksi (Alatalo 2010: 69). Siitonenkin toteaa hevosen kuvauksessa hevosen nimitysten motivoituvan esimerkiksi ulkonäön, luonteenpiirteiden, rodun, käyttöominaisuuksien, iän tai sukupuolen mukaan (1997: 50). Osa ilmauksista on halventavia, leikillisiä tai humoristisia (Siitonen 1997: 50). Tässä tutkimuksessa nimitykset ovat pääasiassa melko neutraaleja, affektiivisuutta taas tuodaan esille esimerkiksi adjektiivien ja muiden kuvauksien avulla.

² Tässä ominaisuus tarkoittaa esimerkiksi nopeutta tai voimakkuutta.

Taulukko 1. Kuvausten kohteet

	Ulkoinen kuvaus	Eri käyttö-tarkoitukset	Sisäinen kuvaus	Taustan ja tilan kuvaus	Yleiset kuvaukset	Yhteensä
Alkuperä				28		28
Hyvyys			7 53			60
Identifiointi				7 25		32
Ikä			68 144			212
Koko	35					35
Käyttöön sopivuus		21 66				87
Luonne			10 175			185
Muu kuin ratsastuskäyttö		56 26				82
Ominaisuus			50			50
Omistus ja ostaminen				56		56
Ratsastus		161 4				165
Rotu	8 290					298
Suhde				106 33		139
Sukupuoli	5 209					214
Tila				8 49		57
Ulkonäkö	2 44					46
Vertaus				14		14
Väri	23					23
Yleinen					76	76
Yhteensä	616	334	507	326	76	1859

Taulukosta 1 saa käsityksen hevosen kuvauksen monipuolisuudesta. Suurimpina kategorioina erottuvat hevosen ulkoinen kuvaus ja sisäisten ominaisuuksien kuvaus. Sisäisten ominaisuuksien kuvaus

kattaa hevosen ominaisuuksien ja esimerkiksi iän kuvailun. Ulkoisen olemuksen kuvaus sisältää esimerkiksi hevosen koon tai rotua kuvailun. Seuraavaksi alan tarkastella kutakin yläkategoriaa – hevosen ulkoinen olemus, hevonen eri käyttötarkoituksissa, hevosen sisäiset ominaisuudet, hevosen tausta ja tila sekä yleiskuvaukset – tarkemmin.

4.1 Hevosen ulkoinen olemus

Hevosten kuvaaminen ulkoisten ominaisuuksien kautta on selkeä ryhmä, johon kuuluu hevosen sukupuolen, rodun, koon, sekä värin ja yleisen ulkonäön kuvaaminen ja kielentäminen. Yhteensä tällaisia esiintymiä aineistossa on 613 kappaletta, joista 599 kuvauksia ja 15 hevoseen viittaavia ilmauksia. Ulkoiset kuvaukset ovat suurin kuvausten ryhmä. Ulkoiset ominaisuudet ovat näkyvillä ja kaikkien havaittavissa, joten niitä kuvataan eniten. Koska ne ovat jo näkyvillä ja havaittavissa, voidaan niiden ilmi tuomiselle ajatella olevan myös varmistava aspekti, varmistetaan, että kuulija on varmasti tullut kinnut oikein. Niillä voidaan myös helposti identifioida puheen kohteena oleva hevonen: ”Tuo *musta/ori/suomenhevonen/iso* tuolla.” Ulkoisten kuvausten kategoriassa oletusarvojenkin mukaisesti eniten kuvataan hevosen rotua ja sukupuolta. Ne ovat oman kokemukseni mukaan usein ensimmäiset asiat, jotka hevosista kerrotaan.

4.1.1 Sukupuoli

Hevosella on kolme sukupuolta³: tamma, ori⁴ ja ruuna. Tamma on naarashevonen, ori lisääntymiskykyinen uroshevonen ja ruuna kastroidu uroshevonen. Sukupuolella on merkitystä hevosen käyttöön ja luonteeseen. Eri sukupuolilla on erilaisia geneerisiä ominaisuuksia, jotka näkyvät hevosista sukupuolen perusteella tehdyissä yleistyksissä. Tammoja ja ruunia pidetään helpompina käsitellä kuin oreja. Ori toisaalta arvostetaan ylitse muiden, ja sen ajatellaan olevan arvokkaampi kuin tammojen ja ruunien, mutta toisaalta oreilla on usein hankala maine, ja kuka tahansa ei niitä voi pitää. (Leinonen 2013: 121–122). Oreilla sukupuolivietti on vahvemmin läsnä kuin tammoilla, ne sopivat ratsuiksi kokeneille hevosihmisille (Andersson & Lindberg 2003: 17). Ratsut ovat yleensä tammoja tai ruunia, ja oreja on Suomessa paljon valjakko- ja ravihevosissa (Leinonen 2013: 253). *Tamma*, *ori* ja *ruuna* ovat kohyponyymeja hyperonyymille *hevonen*. Tilanteittain ne toimivat myös ikään kuin hevosen synonyymeina, mutta ovat kaukana täydestä synonyymiasta. Ne ovat hevoseen viittaavia ilmauksia,

³ Ruuna lasketaan hevosalalla kolmanneksi sukupuoleksi eikä orin alamuodoksi.

⁴ *Orilla* on kaksi hyväksyttyä taivutustapaa (KS s. v. *ori*); orin vrt. oriin, oria vrt. oritta. Käytän lyhyempää muotoa, joka on yleisesti käytössä hevospiireissä ja hevosalalla. Esimerkeissä esiintyy kuitenkin sekamuotoja.

mutta melko lähellä *hevosen* synonyymeja käyttötarkoituksissaan. Käsittelen tässä *tamman*, *ruunan* ja *orin* lisäksi kaikkia muita sukupuoleen viittavia hevosen kuvauksia.

Suurin osa harrastehevosista on tammoja ja ruunia (Leinonen 2013: 125). Pelkissä sukupuoli-ilmauksissa *orin* esiintymiä on 98, *tamman* 77 ja *ruunan* 32. Sukupuolen tarkastelua esiintymissä hankaloittaa se, että sukupuoli on osana hyvin monia yhdyssanoja, joissa kuvataan myös jotakin muuta hevosen ominaisuutta. Näin ollen jotkin ilmaukset, joissa hevosen sukupuoli mainitaan, esimerkiksi *estetamma*, käsitellään jossain muussa käsittelyluvussa kuten edellä toin ilmi. Sukupuoli liitetään usein yhteen rodun kanssa, ja aineistossa tällaisia esiintymiä on 37 kappaletta: silloin kyseessä on yhdyssana kuten *suomenhevosruuna* tai *lusitano-ori*.

Sukupuoli ja rotu ovat ominaisuuksia, jotka hevosesta tuodaan usein ensimmäisinä esiin, ja niillä on suoraa informaatioarvoa kuulijalle. Leinosen mukaan tietyt ominaisuudet liitetään tiettyihin rotuihin (2013: 121). Leinonen kertoo, kuinka Suomessa työhevoset olivat usein ruunia tai tammoja, koska niiden ajateltiin olevan helpommin käsiteltävissä. Kuitenkin oreja pidettiin ”oikeina” hevosina, ja orin omistaminen oli miehekästä. (2013: 121.) Tästä voidaan jo päätellä eri sukupuoliin liittyvän ennakko-odotuksia siitä, millainen hevonen on. Leinonen tuokin esiin, että hevonen on kulttuurisesti sukupuolitettu eläin, johon heijastetaan inhimillistäviä käsityksiä feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta. Jalostushevosilla tämä näkyy esimerkiksi sukupuolileiman arvioimisena näyttely- ja kantakirjaustilanteessa. (2013: 123.)

Sukupuoli-ilmauksia käytetään usein yhdyssanojen osina, kun samalla kerrotaan hevosesta muutakin (Alatalo 2010: 27). Esimerkiksi esimerkissä 1 huomataan, että ensin tuodaan esille yleistietoa hevosista mainitsemalla niiden rotu ja sukupuoli, ja sitten siirrytään kertomaan tarkemmin hevosista, jolloin tässä kuvaillaan niiden luonnetta.

- (1) Tällä hetkellä Christine Furuhjelmilla on Honkolassa kahdeksan hevosta: ajohevosina **friisiläisruunien** pari ja **Genderlander-tammojen** pari sekä nuoria hevosia. Hankin friisiläiset, koska halusin kiltit ja **hyvin koulutetut rauhalliset hevoset**, sillä ikä tekee jo tehtävänsä kuskillekin. (Hippos 5/2017)

Tämäntapainen hevoskuvailu tukee omaa arkitiedon käsitystäni hevosten kuvaamisesta. Sukupuolen kuvaaminen kertoo hevosesta tavallaan paljon, mutta hevosharrastajien keskuudessa tämä on yleistietoa. Sukupuolen yhteyteen liitetään usein muuta kuvailua, koska halutaan kuvata kyseessä olevaa hevosta tarkemmin. Sukupuoli on harrastajille aika informaationeutraali ilmaus ja vaatii usein seurakseen muuta kuvailua. Tavallaan sukupuoli-ilmaukset voisi ajatella myös hyvin yleisiksi hevosen synonyymeiksi kuten esimerkissä 2.

- (2) **Issikkaoreja** meillä ei ole, sillä Suomesta löytyy hyviä **oreja**. (Hevosmaailma 2/2017)

Esimerkin 2 alussa sukupuoli-ilmaukseen *ori* on liitetty rodun nimike *issikka*.⁵ Pelkkä *ori* ei ole ollut tarpeeksi informatiivinen, sillä se kertoo hyvin yleisiä asioita hevosesta. Lauseen lopussa taas on käytetty pelkkää *oria*, tässä käyttötarkoituksessa se käyttäytyy kuin *hevosen* yleinen synonyymi, esimerkiksi *heppa*, vaikka *ori* viittaa vain kastroimattomiin uroshevosiin ja *heppa* lähtökohtaisesti kaikkiin hevosiin. Se on kuitenkin hevosta luokitteleva ilmaus, se viittaa vain osaan hevosista, kaikkiin oreihin. Esimerkki 2 havainnollistaa sukupuoli-ilmausten yleistä käyttötapaa ja informaatioarvoa. Kuvaukset eroavat jonkin verran sukupuolesta riippuen, mikä on aivan odotuksenmukaista, sillä esimerkiksi ruunia ei voi käyttää jalostukseen, jolloin ne eivät juurikaan esiinny jalostuskontekstissa.

Aineistossa kaikki sukupuolet esiintyvät esimerkiksi kilpailukontekstissa, mikä kuvaa varmasti todenmukaisesti oikeatakin tilannetta. Yleensä vain urheiluhevosiä pidetään oreina, orin pito vaatii erityisjärjestelyjä ja ne esimerkiksi tarhataan usein yksin. Monet tallien pitäjät eivät ota oreja talleilleen täysihoitoon (Leinonen 2013: 125). Syynä on orien usein vaatima erikoiskohtelu; ne täytyy pitää erillään muista hevosista, ja jos ne sattuvat karkaamaan, voivat ne ruunia tai tammoja useammin aiheuttaa vahinkoa esimerkiksi muille hevosille tai johtaa vahinkovarsan syntyyn. Esimerkissä 3 *ruuna* esiintyy kilpailukontekstissa.

(3) Läppis on herkkä **ruuna**, joka aina yrittää parhaansa. (Hippos 6/2017)

Oman kokemuksen perusteella orit ovat melko harvinaisia harrastuskontekstissa, ja Leinosen teksti tukee tätä päätelmää. Oreja on paljon kilpahevosissa mutta vähemmän harrastehevosissa. Aineistossani *orin* esiintymiä ja yhdyssanoja, joissa se on osana, on enemmän kuin *tamman* tai *ruunan*. Tämä selittynee sillä, että keräämäni aineisto on koottu hevosalan lehdistä, joissa tarkastelukohtana on aina osittain ammattilaisnäkemys. Aineisto kuvaa ammattilaiskontekstia, jossa myös orit ovat yleisiä. Niistä ollaan kiinnostuneita niiden jalostusarvon vuoksi. Hevosen kantoaika on noin 11 kuukautta ja se synnyttää kerrallaan yhden varsan (Talaskivi: 1997 121). Hevostenjalostuksessa on tavallista, että tamman omistaja maksaa orin omistajalle joko astutus- tai varsomismaksun. Tästä näkökulmasta hyvä siitosori on arvokkaampi kuin siitostamma, tamma voi teoriassa saada noin 10 varsaa elämänsä aikana mutta nykyaikana, kun keinosiemennys on käytössä, voi yksi ori siittää satoja varsoja. Oreja on paljon hevoskasvatuksessa ja kilpaurheilussa, ja hevoskasvattajat ovat alan ammattilaisia samoin kuin kilparatsastajat. Tämä selittää orin suurta esiintyvyyttä aineistossa. Ori on arvostettu, mutta hankalampi pitää kuin tamma tai ruuna (Leinonen 2015: 121).

Ruunan esiintymiä on huomattavasti vähemmän kuin tamman ja orin. Taulukko 2 havainnollistaa sukupuolen kuvausten jakautumista sukupuoli-ilmausten kesken. Kasvatuskonteksti vähentää ruunan esiintymiä, mutta muutenkin sen esiintymien joukko jää hyvin pieneksi. Kuitenkin

⁵ Islanninhevosen lyhenne on *issikka*.

ruunia on harrastusmaailmassa todella paljon. Mitään virallisia tilastoja hevosen eri sukupuolten määrästä ei ole tehty Suomessa eikä ulkomailla.

Taulukko 2. Sukupuoli-ilmaukset

Sukupuoli	Pelkkä sukupuoli-ilmaus	Sukupuoli osana yhdyssanaa	Yhteensä
Ori	98	18	116
Ruuna	34	7	41
Tamma	77	15	92
Yhteensä	209	40	249

Aineistossa esiintyvistä hevosrotu- ja sukupuoliyhdyssanoista on huomattavissa, että suomenhevosen kohdalla kaikki kolme eri yhdyssanavaihtoehtoa tulevat esiin, mutta muissa roduissa *tamma* ja *ori* saattoivat olla osana yhdyssanailmausta mutta *ruuna* ei. Aineistossa oli myös yksittäisiä lekseemejä, joissa rodun kanssa mainittiin *ruuna* muttei muita sukupuolia. Sukupuoli-ilmaukset ovat yhtä lukuun ottamatta kaikki substantiiveja. Ainut poikkeus on partisiippi *ruunattu*. Substantiivien skeema kuvaa kohteen kokonaisvaltaisesti, ja tällöin niiden skeema vastaa kohdetta. Substantiivi voi viitata ja predikoida rajoituksetta. (Larjavaara 2007: 89.) Sukupuoli-ilmaukset viittaavat johonkin yksilöön eivätkä vain predikoi siitä. Näin ollen sukupuoli-ilmaukset voisi lukea myös synonyymeihin, sillä ne eivät vain kuvaa hevosta vaan myös viittaavat siihen ja voisivat tavallaan toimia *hevosen* synonyymeinä tilanteen mukaan. Voidaan todeta aineistoni kuvaavan ammattilaisten puhetta ja hevosalanammattilaisten maailmaa, joka eroaa osittain hevosharrastajalle näyttäytyvästä maailmasta.

Esimerkissä 4 on erikseen mainittu paras tamma erotettuna lupaavimmaksi arvioidusta hevosesta, joka on oletettavasti kyseisen kilpailun voittaja.

- (4) Estepuolella lupaavimmaksi arvioitiin Herttuan Hermanni ja **paras tamma** oli Tuppuran Topaasi. (Hippos 6/2017)

Esimerkistä ei käy ilmi, onko paras tamma oikea palkinto tai arviointiperuste, vai onko kyseessä kirjoittajan halu tuoda esille, että paras naarashevonen oli Tuppuran Topaasi. Hevosen sukupuolella ei kilpailtaessa ole sinällään väliä, kaikki sukupuolet kilpailevat samoissa sarjoissa ratsastuksessa. Esimerkin 4 tapauksessa voittaja Herttuan Hermanni on oletettavasti ori. Kirjoittaja on nähnyt lisäarvoa sillä, että kertoo, kuka oli paras tamma, vaikkei esimerkistä tulekaan ilmi, mille sijalle kyseinen tamma on sijoittunut. Kyseinen esimerkki myös kuvastaa hieman hevosen eri sukupuolien välistä arvostusta. Varsinkin jalostusnäkökulmasta ori on arvokkain, sillä se voi siittää paljon varsoja verrat-

tuna tamman varsomiseen ja ruunan lisääntymiskyvyttömyyteen. Kuitenkin myös tammaa arvostetaan sen lisääntymiskyvyn takia (Leinonen 2013: 125).

Aineistossa on myös muutamia yhdyssanoja, joissa määriteosana on sukupuoli-ilmaus ja perusosana *poni*. Nämä voisi melkein lukea pelkiksi sukupuoli-ilmauksiksi. *Poni* tosin kertoo hevosen koosta, muttei tarkemmin kuvaa kyseistä hevosta. Kaikki tällaiset esiintymät kuvasivat uroshevosta. Muutamia esiintymiä oli myös sanasta *oripoika*, jossa sekä perus- että määriteosaosat viittaavat urokseen.

Hevosen sukupuoli tuodaan aineistossa esiin hyvin usein, mutta usein sukupuoli-ilmaus on hyvin yleinen kuvailuarvoltaan. Kaikilla hevosilla on sukupuoli, sen ilmaisemisella on helppoa kertoa hevosesta jotain kuulijalle ja luokitella hevosia. Sukupuoli-ilmaukset ovat usein yhdyssanan osina. Kuvaukset, joissa esiintyy sukupuoli-ilmaus, ovat keskenään homogeeninen joukko.

4.1.2 Hevosrotu

Tässä luvussa käsittelen, miten hevosta kuvataan hevosrodun avulla. Kuvaukset eivät rajoitu pelkästään eri rotujen nimityksiin, vaan mukana on paljon muutakin kuvailussa käytettävää termistöä ja sanastoa. Havainnollistan samalla tarpeen mukaan hevosrotuihin liittyvää taksonomiaa ja terminologiaa. Huomautan, että terminologia on horjuvaa, ei ole olemassa yhtä selkeää tapaa esittää hevosrotujen lajittelua.

Kaikki hevoset kuuluvat samaan lajiin (*Equus caballus*), hevosrodut eivät tarkoita eri lajisia hevosia vaan hevosen alalajeja. Samankin rodun edustajat voivat kuitenkin olla keskenään eri kokoisia, rakenteisia ja erilaisiin käyttötarkoituksiin soveltuvia. Kaikki hevoset ovat ulkonäöltään hyvin lähellä toisiaan, jos verrataan niitä esimerkiksi koirarotuihin. (Talaskivi 1997: 52). Hevosen rotu vaikuttaa kuitenkin suuresti yksilön ominaisuuksiin ja sitä kautta luonteeseen ja käyttöön.

Kaikki aineistossa olevat tässä luvussa käsiteltävät ilmaukset eivät ole hevosrotujen nimityksiä vaan kuvaavat hevosrotujen lajittelua suurempiin luokkiin kuten *täysiverinen*, *kylmäverinen*, *lämminverinen* ja *puoliverinen* tai hevosen syntyperää *puoliveristeytys* ja *puhdasrotuinen* tai hevosrodun alkuperää *itämainen* tai rotua muuten *muun rotuiset*, *kaiken rotuiset*.

Hevosrodut jaetaan suurempiin ryhmiin täysiverisiin, lämminverisiin ja kylmäverisiin. Talasmaa jakaa hevoset lämminverihevosiin, kylmäverihevosiin ja yleishevosiin (1997: 53), mutta jaottelu on hänenkin mielestään riittämätön. Ensimmäisen jaottelun ulkopuolelle jäävät vielä ponit erillisenä ryhmänään. Käytän Talasmaan *Suomalaista hevoskirjaa* (1997) soveltuvilta osin lähteenäni, vaikka se on osittain jo vanhentunut. Korhosen mukaan hevoset jaetaan lämminverisiin ja kylmäverisiin, lämminveriset edelleen puoliverisiin ja täysiverisiin (2014: 49). Lähteideni perusteella

tämä jaottelu on harhaanjohtava, sillä nimenomaan täysiveriset erottuvat omana selkeänä kokonaisuutenaan. Käytän tutkimuksessa jakoa täysiverinen, lämminverinen, kylmäverinen ja poni.

Täysiverinen on yksi hevosrotujen yläkäsitteistä. Englantilainen täysiverinen ja arabialainen täysiverinen ovat täysiverirotuja, näiden lisäksi mukaan lasketaan lähteistä riippuen angloarabi ja ahaltek⁶ (Binder 2016: 26). Angloarabi on englantilaisen täysiverisen ja arabialaisen täysiverisen risteytys (Binder 2016: 16). Täysiverisiä yhdistävät kaksi peruseriaa: kantakirjat ovat olleet jo kauan suljettuja, ja kasvatus on kansainvälistä (Binder 2016: 8). Joskus täysiverirotuihin luetaan vain jompikumpi angloarabi tai ahaltek englantilaisen- ja arabialaisen täysiverisen lisäksi. *Täysiverisellä* viitataan myös välillä suoraan englantilaiseen täysiveriseen, joka on yksi täysiverirotu. Jo tästä voidaan huomata hevosrotujen luokittelussa hajontaa ja hapuilua. Käytän tässä yleisintä jaottelua ja tuon mahdollisuuksien mukaan eriävät näkemykset esiin. Alatalo tuo esiin, että hevosrotujen nimitykset aiheuttavat ihmetystä ja keskustelua hevosharrastajienkin keskuudessa (2010: 79–87).

Lämminveriset ovat sirompia ja urheiluun käytettäviä hevosia. Kylmäveriset taas ovat jyrkempiä, usein isompia, rauhallisempia ja ennen olleet nimenomaan työhevosia (Talaskivi 1997: 74). Täysiverinen, lämminverinen ja kylmäverinen ovat kaikissa jaotteluissa esiintyviä kategorioita, Talaskivi erottaa näistä kolmesta edellä mainitusta termistä vielä yleisrodut, jotka eivät selkeästi kuulu mihinkään edellä mainittuun ryhmään. (1997: 76). Esimerkiksi suomenhevonen kuuluu yleisrotuihin Talasmaan jaottelussa (1997: 76–77). Suomenhevosen paikka jaottelussa elää, yhden jaotteen mukaan suomenhevonen on kylmäverinen ja toisen mukaan lämminverinen. (Rotutyypit, Hevosmaailma.net 20.7.2019).

Hevosrotusanastoon liittyy kiinteästi hyponymia. Hyponymia on sanojen suhde toisiinsa, jossa yläkäsite eli hyperonyymi kuvaa kategorian, johon alakäsite eli hyponyymi kuuluu, mutta hyperonyymi ei kuulu hyponyymien kuvaamaan kategoriaan (Saeed 2015: 65). Esimerkiksi ahaltek on täysiverinen, mutta kaikki täysiveriset eivät ole ahaltekeja tai kaikki täysiveriset ovat hevosia, mutta kaikki hevoset eivät ole täysiverisiä. Larjavaara tarkentaa hyponymian käsitettä: jos hyperonyymillä on monta eri hyponyymiä, ovat nämä hyponyymit keskenään kohyponyymeja ja keskenään samalla tasolla (Larjavaara 2007: 145). Esimerkiksi *hevonen*-hyperonyymillä on kohyponyymeina *täysiverinen*, *lämminverinen* ja *kylmäverinen*. Vastaavasti hyperonyymillä täysiverinen on kohyponyymeina *englantilainen täysiverinen*, *arabialainen täysiverinen*, *angloarabi* ja *ahaltek*. Paronyymeiksi taas Larjavaara nimittää sanoja, jotka ovat ikään kuin toistensa kohyponyymeja, mutta niillä ei ole mitään varsinaista hyperonyymia (Larjavaara 2007: 145). Tavallaan *hevosen* ja *ponin* voisi

⁶ Lähteissä esiintyy variaatiota kirjoitusasussa, esimerkiksi ahaltek, akhaltek ja akhaltekehevonen. Käytän tässä ahaltekenimitystä.

ajatella paronyymeiksi, mutta toisaalta niiden hyperonyymina toimii *hevonen*. Eri hevosrotujen nimitykset voivat toimia hevosen synonyymeina eri tilanteissa, mutta lähinnä ne ovat eri rekisterissä käytettäviä hevoseen viittaavia ilmauksia *hevoselle*.

Lämminverinen on hyperonyymi termille *puoliverinen*, eli *puoliverinen* on sen hyponyymi. Kaikki puoliveriset ovat lämminverisiä, mutta kaikki lämminveriset eivät ole puoliverisiä. Nimityksellä *lämminverinen* voidaan yläkategorian lisäksi viitata suoraan lämminveriseen ravihevoseen. Lämminverinen ravihevonen ei itsessään ole rotu, mutta se viittaa amerikanravuriin ja ranskanravuriin. Nimityksellä *lämminverinen* tässä käyttötarkoituksessa viitataan yleensä johonkin lämminveriseen, ei kylmäveriseen, ravihevoseen. Aineistossa esiintyykin kerran ilmaus *lämminverinen ravuri*. *Lämminverinen ratsuhevonen* viittaa taas suoraan *puoliveriseen* ja on sen synonyymi. Ratsu- ja raviurheiluun soveltuvien hevosten ero tuodaan ilmi esimerkiksi puhumalla *ratsurotuisesta* hevosesta. Osasyyn terminologian epäselvyyksille voi olla englannin kieli, josta monet termit oletettavasti ovat peräisin. Esimerkiksi puoliverisen tai lämminverisen ratsuhevosen nimitys englanniksi on 'warmblood', mutta lämminverisen ravihevosen taas 'standardbred' (Alatalo 2010: 57).

Täysiverinen, *lämminverinen* ja *kylmäverinen* ja ovat samalla tasolla olevia termejä, joista *lämminveristä* ja *täysiveristä* käytetään välillä viittaamaan tarkemmin tiettyihin rotuihin (englantilainen täysiverinen ja amerikanravuri tai ranskanravuri). Alatalon tutkimuksessa nousi esiin sama termien käytön ristiriitaisuus (2010: 34–35). Jotkin rodunnimitykset taas kuten *holsteiner* ja *hannover* ovat omia rotujaan, mutta ne lasketaan kuitenkin puoliverisiksi. Melkein joka maalla on oma puoliverisensä, ja riippuu laskijasta, lasketaanko jokainen niistä omaksi rodukseen. Suomalainen puoliverinen eli FWB (Finnish Warm Blood = suomalainen puoliverinen) on oma rotunsa, mutta kaikilla suomalaishevosilla tai Suomessa syntyneillä puoliverisillä ei viitata FWB:hen. Taulukko 3 havainnollistaa rotujen ja yläkäsitteiden suhdetta toisiinsa.

Taulukko 3. Hevosrotujen terminologia

Yläkategoria	Täysiveriset	Lämminveriset	Kylmäveriset	Ponit
Alakategoria		lämminverinen ravihevonen /lämminverinen ratsuhevonen (puoliverinen)		
Esimerkkirotu	Englantilainen täysiverinen	Holsteiner	Suffolkin- hevonen	Shetlanninponi
Ominaisuudet	Vain pari rotua, jotka ovat vaikutta- neet kaikkiin muihin rotuihin.	Sirompi rakenne	Raskaampi ra- kenne	Säkäkorkeus alle 148 cm

Leinonen tuo ilmi, kuinka nykyaikana Suomessa on paljon eri hevosrotuja ja niiden mukana tulleita kulttuureita (Leinonen 2013: 21). Aineistossa on ainoan suomalaisen hevosrodun, suomenhevosen, lisäksi mainittu monia eri rotuja, joista osa on vähän harvinaisempia. Se kuvaa hyvin nykytilannetta – Suomessa on hyvin paljon erilaisia hevosia. Suomen Hippos on julkaissut tietopaketin hevostaloudesta vuodelta 2017, jossa eritellään myös Suomessa syntyneiden varsojen määriä, ja mukana taulukossa on 14–17 eri rotua sen mukaan lasketaanko Welsh-ponin eri sektiot omiksi roduikseen vai ei. (Hevostalous lukuina 2017, Hippos, 2.5.2019.) Tietopaketissa ei kerrota, millaiset varsat on otettu mukaan lukuihin, onko tilastoon luettu mukaan vai rekisteröidyt varsat, vai vain varsat, joiden rodulle Suomen Hippos pitää kantakirjaa. Joka tapauksessa tilasto kertoo vain pienen osan Suomessa olevien hevosrotujen monimuotoisuudesta, mutta tilastossa tulevat hyvin esiin yleisimmät rodut.

Aineistossa on 295 rodun kuvaamisen esiintymää, joista 7 on luokiteltu hevoseen viittaaviksi ilmauksiksi. 249 esiintymässä viitataan selkeästi johonkin tiettyyn rotuun, tähän ei ole laskettu mukaan esimerkiksi *kylmäverisen* tai *puoliverisen* esiintymiä, sillä ne eivät viittaa suoraan mihinkään rotuun. *Täysiverisen* kohdalla osan esiintymistä voi laskea mukaan suoraan tiettyyn rotuun viittaaviin esiintymiin mutta ei kaikkia. Muun muassa esimerkissä 5 *täysverinen* viittaa selkeästi englantilaiseen täysiveriseen, sillä niitä käytetään nimenomaan laukkaurheilussa. Esimerkissä 6 tilanne on epäselvempi, *täysiverisellä* viitataan usein englantilaiseen täysiveriseen, mutta tässä se voisi tarkoittaa myös mitä tahansa täysiverirotuun kuuluvaa oria.

- (5) **Täysverisillä** on vahva paikka Mišon sydämessä, sillä hän toimi aikoinaan Kroatian laukkaliiton luottamustehtävissä. (Hippos 6/2017)
- (6) Useimmat risteytykset eivät tuottaneet onnistunutta tulosta, mutta chernomorinhevosiin, doninhevosiin ja **täysiverioreihin** perustuneet risteytykset tuottivat hyvän ratsuhevosen budjonnyin, joka on saanut nimensä marsalkka Semjon Budjonnyin mukaan. (Hevosmaailma 2/2017)

Aineistossa mainitaan 27 eri rodun nimikettä. Samaa rotua kuvaavat eri nimitykset on laskettu yhdeksi, esimerkiksi *arabi*, *arabialainen täysiverinen* ja *arabianhevonen*, mutta näistä on erotettu *täysverihevonen*, jolla usein viitataan nimenomaan englantilaiseen täysiveriseen. Myös se esiintyy aineistossa, mutta poikkeuksellisella nimellä *englannintäysverihevonen*. Usean rodun kirjoitusasussa on paljonkin vaihtelua ja horjuntaa kuten esimerkiksi *knabstrup*, *knabstruphevonen* ja *knabstrupinhevonen* tuovat ilmi. Näihin kaikkiin on vielä voitu liittää sukupuoli-ilmaus kuten *knabstrup-ori*, *knabstrup-tamma* ja *knabstrupruuna*, joista huomataan, että vain ruuna on kirjoitettu ilman väliviivaa. Kirjoitusasun horjuvuus voi kertoa siitä, mikä kyseisissä artikkeleissa tulee ilmi, että rodun edustajia on Suomessa vielä aika vähän, eikä rotu ole suurelle yleisölle tuttu, minkä takia se ehkä onkin valittu esiteltäväksi.

Varsinkin yleisimmillä hevosroduilla on omat lyhenteensä: *suomenhevonen* on *suokki*, *norjanvuonohevonen* on *vuonis*, *arabialainen täysiverinen* on *arabi* ja *islanninhevonen* on *issikka*. Kyseessä on usein johtamalla muodostettu lyhenne. Lyhenteet ovat vakiintuneita, ja niitä käytetään paljon – kuten aineistokin havainnollistaa, hevosalan lehdissäkin käytetään hevosrotujen lyhenteitä. Koska olen kiinnostunut hevosrotujen esiintymistä hevosen kuvaamisen kannalta, ei sillä ole merkitystä, onko rodusta puhuttu oikealla pitkällä nimellä vai esimerkiksi lyhenteellä. Lisäksi jokaisella rodulla on virallinen kirjainyhdistelmälyhenne kuten esimerkiksi *FWB*, tai suomenhevosen *sh* (Alatalo 2010: 20). Samoin kuin Alatalo (2010: 38) olen huomannut, että virallisia lyhenteitä ei ole helppoa löytää, ja virallisissakin lähteissä esiintyy samasta rodusta montaa eri kirjoitusvarianttia, yhtä oikeaa tapaa kirjoittaa vierasperäisiä hevosrotuja ei ole määritelty. Alatalon tutkimuksessa hevos-talli.net-palstalla käytetään monenlaisia lyhenteitä kuten *typistesanoja*, *kirjainsanoja* koostesanoja (2010: 18). Aineistossani lyhenteistä esiintyy vain kirjainsanoja (*sh*) ja johdoksia (*suokki*). Hevosalan lehtien kieli on selkeästi virallisempaa kuin nettipalstojen, vaikka lehdissäkin käytetään lyhenteitä.

Poneiksi lasketaan kaikki alle 148 cm (Ponimittaus, SRL; 20.7.2019) säkäkorkeudeltaan olevat hevoset, mutta tästäkin on poikkeuksia. Islanninhevosten säkäkorkeus on 122–142 cm (Holderness-Roddam 2007: 63), mutta välillä ne luetaan hevosiksi, vaikka ne ovatkin ponikorkuisia (Islanninhevonen, Hevosmaailma.net, 20.7.2019). Myös suomenhevosissa esiintyy alle 148 cm säkäkorkeudeltaan olevia yksilöitä, joita kutsutaan pienhevosiksi, ja se on yksi suomenhevosen neljästä jalostussuunnasta. Kaikki suomenhevoset ovat silti hevosia, vaikka olisivatkin ponikorkuisia. Poneja yhdistää keskenään koko, mutta niiden runko on usein myös syvempi kuin

hevosten, jalat suhteessa lyhyempiä ja pää pienempi. Rakenteen lisäksi ponien liikkeet ovat usein korkeampia kuin hevosilla, ja varsinkin alkuperäisponirodut ovat varmajalkaisia. (Ponit, Hevosmaailma.net, 20.7.2019).

Hevosrodun käsite ei ole yksiselitteinen, ja siitä jo huomataan, että sillä on merkitystä, miten jotakin hevosta kuvataan. Eri rotuihin ja eri ilmauksiin liittyy erilaisia mielikuvia ja arvostuksia. Kaikki rodut ovat erilaisia, mutta on rotujoukkoja kuten puoliveriset, joiden sisällä kaikki niiden rotujen edustajat jakavat samoja ominaisuuksia niin paljon, että eroavat muista roduista, mutta ovat kuitenkin keskenäänkin erilaisia ainakin jollain tasolla. Eri rodut eroavat siinä, kuinka paljon niihin kuuluvien yksilöiden ominaisuudet vaihtelevat.

Puhdasrotuinen tai *puhdasjalostettu* tuovat ilmi hevosen syntyperään liittyvän arvostuksen. *Puhdasrotuisella* tarkoitetaan hevosta, joka on puhtaasti tietyn rodun edustaja, eikä esimerkiksi risteytys, sen sukupuussa ei ole muun rotuisia hevosia. Tosin oikeastaan melkein kaikkien rotujen kehityksessä niihin on risteytynyt tai risteytetty muita rotuja. Leinonen mainitsee Bornemanin tutkimuksen, jossa on huomattu kasvattajien heijastavan omia käsityksiään hevosrodusta ja sen kotimaasta hevosrodun luokitteluun (2013: 30). Bornemanin tutkimus koski amerikkalaisia hevosrotuja, mutta uskon tulosten pätevän laajemminkin. Vaikka hevosrodut eroavat toisistaan paljonkin, jos verrataan vaikka shetlanninponia ja friisiläistä, tuovat ihmiset niihin mukaan vielä enemmän erottavia tai yhdistäviä seikkoja, joille ei välttämättä ole mitään selvää perustelua hevosen fyysisissä ominaisuuksissa. Joka maan oma puoliverirotu on hyvä esimerkki siitä, eroavatko suomalainen puoliverinen ja ruotsalainen puoliverinen toisistaan muuten kuin nimen ja kotimaan takia. FWB:tä voidaan kuitenkin kasvattaa muuallakin kuin vain Suomessa, ja taas muun rotuisia yleensä puoliverisiä hevosia voidaan käyttää FWB-kasvatuksessa. Esimerkki 7 havainnollistaa tätä.

- (7) Uusista oreista kiinnostavin on 12-vuotias **holsteiner** Levisonn (Levisto - Lennon), joka on tulossa Suomeen keväällä Oripäiville ja tammojen käytettäväksi. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Levisonn-orin sanotaan olevan holsteiner, joka on puoliverirotu, mutta sitä ajatellaan käytettäväksi jalostukseen nimenomaan Suomessa, ja tässä tapauksessa FWB-jalostukseen. Toisessa Hevosurheilun ratsastusliitteessä on toinen samasta oriaseman pitäjältä oleva artikkeli, jossa mainitaan: ”Se on tärkeää, kyllä Levisonn pitää saada **FWB-jalostukseen**.” (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018). Se, että joitain rotuja voidaan käyttää ristiin jalostuksessa, kertoo heti niiden arvostuksesta, joko koko rodun tai yksittäisen hevosen. Hevonen voidaan myös haluta rekisteröidä tiettyyn kantakirjaan eli tiettyyn rotuun rodun suuremman arvostuksen takia. Joskus toimitaan päinvastoinkin kuten esimerkissä 8:

- (8) Epäselvä tilanne on johtanut siihen, että Turkmenistan ei enää 1990-luvulta alkaen ole kantakirjannut **ahaltekinhevosiaan** ja ne ovat kantakirjan ulkopuolella. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevoset voivat olla samaa rotua, esimerkissä ahaltekeja, vaikka osa hevosista on kantakirjattu ja osa ei. Ahaltekin nimityksissä on huomattavan paljon horjuntaa, se voi johtua siitä, että rotu on peräisin Venäjältä, jolloin sen nimi on alun perin kirjoitettu kyrillisin aakkosin. Kantakirja on rodun virallinen rekisteri, ja jalostukseen käytettävän hevosen tulee olla kantakirjattu (nykyisin jalostusarvosteltu) (Suomenhevosen kantakirjaan merkitseminen, Hippos, 20.7.2019). Kantakirjaan kuuluvat yleensä kaikki rodun edustajat, mutta kaikkia niitä ei kantakirjata, sillä jalostusarvostelu on vain lisääntymiskykyisille yksilöille. Kantakirjaan kuulumisen ja jalostusarvostelu antavat erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia hevoselle. Jalostusarvostelu nostaa myös hevosen arvoa, sillä silloin sitä voidaan käyttää jalostuksessa. Leinonenkin tuo esiin kantakirjatun hevosen arvostuksen, sen varsoja on helpompi myydä, ja ne ovat arvokkaampia kuin kantakirjaamattoman hevosen jälkeläiset (2013: 122). Kantakirjatun hevosen arvostus näkyy esimerkiksi esimerkissä 9.

- (9) Se on 10-vuotias **kantakirjaori**. (Hippos 6/2017).

Esimerkissä 9 ei tuoda ilmi kyseessä olevan hevosen rotua, mutta nähdään tarpeelliseksi kertoa, että sillä on kantakirjatun status, se on kantakirjaori ollessaan uros. *Kantakirjaori* kertoo edelleen hevosen käyttötarkoituksesta, sillä vain kantakirjattuja oreja voi käyttää jalostukseen⁷.

Kantakirjat sekoittavat edelleen hevosrotujen määritelmiä. Kantakirjat ovat maa-kohtaisia, eli jollain rodulla voi olla kantakirja monessa eri maassa. Rotuun liittyy myös määrittely *virallisesti rekisteröity*, mikä ei tarkoita samaa kuin kantakirjattu. Kyseinen hevonen on kantakirjassa eli se on rekisteröity muttei välttämättä kantakirjattu eli jalostusarvosteltu. Aineistossa mainitaan myös *hyväksytyt esivanhemmat*, joilla taas luultavasti viitataan kantakirjattuihin vanhempiin. Esivanhempien tulee olla rotuun hyväksytyjä, jotta niiden jälkeläinen voidaan hyväksyä rodun kantakirjaan kuten esimerkissä 10.

- (10) **Pääkantakirjaan hyväksytyillä yksilöillä** tulee olla vähintään kolme sukupolvea **hyväksytyjä esivanhempia**. (Hevosmaailma 3/2017)

Aiemmin mainittu knabstrup on erikoinen rotu, sillä knabstrup-rotuun voi kuulua niin hevos- kuin ponikokoisiakin hevosia. Yleensä jokaisella rodulla on jokin kokovaatimus. Jotkin rodut kertovat niihin kuuluvasta yksilöstä enemmän kuin toiset. Tässä tapauksessa esimerkissä 11 rotu-ilmaus kuvailee tarkoitteitaan ulkoisesti tarkemmin kuin esimerkissä 12.

- (11) Useimpia **puoliverisiä** ei ole rakennettu korkean koulun liikkeisiin, sillä aikaisempien jalostusvaatimusten mukaan niitä on viety raamiltaan suorakaiteen malliin ja selästään liian pitkiksi, Belasik toteaa. (Hippos 6/2017 artikkeli 11)

⁷ Pois lukien kotioripoikkeus

- (12) **Knabstrupinhevoset** tunnetaan sopuisina ja ne ovat lauhkeita luonteeltaan. (Hevosmaailma 3/2017 artikkeli 3)

Esimerkissä 11 *puoliveristen* tarkoitejoukkoon kuuluvat hevoset ovat urheiluhevosiä ja kaikki hevoskokoisia eli yli 148 cm säkäkorkeudeltaan, kun taas esimerkissä 12 kuvaillaan koko rodun luonnetta, mutta kuvailun tarkoitteet voivat olla kooltaan 100 cm tai 170 cm.

Rotujen sisällä on myös eri linjoja, linjan sisällä hevoset voivat usein jakaa enemmän samoja ominaisuuksia kuin linjojen välillä. Esimerkissä 13 kerrotaan Levisonnin edustavan tiettyä Oldenburg-rodun sisällä esiintyvää linjaa.

- (13) **Hyvin puhdasta L-linjaa edustava** Levisonn on jättänyt 700 jälkeläistä, joista yksi myytiin juuri viime viikolla kalleimpana oldenburg-huutokaupassa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Oldenburg on yksi saksalainen puoliverirotu, johon on risteytetty muita rotuja ja jota on käytetty myös muiden rotujen jalostuksessa. Oldenburginhevosella on oma kantakirja, vaikka se onkin hyvin samantyyppinen kuin muut saksalaiset puoliverirotut. (Holderness-Roddam 2007: 88–89). Rotujen sisällä on myös sukulinjoja, voidaan puhua esimerkiksi suikkulaisista hevosista, joilla viitataan Suikku-nimisen suomenhevosen jälkeläisiin. (Leinonen 2013: 249).

Suomenhevoseen viitataan kuudessa esiintymässä, joissa hevosiin viitataan ilmauksella *pienhevon*. *Pienhevosella* tarkoitetaan poninkokoista hevosta eli hevosta, jonka säkäkorkeus on alle 148 cm, mutta se kuuluu hevos- eikä ponirotuun. Pienhevon on yksi suomenhevosen neljästä virallisesta jalostussuunnasta. *Pienhevosella* kuvataan hevosen rotua ja lisäksi, mitä rodun sisäistä suuntaa hevonen edustaa, minkä kautta tulee ilmi myös hevosen koko kuten esimerkissä 14.

- (14) Koro on kasvattanut myöhemminkin paljon hevosia, muun muassa meritoituneen **pienhevosen** Elounelman. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Aineistossa viitataan myös rotujen kehitykseen esimerkiksi esimerkissä 15.

- (15) **Nykyiset ahaltekinhevoset** ovat näistä hevosista muodostettu rotu, ja niiden kantakirja on suljettu. (Hevosmaailma 2/2017)

Suurin osa nykyisistä roduista periytyy joistakin nykyisistä tai jo kuolleista roduista. Aineistossa puhutaan myös yleisesti kaikkien ratsuhevosten kehityksestä kuten esimerkissä 16. Ratsuhevosilla viitataan ratsastuskäytössä oleviin hevosiin ja siihen käyttöön jalostettuihin hevosiin.

- (16) Tämän päivän **ratsuhevosiin** on jalostettu hyvin paljon elastisuutta, joten ne liikkuvat joustavammin kuin aiemmat sukupolvet. (Hippos 6/2017)

Rotuun liitetään usein myös sukupuoli-ilmaus ja tuntuukin, että nimenomaan rotu ja sukupuoli ovat hevosen tärkeimpiä ominaisuuksia, ja ne tuodaan usein esiin niiden informaatioarvon takia. Tätä tukevat esiintymien määrät. Rodun ja sukupuolen esiintymien määrät ovat yhdessä käyttötarkoituksen kanssa suurimmat kuvausten kohteet aineistossa. Kuten aiemmin toin esille sukupuoli ja

rotu sisältävät jo itsessään paljon muutakin tietoa hevosesta ja sen ulkoisista ja sisäisistä ominaisuuksista, joten kaikkea ei tarvitse listata erikseen näkyviin, kun selvittää vain yhdellä kuvauksella.

Hevosrotu tuodaan esille muutaman kerran erikoisin ilmauksin kuten esimerkissä 17. *kotoisella rodulla* viitataan tässä tapauksessa suomenhevoseen.

- (17) Klinikalla **kotoista rotua edustanut** Virma Viettelys oli Kyran mukaan tyytyväinen hieman pidemmässä muodossa, jossa se liikkuikin peräänannossa ja vastasi hyvin apuihin. (Hippos 6/2017)

Hevosrotuun liitetään aineistossa muutamia kertoja myös määrite *tyypillinen*, joka kuvastaa kyseisen hevosen olevan tyypillinen rotunsa edustaja tai millaisia tyypilliset tämän rodun edustajat ovat. Esimerkit 18 ja 19 havainnollistavat *tyypillinen*-sanon käyttöä. Näiden esimerkkien ymmärtäminen vaatii lukijalta tietoa siitä, millainen rotu esimerkiksi islanninhevonen on.

- (18) **Tyypillinen islanninhevonen**, joka oli iloinen menijä, ja aina korvat eteenpäin. (Hippos 6/2017)
 (19) Se on luonteeltaan **tyypillinen knabstrupinhevonen**. (Hevosmaailma 3/2017)

Tämäkin tuo ilmi, kuinka rotu pitää sisällään joukon muita ominaisuuksia ja miksi rotu mainitaan useammin kuin esimerkiksi hevosen koko tai väri.

Hevosrotujen sanasto ei ole yksiselitteistä, ja olen tässä avannut termistöä siltä osin kuin se tutkimukseni kannalta on relevanttia. Yksiselitteistä määrittelyä kaikille termeille ei ole olemassa, joten pohjaan käsitykseni saatavilla oleviin lähteisiin ja niiden käsityksiin. Hevosen rotua kuvataan aineistossa usein, ja se onkin informaatioarvoltaan tärkeä kuvauksen kohde. Sen avulla tuodaan esiin hevosen muita ominaisuuksia, mutta se myös tuottaa kuulijalle jonkinlaisen mielikuvan puheena olevasta hevosesta. Hevosrodun kertominen palvelee hevosharrastajaa, sillä hänellä usein on jo jokin pohjakäsitys kyseessä olevasta rodusta. Maallikolle esimerkiksi *ahaltek* ei merkitse mitään. Rotujen nimityksiä voidaan käyttää myös tavallaan hevosen synonyymeinä, ja rodun ilmaukseen voidaan liittää esimerkiksi sukupuolen ilmaus. Kuitenkaan rodun ilmaus ei ole yhtä lähellä hevosen yleisiä synonyymeja kuin hevosen sukupuolen ilmaukset. Jokainen rotu kuvailee siihen kuuluvaa hevosta eri tavalla, sillä jokaisen rodun ominaisuudet eroavat toisistaan ainakin jonkin verran.

4.1.3 Koko

Hevosen kokoa on kuvattu jonkin verran. Aineistossa on 35 suoraan kokoon liittyvää ilmausta hevosen kuvauksena. Joukossa ei ole yhtään hevoseen viittaavaksi ilmaukseksi luokiteltua kuvausta. Hevoset voivat olla säkäkorkeudeltaan hyvinkin eri kokoisia. Esimerkiksi falabellat⁸ ovat alle 86 cm korkeita (Falabella, Hevosmaailma.net, 20.7.2019), ja shiret⁹ taas voivat olla jopa kaksi metriä kor-

⁸ Falabella on maailman pienin hevosrotu.

⁹ Shire on maailman suurin hevosrotu.

keita (Shirehevosen historia, Suomen clydesdale- ja shirenhevosyhdistys, 2.5.2019). Säkäkorkeudella tarkoitetaan hevosen korkeutta mitattuna maasta selän korkeimpaan kohtaan selän ja kaulan liittymäkohdassa. (Vogel 2011: 17).

Hevosen koko on tärkeä ominaisuus, sillä se määrittää osittain sen käyttötarkoituksen ja sen kenelle se soveltuu mihinkin käyttötarkoitukseen. Jos ihminen ratsastaa liian pienellä hevosella, rasittaa hän sitä ja sen selkää liikaa, liian isolla hevosella ratsastaminen taas voi olla vaikeaa. Hevonen voi vetää suurempaa taakkaa kuin kantaa, joten esimerkiksi ajaessa hevosen koko ei ole niin merkittävä tekijä ihmisen kokoon liitettynä kuin ratsastuksessa.

Aineistossa on aika vähän hevosen koon ilmauksia, mutta niiden vähyys selittyy hevosrodun ilmaisemisella. Rodunnimike pitää sisällään rotumääritelmän ja siihen liitetyt ominaisuudet, joten kaikki, jotka tietävät rodun, tietävät myös usein minkä kokoisia rodun yksilöt suurin piirtein ovat, jolloin koon ilmaiseminen ei enää ole tärkeää, se on tehty jo. Rotumääritelmä sisältää hevosrodun kokoon, väriin, rakenteeseen ja liikkeisiin liittyviä määritelmiä (Suomalainen lämminverinen ratsuhevonen, FWB, Hippos, 20.7.2019). Esimerkiksi hevosten myynti-ilmoituksissa tarkka säkäkorkeus on tärkeä, mutta aineistoni ei sisällä tällaisia tekstilajeja. Tarkkoja säkäkorkeuksia onkin aineistossa vain neljä kappaletta kuten esimerkissä 20.

- (20) Se on todella pieni, vain **154 cm** korkea, mutta ratsastettaessa se tuntuu samalta kuin iso hevonen. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Esimerkissä 20 tarkka koko mainitaan sen takia, että hevonen ei muilta ominaisuuksiltaan vastaa oletusarvoisesti kokoaan, jolloin kerrotaan, että koostaan huolimatta sillä on joitakin ominaisuuksia. Ison hevosen tunnolla viitataan esimerkiksi hevosen liikkeisiin ja niiden kokoon.

Kuten aiemmin olen tuonut ilmi, hevoset jaetaan hevosiin ja poneihin säkäkorkeuden perusteella. Poniksi identifioitu hevonen on pienempi kuin hevonen, ponin säkäkorkeuden yläraja on 148 cm (Ponimittaus, SRL, 20.7.2019). *Poni* kertoo itsessään hevosen koosta suurpiirteisesti. Aineistossa hevosia on kutsuttu poneiksi 44 kertaa. Tähän eivät sisälly yhdyssanat, joissa *poni* on määriteltä tai perusosana. Kuten esimerkistä 21 näkyy, *poni* kertoo vain puheena olevan hevosen koosta.

- (21) Varsinkin kun oltiin maastossa ja **poni** päätti lähteä täyttä laukkaa kotiin... ei siinä voinut muuta tehdä kuin pysyä kyydissä! (Hevosmaailma 3/2017)

On joitain ominaisuuksia, joita ponirodut jakavat useammin keskenään, mutta lähtökohtaisesti se on vain koon kuvaus. Ponit ovat usein suhteessa vahvempia ja kestävämpiä kuin hevoset (Binder 2016: 214–215). Poneilla on myös omat kilpailuluokkansa. Esimerkissä 21 on myös toinen mahdollinen tulkinta *ponille*, sitä voidaan käyttää myös hellittelymielessä hevosen lempinimenä.

Hevosen paino mainitaan vain kerran ja sekin suurpiirteisenä lukuna 600–700 kiloa. Tästä voidaan päätellä, ettei hevosen paino ole niinkään merkittävä tekijä kuin sen korkeus. Paino ei

olennaisesti liity rotumääritelmään, sillä hevoset ovat rodustaan huolimatta suurin piirtein samanpainoisia riippuen tietysti niiden korkeudesta. Paino riippuu hevosen koosta, ei niinkään rodusta, ponit painavat vähemmän kuin hevoset, koska ne ovat pienempiä. Hevosten painoja ei useinkaan mitata siksi, että se on hankalaa, eikä sillä ole niin väliä. Paino voidaan suurin piirtein mitata tähän käyttötarkoitukseen kehitetyn mittanauhan avulla. Hevoset painavat keskimäärin ainakin 600 kg (Nieminen 2011: 61).

Hevosen koon ilmauksista suurta kokoa ilmaisevat *iso* ja *suuri* esiintyvät aineistossa 13 kertaa ja pientä kokoa ilmaisevat *pieni*, *pienikokoinen* ja *minikokoinen* 12 kertaa. Alla olevat esimerkit havainnollistavat niiden käyttöä. Ensimmäisessä 22 koolla on merkitystä rodun sisällä hevosten käyttötarkoitukseen, ja esimerkissä 23 kerrotaan tietystä yksilöstä, jonka koulutuksen aloittamiseen sen koko on vaikuttanut, sillä se kasvaa yhä.

- (22) Shettiksillä on tärkeää, että korkeus pysyy yli metrissä **pienemmät** soveltuvat paremmin vain toisten hevosten kaveriksi, eivät niinkään ratsastukseen. (Hevosmaailma 2/2017)
- (23) Cascalinus **on aika iso**, sen on annettu kasvaa ja toistaiseksi tehty töitä vain vähän. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Adjektiivi *kokoinen* esiintyy kolmesti aineistossa ilman, että kokoa määritellään kuten esimerkeissä 24 ja 25.

- (24) Marko Nevalalla on tavoitteena kasvattaa hyväluonteisia ja **sopivan kokoisia** poneja monenlaiseen käyttötarkoitukseen. (Hevosmaailma 2/2017)
- (25) Jalkasen mukaan Riding Pad sopii **kaiken kokoisille** hevosille ja kaikenlaiseen ratsastukseen – kylmistä talviolosuhteista vaativaan maastoratsastukseen. (Hevosmaailma 3/2017)

Esimerkeissä hevoset ovat sopivan kokoisia johonkin, ja uusi satulankorvike soveltuu kaikille hevosille niiden koosta riippumatta. Hevosen kokoon viitataan myös silloin, kun tarkalla koolla ei ole väliä, vaan koko on vaikka käyttötarkoitukseen sopiva tai kokoa verrataan muiden hevosten kokoihin.

Koko ei ole vain tarkoin määritetty suure vaan myös laajemmin käsitettävä ominaisuus, koska koko määrittää osittain hevosen käyttöä ja sopivuutta tiettyihin tehtäviin tietyn ihmisen kanssa. Koon ilmaukset ovat usein kiinteässä suhteessa hevosen rotuun, esimerkiksi iso suomenhevonen on kuitenkin pienempi kuin pieni shire, sillä näiden rotujen koot eroavat toisistaan, vaikka yksilöt rodun sisällä ovat eri kokoisia. Hevosen koko ei liene niin merkittävä ominaisuus kuin rotu tai sukupuoli. Toisaalta esiintymien määrään vaikuttaa se, että hevosen rotu mainitaan usein, ja kuten olen tuonut esille, rotuun liittyy yleensä aina jonkinlainen käsitys myös hevosen koosta. Näin ollen koon esiintuominen erikseen ei hevosalan lehdissä ole useinkaan tarpeellista.

4.1.4 Väri ja muu ulkonäkö

Tässä luvussa käsitellään hevosen värin kuvaukset ja muun ulkonäön kuvaukset. Myös värin kuvaukset ovat selkeästi vain ulkonäön kuvauksia, niihin ei liity juurikaan muita ominaisuuksia, joten ne on käsitelty tässä yhdessä muiden ulkonäön kuvausten kanssa. Hevosen värin kertovia tai muuten hevosen ulkonäköä kuvaavia esiintymiä, joihin eivät kuulu rodun ja sukupuolen ilmaukset, on aineistossa 69 kappaletta. Näistä 23 kuvailee hevosen väriä, ja loput ovat esimerkiksi seuraavanlaisia: *kevyt-rakenteinen*, *kaunis*, *jalo* ja *kilpahevostyyppinen*. Yleisten ulkonäön kuvausten joukossa on kaksi hevoseen viittaavaa ilmausta ja värien joukossa ei yhtään.

Hevosen värien ilmaisuun on kehittynyt laajasti käytössä oleva erikoissanasto, jossa jokaiselle erilliselle värille on oma terminsä (Viitanen 2007: 23–27). Esimerkiksi valkoiset hevoset ovat yleensä kimoja, jollei kyseessä ole pigmentin puuttuminen kokonaan, jolloin kyseessä on albiino. Jos hevosen karvapeite ja jouhet ovat molemmat ruskeita, on kyseessä rautias, mutta jos jouhet ovatkin mustat, on hevonen väriltään ruunikko. Näistä kaikista on sitten vielä eri variaatioita esimerkiksi sävyn mukaan punarautias, vaaleanrautias, mustanruunikko, tummanruunikko tai punaruunikko. Vaikeimmin määriteltäviä ovat kirjavien hevosten värit, joissa eri väristen alueiden koko ja sijainti erottavat värien termit toisistaan.

Varsinaisia hevosen värien termejä aineistossa ovat seuraavat: *musta*, *kimo*, *punarautias*, *harmaa*, *palomino-värinen*, *hallakko*, *lumihiutalekuvioinen* ja *lehmänkirjava*. *Palomino-värinen* on rajatapaus, sillä palominoa hevosta kutsutaan useammin *voikoksi*, mutta palominot ovat kullansävyisiä voikkoja. Palomino on myös yhdysvaltalainen hevosrotu, johon hyväksytään vain palominon värisiä hevosia.

Yleiskielen sanaston avulla hevosen värejä on kuvattu seuraavilla ilmaisuilla *valkoinen*, *metallinhohtoinen*, *pilkullinen*, *tumma* ja *suklaanruskea*. Aina ei haluta käyttää erikoistermistöä värin kuvaamiseen, tai sitten erikoistermistö ei ole tarpeeksi tarkkaa tuomaan esiin kussakin tilanteessa halutulla tarkkuudella hevosen väriä. Myös konteksti vaikuttaa; pääsääntöisesti hevosalan lehtiä lukeville värien erikoistermistö on tuttua, mutta jos halutaan kirjoittaa yleistajuisemmin, käytetään yleiskielen termejä eikä erikoissanastoa.

Esimerkeissä 26 ja 27 hevosen väri tuodaan esiin puhuttaessa jostakin tietystä hevosesta.

- (26) Kuvan varsat ovat Freirin jälkeläisiä, kaksivuotias **kimo** on nimeltään Skjótur frá Kaakkola ja yksi-vuotias **punarautias** on Gígjar frá Kaakkola. (Hippos 6/2017)
- (27) Lamicha syntyi **suklaanruskeana**, mutta – aivan kuten Malk oli pelännyt – siitä tuli isänsä tavoin **kimo**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Väreistä puhutaan myös rotumääritelmiin liittyen kuten esimerkissä 28.

- (28) **Lehmänkirjavat, kimot ja voikkovärit** eivät ole sallittuja, mutta jalostukseen hyväksytään **yksivärisiä** hevosia, mikäli ne täyttävät polveutumisvaatimukset. (Hevosmaailma 3/2017)

Aineistossa on myös käytetty termiä *yksivärinen*, joka viittaa hevoseen, joka ei ole kirjava tai pilkullinen. Yksivärinen hevonen voi olla hevonen, jonka jouhet ja karvapeite ovat eri väriset. Esimerkki 29 havainnollistaa *yksivärisen* käyttöä yleensä kirjavista knabstrupinhevosista puhuttaessa.

- (29) Miksi tyytyä tylsään **yksiväriseen**, mieluumminhan tällaisia luonnon taideteoksia pihallaan katselee, Tarja juttelee hymyillen ja toteaa, että onneksi näitä syntyy myös yksivärisinä heille, joiden silmiä kirjavuus kirvelee. (Hevosmaailma 3/2017)

Kerran puhutaan (ks. esimerkki 30) myös *erikoisemman värisestä*, jolloin kyseessä olevan hevosen väriä verrataan muihin saman rotuisiin hevosiin ja niiden väreihin. Vuonohevoset ovat harvemmin hopeisen harmaita, vaikka se onkin mahdollista.

- (30) **Erikoisemman värinen, hopeisen harmaa** kummivuonis Haavanesko kävi omistajansa Roosa Kujanpään kanssa tervehtimässä kummilapsiaan Östersundom Ankkalampi Andkdammen päiväkodilla. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosen väri on vain hevosen ulkonäön kuvailua, eikä se sisällä muita ominaisuuksia kuten esimerkiksi sukupuoli ja rotu. Rodut taas voivat sisältää tiettyjä värejä, joko niin että tiettyssä rodussa esiintyy vain tiettyjä värejä, tai niin että tiettyyn rotuun hyväksytään vain tiettyjen värien edustajia. Väri voi jo itsessään kertoa hevosen rodun tai ainakin rajata mahdollisten rotujen joukkoa, vaikka on olemassa hyvin paljon rotuja, joihin voi kuulua hyvin monenvärisiä hevosia.

Hevosen ulkonäkö ja esteettisyys on varsinkin harrastajalle tärkeää (Leinonen 2013: 216). Muut hevosen ulkonäön kuvailut kuin värin kuvailu ovat heterogeeninen joukko, jota on vaikeaa jaotella enää tarkempiin kategorioihin. Niissä on mielipiteen ilmaisua hevosen ulkonäöstä kuten *kaunis* esimerkissä 31.

- (31) Se oli **kaunis**, jalo ja kevytrakenteinen. (Hippos 5/2017)

Ne sisältävät hevosen rakenteellisen tyypin kuvailua kuten *kevytrakenteinen, vankkarakenteinen, ponimainen, urheilullinen, kilpahevostyyppinen, hyvätrakenteinen, työhevosmallinen, lihava, hyvä rehunkäyttäjätai sporttinen*. Hyvällä rehunkäyttäjällä tarkoitetaan hevosta, joka saa ruuastansa helposti kaiken tarvitsemansa ja lihoo helposti, sen takia se on otettu ulkonäön kuvaukseksi (Hevosen energiantarve, Hevostietokeskus, 20.7.2019). Hyvä rehunkäyttäjätai voi olla myös hyvä ominaisuus, hevonen syö hyvin eikä laihdu liian helposti. Esimerkistä 32 on vaikea sanoa, kuvaillaanko *hyvällä rehunkäyttäjällä* hevosta positiivisessa vai negatiivisessa mielessä, mutta tulkitsen sen niin, että kyseessä oleva hevonen on normaalipainoinen, ja on helppoa pitää se siinä, se ei ainakaan laihdu liian helposti.

- (32) Tamma oli terve yksilö ja tosi kestävä ja **hyvä rehunkäyttäjätai**. (Hippos 6/2017)

Hevosen tyyppiä kuvaillaan myös tilanteissa, joissa tyyppi liittyy tietyn hetken arvostuksiin kuten *nykyaikainen*, *vähän vanhanaikainen* ja *oikein moderni*. Eri aikoina on jalostettu ja arvostettu erityyppisiä hevosia, esimerkki 33 kuvaa juuri tätä vaihtelua.

- (33) **Nykyaikaisen estehevosen** tulisi olla jalompi, eikä äidillä ole Sparriksen esteuran suhteen suuria toiveita. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Lisäksi esiintyy yleistä kuvailua tai jonkin ominaisuuden kommentointia *leveä*, *liian komia*, *lyhytkaulainen*, *romuluinen*, *näyttävä*, *ryhdikäs*, *takakorkea*, *kevyt*, *hienon näköinen* ja *söpö* kuten esimerkeissä 34 ja 35.

- (34) Mutta niin vain kimalainen pystyy lentämään, ja yhtä lailla paksu, raskas ja **lyhytkaulainen** Mano-Pekka pystyi tekemään, mitä vain Laurila siltä pyysi. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)
- (35) Olen saanut tamman itselleni myös siitä syystä, että siitä tuli aika iso ja **romuluinen**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Lisäksi kerran hevosta kuvaillaan *jäljittelemättömäksi* (ks. esimerkki 36). Olen luokitellut sen ulkonäön kuvaukseksi, sillä aiemmin kontekstissa saman hevosen erikoista ulkonäköä kuvaillaan tarkemmin. Kerran hevosesta myös sanotaan, ettei se ole mikään *wow-liikkuja* (ks. esimerkki 37). *Wow-liikkuja* viittaa hevosen tapaan liikkua, mutta kuvailee sillä tavoin sen ulkonäköä, liike ei ole erikoisen hyvännäköistä tai ei aiheuta ratsastajalle tai katsojalle wow-reaktiota.

- (36) Niin tekee ratsastuksenopettaja Enni Huotarinen **jäljittelemättömällä** ratsullaan Cannacomma. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)
- (37) Rampen tapaan "Sparriskaan" ei ole mikään **wow-liikkuja**, mutta sen takajalkojen tekniikka on parempi kuin isoveljellä. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Tällaiset ulkonäön kuvaukset eivät pääsääntöisesti ole mitattavissa vaan ovat kommentoijan mielipiteitä kuten *näyttävä* ja *söpö* tai ominaisuuksia, joille ei ole selviä kriteerejä kuten *sporttinen*, *kevytrakenteinen* tai *kevyt*. Ne kuitenkin tuovat esiin, kuinka moninaista hevosen ulkonäön kuvailu on, ja puhujan lisäksi ulkonäön kuvaukset liittyvät kuvattavan hevosen rotuun ja tapahtuma-aikaan. Esimerkiksi sporttinen irlannin-cob¹⁰ ja tukeva puoliverinen voivat olla samankokoisia, koska ne ovat rotuina erimallisia, ja kuvaukset tapahtuvat usein suhteessa rotuun.

Hevosen värien kuvailuun käytetään sekä erikoistermistöä että yleiskieltä. Hevosen väri ei kerro muuta kuin kirjaimellisesti hevosen karvapeitteen värityksen. Hevosen ulkonäön yleinen kuvailu on väreihin verrattuna hyvinkin vapaata ja vaihtelevaa. Hevosen ulkonäköä voidaan kuvata miten puhuja vain haluaa. Ulkonäönkuvaus on usein myös mielipiteen ilmaus, sille ei ole olemassa selkeitä kriteereitä, kuten esimerkiksi hevosen väreille, sukupuolesta ja rodusta nyt puhumattakaan.

¹⁰ Irlannincob on kylmäverinen säkäkorkeudeltaan noin 160–170 cm (sektio A) kokoinen hevosrotu (Irlannincob, Hevosmaailma, 20.7.2019).

4.2 Hevonen eri käyttötarkoituksissa

Tässä luvussa tarkastellaan kaikkia niitä ilmauksia, joilla kuvaillaan hevosen käyttötarkoitusta. Yhteensä hevosen käyttötarkoitukseen viitataan 334 esiintymässä. Tähän lukuun kuuluvat hevosen käyttötarkoitusta kuvaavat kuvaukset ja hevoseen viittaavat ilmaukset, jotka luokittelevat hevosia niiden käyttötarkoituksen perusteella. Mukana on esimerkiksi esiintymiä, joissa puhutaan hevosella kilpailusta ja hevosen saavutuksista. Mukana on hevoseen viittaavia ilmauksia, jotka kertovat mihin ratsastuksen lajiin hevonen on koulutettu tai mihin sitä pääasiassa käytetään, mihin muuhun käyttötarkoitukseen se on jalostettu tai missä lajissa hevonen on käytössä. Myös esimerkiksi jalostustoiminta kuuluu tämän luvun alle.

Hevonen määritellään yleensä aina sen käyttötarkoituksen kautta (Leinonen 2013: 111). Kuvaukset pitävät sisällään tietoa hevosen ominaisuuksista, sillä kuten olen todennut, hevosen ominaisuudet määrittävät sen käyttöä. Näin ollen estehevoselta löytyy erilaisia ominaisuuksia kuin työhevoselta ja harrasteratsulta eri ominaisuuksia kuin siitosorilta. Monet näistä kuvauksista ovat yhdysanoja ja voisivat kuulua myös esimerkiksi sukupuolilukuun, mutta koska näen käytön näiden kaikkien kuvausten perimmäisenä motiivina, käsittelen ne kaikki tässä luvussa. Tähän lukuun kuuluvat myös hevosen kuvaukset, joissa puhutaan hevosesta kilpailuympäristössä ja muussa käytössä. Tarkasteltavina ovat esimerkiksi hevosen aiemmat suoriutumiset ja sen kilpailukäyttäytyminen tai muu aiempi käyttö. Osa kuvauksista sopisi myös hevosen sisäisen kuvauksen alle, mutta tähän on koottu kaikki hevosen käyttöön liittyvä kuvaus. Vaikka ne kuvaavat myös hevosen taustaa ja kaikkea mitä hevosen kanssa on tehty ennen ja miten siinä on käynyt, on ne käyttötarkoituksen kannalta mielekkäintä käsitellä tässä.

Hevoseen viittaavia ilmauksia, joilla kuvataan hevosen käyttöä, on aineistossa 220 kappaletta. Hevosen erilaisia käyttötarkoituksia kuvataan esimerkiksi sanoilla *ajohevonen*, *kantojuhta*, *jalostusori*, *laukkahevonen*, *ratsuhevonen*, *ravihevonen*, *toimistoponi*, *työhevonen* ja *valjakkohevonen*. Kaikki nämä kuvaavat hevosen erilaista käyttötarkoitusta, joista ratsastuskäyttö on vain yksi osa-alue. Sama hevonen voi toki toimia monessakin eri käytössä, mutta tämä ei tule useinkaan ilmi aineistossa. Jalostukseen käytettävät hevoset ovat sinällään poikkeavia, että niitä on käytetty tai käytetään myös johonkin muuhun. Yleensä ne ovat siinä toisessa ansioituneita ja siksi päätyneet jalostuskäyttöön tai sitten niiden suvussa on halutussa käyttötarkoituksessa ansioituneita hevosia. Yhteensä hevosen käyttötarkoitusta kuvataan 62 lekseemin avulla.

4.2.1 Eri käyttötarkoitukset

Taulukko 4. Hevosien eri käyttötarkoitukset

Käyttötarkoitus	Lekseemien määrä	Esiintymien määrä	Lekseemit
Jalostus	7	23	jalostusori, jalostusyksilö, kantakirjaori, kantatamma, shettissiitosori, siitosori, siios-tamma
Laukkaurheilu	1	1	laukkahevonen
Maatilantyöt ja metsätyöt	3	11	työhevonen, työhevostamma, vetohevonen
Ratsastus	46	161	askellajihevonen, estehevonen, este-jälkeläinen, esteori, esteponi, esteratsu, este-tamma, GP-hevonen, GP-kouluratsu, GP-tykki, harrastehevonen, harrastekaveri, hyppyhevonen, hyppääjä, kenttähevonen, kilpahevonen, kilparatsu, kisahevonen, kisa-ratsu, kouluhevonen, kouluori, kouluratsu, koulutamma, käyttöhevonen, lasten poni, maastoratsu, opetushevonen, opetusmestari, opetusatsu, passihevonen, perheratsu, ratsu, ratsuhevonen, ratsuruuna, sotaratsu, talutus-ratsu, terapiahevonen, tuntihevonen, tähti-ratsu, urheilija, urheiluhevonen, viisikäynti-hevonen, yleishevonen, suomenhevosatsu, FWB-ratsu, lämminveriratsu ja arabiratsu
Raviurheilu	3	12	ravihevonen, ravuri, lämminverinen ravuri
Tavaroiden kantaminen	2	3	kantojuhta, kantohevonen
Työhyvinvointi	1	1	toimistoponi
Valjakkoajo	3	5	valjakkohevonen, vaunuhevonen, ajo-hevonen

Taulukosta 4 näkee, että aineistossa painottuvat ratsastuksen kuvailu, mikä johtuu aineiston keruutavasta. Lehdet, joista aineisto on kerätty, keskittyvät pääasiassa ratsastukseen. Lisäksi olen rajannut ravi aiheiset artikkelit pois aineistostani. Jalostus on toiseksi suurin osa-alue, ja tämä johtuu siitä, että jalostushevoset voivat ja usein ovat myös ratsuja, huomioiden taas aineiston keruulehdet. Aineistoon on päätenyt pari esiintymää ravihevosista, sillä ne ovat olleet ratsastusaiheisissa artikkelissa.

Työhevosesiintymät ovat siitä mielenkiintoisia, että se on pienenemässä oleva hevosen käyttösuunta, sillä traktorit ja muut työkoneet ovat melkein kokonaan korvanneet työhevoset maati- lan- ja metsätöissä (Leinonen 2013: 19–21; Peplow 2002: 28–30), mutta niitä esiintyy vielä aineis- tossani. Suomenhevosiä myös jalostetaan yhä neljälle suunnalle, joista yksi on työhevossuunta. Valjakkoajolla tarkoitetaan urheilua, jossa kilpaillaan hevosen vetämillä vaunuilla. Vaunuhevoset olen luokitellut samaan kategoriaan, vaikka vaunuhevonen viittaa siihen, että hevonen vetää vaunuja ja valjakkohevonen lajissa kilpaileviin hevosiin.

Hevosen käyttäminen tavaroiden kantamisessa on erikoinen käyttötarkoitus nyky- aikana, mutta kontekstista selviää, että kaikki kolme esiintymää puhuvat norjanvuonohevosen histo- riasta, jolloin tällainen käyttötarkoitus lienee ollut yleisempää. Nykyaikana hevosten käyttäminen kantojuhtina lienee hyvin harvinaista ainakin Pohjoismaissa. Laukkahevosella tarkoitetaan laukka- urheiluun käytettävää hevosta. Idea on sama kuin raviurheilussa, mutta askellajina on laukka, ja oh- jastaja on hevosen selässä eikä kärryillä sen takana. En laske tätä ratsastuksen alle kuuluvaksi, sillä laukkahevoset koulutetaan eri tavalla, lajissa käytetään vain tiettyjä rotuja, ja selässä oleva jockey eroaa paljolti tavallisesta ratsastajasta. Laukkaurheilun esiintymien vähyyttä selittää myös lajin pie- nuus Suomessa. Toimistoponi on erikoinen esiintymä mutta täysin yksittäistapaus. Toimistoponilla oletettavasti tarkoitetaan toimistossa olevaa esimerkiksi työhyvinvointia olemassaolollaan parantavaa ponia.

Keskityn tarkastelemaan tarkemmin ratsastusta ja sen alalajeja. Käsittelen lyhyesti myös jalostuksen, valjakko- ja työhevoset.

4.2.2 Ratsastuksen eri lajit

Tässä luvussa käsitellään hevosen käyttöä eri ratsastuslajeissa ja ylipäättänsä erilaista ratsastuskäyttöä. Eri ratsastuslajeissa käytössä olevia hevosia kuvaavat esimerkiksi *kouluratsu* ja *estetamma*, mutta toisistaan eroavaa ratsastuskäyttöä taas esimerkiksi *kilparatsu* ja *harrastehevonen*. Ratsastus on yleis- tynyt Suomessa harrastuksena toisen maailmansodan jälkeen ja naisten harrastuksena 1960–1970- luvuilla. Nykyään suurin osa ratsastusharrastajista on naisia. (Leinonen 2013: 212.)

Taulukosta 5 huomataan, että melkein kaikki tämän luvun kuvaukset ovat yhdyssanoja. Kuten Alatalo (2010: 16) tuo esiin omassa tutkimuksessaan, johtuu yhdyssanojen suuri määrä osittain siitä, että sama asia on sanottu monella eri tavalla. Samaa perusosaa on käytetty monen eri määriteosan kanssa.

Taulukko 5. Ratsastuksen eri lajit

Alalaji	Lekseemien määrä	Esiintymien määrä	Lekseemit
Esteratsastus	8	25	estehevonen, estejälkeläinen, esteori, esteponi, esteratsu, estetamma, hyppääjä, hyppyhevonen
Harrastus- ja yleisratsu	116	92	harrastehevonen, harrastekaveri, käyttöhevonen, lasten poni, perheratsu, ratsu, ratsuhevonen, ratsuruuna, urheilija, urheiluhevonen, tähtiratsu, yleishevonen, suomenhevosratsu, FWB-ratsu, lämminveriratsu ja arabiratsu
Islanninhevosratsastus	2	2	passihevonen, viisikäyntihevonen
Kenttähevonen	1	1	kenttähevonen
Kouluratsastus	5	15	GP-kouluratsu, kouluhevonen, kouluori, kouluratsu, koulutamma
Maastoratsu	1	1	maastoratsu
Opetushevonen	6	13	opetushevonen, opetusmestari, opetusratsu, talutusratsu terapiahevonen, tuntihevonen
Ratsastus kilpailu tar- koituksessa	7	11	kilpahevonen, kisaratsu, kilparatsu, kisahevonen, GP-hevonen, GP-tykki, askellajihevonen
Sotaratsu	1	1	sotaratsu

Perinteisesti ratsastuksessa nähdään olevan kolme pääalalajia: koulu-, este ja kenttäratsastus. Kouluratsastus tarkoittaa sileällä tapahtuvaa ratsastusta, jossa korostuu hevosen liikkumi-

sen tasapainoisuus, liikkeiden täsmällisyys ja ratsastajan eleettömyys. Esteratsastus tarkoittaa esteiden hyppäämistä kentällä. Kenttäratsastuksessa taas on kolme osa-aluetta: koulu-, este- ja maasto-esteisuus. Kenttäratsu kilpailee myös este- ja kouluratsastuksessa.

Kouluratsastus on koko ratsastuksen perusta. Kaikki ratsastajat aloittavat kouluratsastuksesta, ja vaikka ratsastaja kilpailisikin kenttä- tai esteratsastuksessa, ratsastaa ratsastaja aina myös kouluratsastusta. Näin ollen kaikilla kilpahevosratsuilla ratsastetaan myös kouluratsastusta, mutta nimikkeillä ilmaistaankin usein sitä, missä hevonen on paras tai missä lajissa sillä kilpaillaan. Esteratsulla voidaan ja ratsastetaankin aina myös koulua, mutta kaikilla kouluratsuilla ei hypätä tai välttämättä edes voida hypätä.

Harraste- ja yleisratsut ovat hevosia, joilla ei pääasiassa kilpailla toisin kuin kilpahevoset, joilla pääasiassa kilpaillaan. Harraste- tai yleisratsuillakin voidaan kilpailla, mutta ehkä alemmalla tasolla. Kumpikaan kategoria ei suoraan kerro, missä ratsastuksen alalajissa ratsastaminen tapahtuu. Harrasteratsulla voidaan ratsastaa kouluratsastusta ja hypätä ja vaikka kilpailla kenttäratsastuksessa. *Urheiluhevonen*, *urheilija* ja *tähtiratsu* on luokiteltu harrastuskategoriaan, sillä niistä ei käy selkeästi ilmi, että kyseessä olisi juuri kilpaurheilu. *Kilparatsu* on yleisnimitys kilpailukäytössä olevalle hevoselle, mutta laji voi olla koulu-, este- tai kenttäratsastus tai vielä jokin muu. Aineistossa ei ole esiintymiä kaikista ratsastuksen alalajeista, ja esimerkiksi lännenratsastuksen lajit jäävät kokonaan pois tästä tarkastelusta.

Maastoratsu tarkoittaa pääasiassa maastossa ratsastamiseen käytettävää hevosta. Maastoilu on maastossa teillä tai ihan metsässä ratsastamista. Maastoratsullakin voidaan ratsastaa koulua ja hypätä riippuen hevosesta. Opetushevonen on hevonen, joka on opetuskäytössä, esimerkiksi ratsastuskäytössä. Sillä viitataan ratsastajien opettamiseen ei hevosen itsensä opettamiseen. Opetushevoset tai tuntihevoset ovat ratsastuskoulutoiminnan harjoittajan omistamia tai käytössä olevia hevosia, joilla harrastetaan yleensä koulu- ja esteratsastusta ja voidaan myös kilpailla.

Islanninhevosratsastuksella tarkoitan ratsastuksen alalajeja, joita voidaan harrastaa vain islanninhevosilla niiden erikoisaskellajien takia (Leinonen 2013: 21). Islanninhevosilla voi olla kaksi askellajia, joita ei ole muilla hevosilla, töltti ja passi.¹¹ Viisikäyntiseksi kutsutaan hevosta, joilla on kaikki viisi askellajia: käynti, ravi, laukka, töltti ja passi. Kaikilla islanninhevosilla ei ole molempia kahta erikoisaskellajia. Esimerkissä 38 suunnitellaan tulevaa islanninhevosvarsaa sen mukaan, mitä ominaisuuksia sillä toivotaan olevan.

- (38) Freyjalla oli jo aiempia varsoja kahdesta eri oriista, mutta koska halusin **viisikäyntihevos**en enkä **passihevosta**, niin Rödl frá Holtsmúla tuntui sopivalta vaihtoehdolta tasapainottamaan Freyjan vahvaa passitaipumusta. (Hippos 6/2017)

¹¹ Hevosen kolme perusaskellajia ovat käynti, ravi ja laukka. Lähtökohtaisesti kaikki hevoset osaavat kaikkia kolmea.

Passihevosella on vahva passitaipumus, eli sillä on todennäköisesti passi askellajina, ja se menee luonnostaankin passia. Esimerkissä 38 varsalla toivotaan olevan kaikki viisi islanninhevosen askellajia, eikä siitä haluta liian vahvasti passiin taipuvaista hevosta.

Sotaratsu on yksittäinen esiintymä historiallisessa kontekstissa. Kaikki loput aineistossa esiintyvät ratsastuksen alalajit muodostavat monimutkaisen kokonaisuuden. Kaikki ne ovat kuitenkin ratsuja, joita käytetään ratsastukseen.

Hankalaksi jaottelun tekee kategorioiden rinnakkaisuus. Sama hevonen voi olla opetushevonen ja kilpahevonen sekä kouluhevonen, jos sen omistaja esimerkiksi pitää ratsastuskoulua, ja hevonen käy ratsastustunneilla, mutta omistaja itse kilpailee sillä kouluratsastuksessa. Hevosen rooli voi myös muuttua. Se voi nuorena olla kilpahevonen, sitten tuntihevonen ja lopuksi harrastehevonen, tai loukkaantumisen takia muuttua kenttähevosesta esimerkiksi kouluhevoseksi. Näin päin siksi, että hyppääminen rasittaa hevosen jalkoja paljon enemmän kuin kouluratsastus. Seuraavaksi käsittelem hieman tarkemmin koulu-, este-, harraste-, opetus- ja kilpahevosesiintymiä.

Kouluhevosista puhutaan hyvin samaan tapaan kuin estehevosista, vain nimitys kertoo kyseessä olevan lajin. Kuten esimerkistä 39 voidaan nähdä, käytössä ovat *kouluratsu*, *koulutamma* ja *kouluori* -ilmaukset.

(39) 7-vuotiaasta **koulutammaa** valmennetaan kohti vaativa A -tasoa. (Hippos 5/2017)

Erottavana ilmaisuna on esimerkissä 40 esiintyvä *GP-kouluratsu*. *GP-kouluratsulla* tarkoitetaan hevosta, jolla kilpaillaan GP- eli Grand Prix -tasolla. Grand Prix on kouluratsastuksen korkein luokka. Myös esteratsastuksessa kilpaillaan GP-luokissa. Esimerkissä 41 hevosta kutsutaan vaikean tason kouluratsuksi. Tällä viitataan kouluratsastuksen kilpailujen vaikeusasteikkoon, jossa luokat helpoimmasta luokasta lähtien ovat Helppo C, Helppo B, Helppo A, Vaativa B, Vaativa A, Prix St Georges, Intermediaire I, Intermediaire II ja Grand Prix (Hevosurheilu: kouluratsastus, Hevosmaailma.net, 20.7.2019). *Vaikean tason kouluratsulla* tarkoitetaan esimerkiksi vaativa B- tai vaativa A¹²-luokissa kilpailevaa hevosta. Estepuolella samoin voitaisiin puhua 120-tason hevosesta, tarkoittaen että kyseisellä hevosella kilpaillaan 120 cm luokissa.

(40) Kuvassa kenttäkilpailun tuore EM-kultamitalisti Ingrid Klimke **GP-kouluratsullaan** Geraldine. (Hippos 6/2017)

(41) Lähtökohdat **vaikean tason kouluratsuksi** eivät olleet ideaaliset, joten ominaisuuksien rakentaminen on vienyt paljon aikaa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

¹² Joskus myös vaikea B tai vaikea A.

Esteratsastukseen käytettävää hevosta kuvaillaan aineistossa yleisen *estehevosen* lisäksi sanoilla *esteponi*, *esteori* ja *estetamma*, joilla kerrotaan käyttötarkoituksen lisäksi hevosen koosta ja sukupuolesta. Esimerkissä 42 tuodaan ilmi kyseessä olevan hevosen sukupuoli.

- (42) Mukana oli kouluratsukoita vaativasta B:stä grand prix -tasolle ja lisäksi Marina Ehnrooth ja **estetamma** Cat Wiesle Z, Noora Peltola ja lusitano-ori Gladiador sekä Hyvinkään Ratsastuskeskuksen opetusratsu Virma Viettelys selässään ratsastuskoululainen Sofia Pulkka. (Hippos 6/2017)

Esteratsu ja *estehevonen* ovat hyvin lähellä täydellisiä synonyymeja, molemmista on useampia esiintymiä aineistossa. Esimerkissä 43 käytetään sanaa *hyppyhevonen*, joka viittaa myös esteratsastukseen. Esimerkissä 44 hevosta taas kutsutaan *hyppääjäksi*, ja se kertoo oikeastaan enemmän hevosen ominaisuuksista kuin sen käyttötarkoituksesta. *Hyppääjällä* viitataan hevosen taipumukseen hypätä hyvin enemmän kuin siihen, että se on esteratsastuskäytössä. Hevosia kuvataan myös *estepainotteisiksi*.

- (43) Se hankittiin isälle Kimmo Helasuolle **hyppyhevoseksi**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)
 (44) Kouluhevosia hän ei suunnittele pitävänsä, etenkin kuin suomenhevosori Rohkelikon Into on osoittautunut ennemmin **hyppääjäksi**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Äsken esitellyn ratsastuksen alalajien jaottelun monimutkaisuuden perusteella myös esteratsastus erottuu omana isona alueenaan, varsinkin kun huomioon ottaa, että harrastehevosillakin voidaan harrastaa esteratsastusta.

Koulu- ja esteratsastuskäytössä olevia hevosia kuvataan periaatteessa hyvin samantapaisilla yhdyssanoilla, erona on yleensä vain määriteosa *koulu-* tai *este-*.

Hevosia kuvataan hyvin usein *ratsuiksi*, harraste- ja yleishevoskategorian 92 esiintymästä *ratsun* ja *ratsuhevosen* esiintymiä on 62. Usein näissä esiintymissä *ratsulla* vain identifioidaan puheen kohteena oleva hevonen ratsuksi, ja sitten kerrotaan siitä lisää kuten esimerkissä 45. Lisäksi hevosen voidaan sanoa olevan esimerkiksi *ratsukoulutettu*. Esimerkissä 46 taas puhutaan kyseisten hevosten käyttötarkoituksesta, ja että se on juuri ratsastuskäyttö.

- (45) Axelin **ratsuna** oli Maria lucander-Aminoffin omistama My Laptop. (Hippos 6/2017)
 (46) Pääasiassa valmentajana työskentelevä Tetri-Rantanen kouluttaa myös **ratsuja** sekä opettaa ratsastuskoulussa Tampereella. (Hippos 6/2017)

Kuudessa esiintymässä yhdyssanan perusosana on *ratsu* ja määriteosana rodun nimi. Näistä kiinnostavin on *lämminveriratsu*. Esimerkistä 47 nähdään, että *lämminveriratsulla* viitataan suomalaiseen lämminveriseen eli FWB:hen. Kuten jo hevosrotujen kohdalla tuli ilmi, hevosrotujen luokittelu on monimutkainen sanaperhe. On olemassa lämminverisiä ratsu- ja ravihevosia. Useammin lämminverisistä ratsuhevosista puhutaan puoliverisinä ja *lämminverisellä* viitataan lämminverisiin ravureihin. Sen takia *lämminveriratsu* esimerkissä 47 on kiinnostava ilmaus, ja täysin oikeellinen joskin ehkä harvinaisempi tapa kuvata FWB:tä.

- (47) Tarkoituksena on luoda tai ainakin kirkastaa suomalaisen **lämmilveriratsun** FWB:n julkikuvaa niin meillä kotimaassa kuin muuallakin. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Urheiluhevonen ja *yleishevonen* kuvaavat hevosen käyttötarkoitusta mutta aika laajasti. *Yleishevonen*, kuten esimerkissä 49, tarkoittaa juurikin monipuolista ja monikäyttöistä hevosta. *Urheiluhevonen* taas kuvaa vähän laadukkaampaa hevosta, jolla on ominaisuuksia tiettyyn lajiin. Urheiluhevosen jalostamiseen ja sen ominaisuuksiin on panostettu kuten esimerkki 48 tuo esiin.

- (48) Ihannekasvattini on **urheiluhevonen**, jolla on hyvä luonne sekä kaunis rakenne ja joka liikkuu hyvin. (Hippos 5/2017)
 (49) Nykyjalostuksessa vuonohevonen pyritään pitämään monipuolisena **yleishevosena**. (Hevosmaailma 2/2017)

Perheratsu ja *lasten poni* kuvaavat hevosen käyttöä siltä pohjalta, kuka sillä tulee ratsastamaan. Lasten ponin tulee olla lapsille soveltuva niin ulkoisilta ominaisuuksiltaan kuin luonteeltaan, ja perheratsun sopia kaikille perheenjäsenille, jotka sillä ratsastavat. Esimerkit 50 ja 51 havainnollistavat näiden sanojen konteksteja.

- (50) Koulutetuilla **perheratsuilla** on kysyntää. (Hevosmaailma 2/2017)
 (51) Pyry hankittiin alun perin **lasten poniksi**, mutta niinhän siinä sitten kävi, että siitä tuli äidin mus-sukka. (Hevosmaailma 3/2017)

Esimerkissä 52 suomenhevosta kuvataan sekä *urheiluhevoseksi* että *harrastekaveriksi*. Tämä tuo hyvin esiin sanojen merkityseron. *Harrastekaveri* tarkoittaa nimenomaan harrastuskäyttöön tarkoitettua hevosta, ja siihen liitetty määrite *hurmaava* korostaa luonteen tärkeyttä, että hevonen ja ratsastaja tulevat toimeen. Urheiluhevonen taas on ehkä kilpailukäyttöönkin soveltuva hevonen, johon on liitetty määrite *vauhdikas*. Se on ulkoinen ominaisuus, josta on hyötyä tietyissä ratsastuslajeissa.

- (52) Suomenhevonen on **vauhdikas urheiluhevonen** ja **hurmaava harrastekaveri**, ylistää Suomenhevosliiton varapuheenjohtaja Tuula Pihkala Mikkelistä. (Hevosmaailma 3/2017)

Opetus- ja *tuntihevonen* ovat hyvin lähellä samaa merkitystä, mutta niitäkin on vielä erilaisia. Esimerkissä 53 puhutaan talutusratsusta eli talutusratsastuksessa toimivasta ratsusta. Talutusratsastus tarkoittaa, että hevosen vierellä kulkee taluttaja, jolla on hevonen hallinnassa joko suitsien tai riimun ja riimunnarun avulla. Selässä istuva ratsastaja ei itse välttämättä tee paljoakaan. Varsinkin pienten lasten kanssa hevosta usein talutetaan. *Terapiahevosella* taas viitataan terapia-ratsastuskäytössä olevaan hevoseen kuten esimerkissä 54. Talutusratsu ja terapiaratsu ovat vielä opetushevosen alalajeja.

- (53) Kyllä tätä kelpaa esitellä Tampereen hevosmessuilla, jossa Line toimii **talutusratsuna**, Linen omistaja, Viivi Lehtonen, kertoo. (Hevosmaailma 2/2017)
 (54) Nuoren ikänsä vuoksi Aune toimii nyt vain yhden asiakkaan **terapiahevosena**. (Hevosmaailma 3/2017)

Opetusmestari on hieman muista opetuskäyttötarkoituksessa olevista hevosista eroava. Opetusmestariksi kutsutaan hevosta, joka ikään kuin itse opettaa ratsastajaa paremmaksi ratsastajaksi. Hevonen voi olla niin hyvin koulutettu, että ratsastajankin pitää pyrkiä täsmällisiin ja hyvin kohdistettuihin apuihin unohtamatta hyvää istuntaa, jotta hevonen tekee mitä ratsastaja haluaa. Toisaalta esimerkiksi vanha kilpahevonen, joka sietää ratsastajan virheitä, voi olla todella hyvä opetusmestari kokemattomammalle ratsastajalle kuten esimerkissä 55. Leinosen mukaan opetusmestari on usein yli kymmenenvuotias, hyvin koulutettu, yleensä kilpaillut ja rauhallinen hevonen (2013: 216).

- (55) Taavi on tasainen hevonen, joka ei hetkahda virheistäni, joten se on tärkeä **opetusmestari** tulisemman Obon rinnalla, Emilia kertoo. (Hippos 6/2017)

Opetusmestari-esiintymissä yleensä kyse on osaavista ja koulutetuista hevosista, jotka vievät kokemattomampia ratsastajia eteenpäin omalla osaamisellaan.

Kilpahevosen variaatiot tulevat esiin kilpaurheilukäyttötarkoituksessa, ja esimerkiksi esimerkissä 56 hevosta kuvataan *kilparatsuksi*. Juurikin esimerkin 53 kaltaisten esiintymien takia kilpakäyttötarkoitus on tässä eroteltu kaikista ratsastuksenlajeista, joissa voidaan kilpailla, erilliseksi, sillä siinä todetaan hevosen kilpailleen sekä este- että kouluratsastuksessa. Esimerkissä 54 hevosta kuvataan *kisahevoseksi*, vaikka se ei ilmeisesti enää osallistukaan kilpailuihin. Sen nykyisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa, mutta silti se identifioidaan kilpahevoseksi. Kilpahevosiin liittyy tiettyjä ominaisuuksia, jotka osittain riippuvat kilpailtavasta lajista, mutta kaikkien kilpahevosten tulee olla rakenteellisesti hyviä voidakseen olla kilpailukäytössä. Lisäksi niiden tulee olla luonteeltaan sellaisia, että ne kestävät kilpailupaikkojen hälinää ja niiden tulee pystyä matkustamaan pitkiäkin matkoja hevoskuljetusautoissa. Nämä ominaisuudet voivat olla syy siihen, että esimerkissä 57 hevosta vielä kilpailu-uran lopettamisen jälkeenkin kutsutaan *kisahevoseksi*. Sillä on edelleen kilpahevosen ominaisuuksia ja luonnetta, jotka vaikuttavat sen nykyiseen käyttöön. Se ei esimerkiksi välttämättä sovi aloitteleville ratsastajille reaktiivisuutensa takia, tai että sen voi viedä ihan mihin vain tilanteeseen, sillä se on tottunut moniin eri ympäristöihin kilpailumatkoillaan. Kilpailevia hevosia kuvataan myös *aluetason hevosiksi* ja *kansainväliseen kilpailemiseen osallistuviksi*. *Aluetason hevosella* tarkoitetaan aluetasolla¹³ kilpailevaa hevosta.

- (56) Ben Hur tuli sittemmin tunnetuksi Silja Pursiaisen **kilparatsuna** sekä este- että kouluradoilla. (Hippos 5/2017)
 (57) Hevosista toinen oli 4-vuotias tamma ja toinen vanha **kisahevonen**. (Hevosmaailma 2/2017)

Erikoisempia tapauksia ovat jo aiemminkin esiin tulleet GP-määriteosalliset yhdys-sanat. *GP-hevonen* tarkoittaa kilpahevosta ja niin hyvää kilpahevosta, että sillä voidaan kilpailla aina GP-tasolla asti kuten esimerkissä 58. *GP-tykki* viittaa GP-tasolla kilpailevaan hevoseen, ja *tykki* tuo

¹³ Alin kilpailujen taso on seurataso, aluetaso on siitä seuraava.

mieleen kilpailuissa menestyvän hevosen. Esimerkissä 59 tehdään eroa harrastehevosen ja GP-tason kilpahevosen välille. Ne vaativat jalostuksessa erilaisten seikkojen painottamista.

- (58) Ulkomailla asuvat ovat järjestäneet vamennuksensa itse, ja Suomessa Janne Bergh on merkittävässä roolissa uusien **GP-hevosten** ja ratsastajien kouluttamisessa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)
- (59) Sen sijaan se, onko FWB:n kohdalla ensisijaisesti kyse hyväluontoisesta harrastehevosesta vai **GP-tykistä**, vai molemmista – ja mahtuvatko nämä määreet ylipäättään yhteen ja samaan jalostussuunnitelmaan – keskustelutti jo enemmän. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Tässä luvussa on käsitelty niin kolmea ratsastuksen pääalajia kuin kilpailu- ja opetuskäyttökin. Kaikkien kategorioiden sisälle mahtuu monia kuvauksia tarkentamaan hevosen käyttöä. Hevosen käyttöä kuvataan esimerkiksi sen perusteella, kuinka taitava se on, eli millä tasolla sillä voidaan kilpailla. Hevosen käytön kuvaukset tuovat esiin hevosen käytön laajan kirjon. Yksi hevonen voi toimia monessakin eri käytössä ja roolissa, ja tulla kuvailluksi monen eri lajin kuvauksen avulla.

4.2.3 Käyttöön sopivuus

Käyttöön sopivuudesta varsinkin kilparatsastuksessa puhutaan myös muiden hevosten kuvauksien kuin vain hevosta luokittelevien ilmausten avulla. Tässä luvussa käsitellään menestyneen ja kokemattoman hevosen kuvauksia kuin myös hevosen saavutuksia ja sitä, kuinka hyvin se soveltuu käyttötarkoitukseensa.

Kilpailuissa tai esimerkiksi näyttelyissä menestynyttä hevosta on kuvailtu seuraavilla sanoilla: *ansioitunut, hallitseva, hyväksytty, palkittu, kantakirjattu, kuuluisa, legendaarinen, menestynyt, menestyvä, meritoitunut, merkittävä, toinen* (toiseksi tulleesta) ja *ykkönen*. Aineiston esiintymissä puhutaan eri aloilla menestyneistä hevosista, mutta se ei tässä aiheuta havaittavia eroja kuvailun välille. *Kantakirjattu* liittyy kantakirjaustapahtumaan eikä kilpailutilanteeseen, ja *hallitseva* kertoo hevosen olleen artikkelin julkaisuhetkellä jonkin lajin ja luokan hallitseva mestari kuten esimerkki 60 kertoo. Muuten esiintymät tuovat ilmi samaa asiaa, puheena oleva hevonen on saavuttanut jossakin asiassa menestystä puhehetkeä aiemmin.

- (60) Suomenhevosten esteillä voiton vei Tampereen Marja Tetri-Rantanen **hallitsevalla** mestaruusratsullaan Niisun Nestori. (Hevosmaailma 3/2017)

Kilpailu-uraa tai koko ratsun uraa aloittelevaa hevosta on kuvattu *kokemattomaksi, raa'aksi, aloittelevaksi* ja *uraansa aloittavaksi* kuten esimerkiksi 61. Näitä kuvauksia on huomattavasti vähemmän kuin menestyneen hevosen kuvauksia. Tämä on odotuksenmukaista, sillä lehtiartikkelit keskittyvät menestyneiden hevosten kuvaamiseen, ja kilpailu-uutisissa kerrotaan yleensä vain ansioituneista hevosista. Yleisesti kilpailevia hevosia on kilpailukontekstissa kutsuttu *kilpailijoiksi*.

- (61) Jos kyseessä on kokematon ratsastaja tai **kokematon hevonen**, samaan esteeseen ei tule yhdistää liian monta vaikeaa tehtävää. (Hevosmaailma 3/2017)

Hevosten saavutukset liittyvät kiinteästi niiden käyttötarkoitukseen ja varsinkin kilpailukäyttöön. Hevosella voi olla muunkinlaisia saavutuksia kuin kilpailukäytössä saavutettuja, kuten esimerkiksi 62 kuvataan koko ahaltek-rodun saavutusta tai asemaa.

- (62) Ahaltekinhevonen on Turkmenistanin **kansalliseläin**, joka on kuvattu myös maan vaakunassa. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosten saavutuksia kuvataan abstraktisti sanoilla *menestyjä, moniottelija, onnistuja, tähti, suorittaja* ja *kestomenestyjä*. Myös hevosen tulevia saavutuksia arvioidaan esimerkiksi 63.

- (63) Wilberseillä matkalaiset katselivat karsinoissa sekä pihatoissa olevia **tulevaisuuden lupauksia**. (Hevosmaailma 2/2017)

Suorittajalla voidaan viitata myös käsitykseen hevosesta suorittajana; hevosen tulee pystyä suoriutumaan kilpailuista, siihen se on jalostettu (Leinonen 2013: 247). Suurin osa saavutuksen kuvauksista kertoo jo saavutetuista meriiteistä. Konkreettisia kuvauksia hevosen saavutuksista ja menestyksistä ovat esimerkiksi *Suomen mestari, kaksinkertainen suomenhevosten estemestari, käyttöratsastusmestari, SE-tamma, mestariratsu, voittaja, kaksinkertainen ravikuningas, eniten tienannut osallistuja, 13-kertainen mestaruusmitalisti* ja *kolminkertainen kenttämestari*. Käyttöratsastusmestari on hieman erikoinen ilmaus kuvaamaan hevosta, mutta esimerkiksi 64 nähdään sen kuvaavan koko ratsukkoa, jolloin se käy enemmän järkeen. Mutta yhtä kaikki myös hevonen on käyttöratsastusmestari¹⁴. Tulee ottaa huomioon, että hevoset ovat saavuttaneet kilpailumenestyksensä ja saavutuksensa aina ihmisen kanssa, joko ratsastajan tai esimerkiksi ohjastajan.

- (64) Vesiesteellä viime vuoden **käyttöratsastusmestarit** Sigrid Hugleikson "Siku" ja Tanja Myhrberg. (Hevosmaailma 2/2017)

Suomessa kilpaillaan vuosittain Suomen mestaruuksista esteratsastuksessa, kenttäratsastuksessa, kouluratsastuksessa, lännenratsastuksessa, matkaratsastuksessa, valjakkoajossa, vammaisratsastuksessa, vikellyksessä ja askellajiratsastuksessa (Suomen mestarit, SRL, 3.5.19). Tämän lisäksi suomenhevosille on omat mestaruuskilpailunsa, joissa kilpaillaan koulu-, este- ja kenttäratsastuksessa sekä valjakkoajossa (Suomenhevosmestaruudet, Suomenratsut, 3.5.19). Mestaruusmitalisteilla ja mestareilla viitataan juuri näihin kaikkiin mestaruuskisoihin. *SE-tamma, eniten tienannut osallistuja* ja *kaksinkertainen ravikuningas* ovat ravikilpailujen saavutuksia.

Menestymisen tai kokemattomuuden lisäksi hevosen suoriutumista on kuvattu eri tavoin. Hyvin käyttötarkoituksestaan suoriutuvan hevosen kuvauksia ovat esimerkiksi *toimiva, kilpai-*

¹⁴ Käyttöratsastus on vuonohevosten mestaruuksissa kilpailtava laji. (All Round, Suomen vuonohevosyhdistys, 3.5.2019)

leva, aktiivisessa kilpailukäytössä oleva, todella lahjakas, kovakuntoinen, lupaava, kilpailukuntoinen, korkeimmalla tasolla suorittava, melko optimaalinen, rohkea, osaava, kokenut, erittäin hyvä lapsen ensimmäinen ratsu, kyvykäs, tarpeeksi rohkea, todellinen maailmanluokan hevonen ja kilpailukykyinen. Osa esiintymistä kommentoi suoraan hevosen kykyä sen käytössä kuten esimerkissä 65, ja osa vain toteaa sen olevan tässä käytössä, mutta niistäkin voidaan päätellä hevosen olevan siihen käyttöön sopiva ja hyvä siinä kuten esimerkissä 66.

(65) H&M All In on pieni, mutta **äärimmäisen lahjakas** hevonen. (Hippos 6/2017)

(66) Lunan omistaa Aitotalli ja se valikoitui mukaan toimintaan lapsille ennestään tuttua sekä kilttinä ja **kokeneena**, tallin suosituimpana opetushevosena. (Hevosmaailma 2/2017)

Käyttöönsä sopimattoman tai ei niin hyvin sopivan hevosen kuvauksia on vähän. Hevosia kuvaillaan *varovaisiksi*, joka voi olla hyvä tai huono asia liittyen kontekstista, mutta *hyvin varovainen, todella varovainen* ja *ylivarovainen* kuvaavat ei niin hyvin puheena olevaan käyttöön sopivaa hevosta. Esimerkissä 67 hevosen varovaisuus yhdistettynä ratsastajan varomiseen luo ylivarovaisen ratsukon, mikä ei ole hyvä asia.

(67) Jos ratsastaja alkaa suojelemaan **todella varovaista hevosta**, yhdistelmästä tulee ylivarovainen. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Muita käyttöönsä sopimattoman hevosen kuvauksia on esimerkeissä 68 ja 69. Kuitenkin esimerkissä 68 aikamuoto luo kuvan, ettei hevosella ole enää tätä ongelmaa, ja esimerkin 69 predikaattiverbi kumoaa kuvauksen merkityksen.

(68) Se **oli** pitkään **kova jännittämään**. (Hippos 6/2017)

(69) Muiden omistuksessa **vaille menestystä jäänyt** ruuna **puhkesi** kukkaan. (Hevosmaailma 2/2017)

Kerran hevosesta myös todettiin, ettei siitä ole *varsinaiseksi estehevoseksi*. Tällöin se ei sovellu kilpailemaan esteratsastuksessa, se voi kuitenkin harrastekäytössä olla esteratsastuskäytössä.

Hevosen käyttöön sopivuutta voidaan kuvata monella eri tavalla: menestyksen, kokemuksen ja saavutusten kautta. Mukana on myös yleisempiä kuvauksia. Hevosen sopimattomuutta käyttöönsä kuvataan vähän, tämä johtunee aineiston keruutavasta. Tässä luvussa korostuu kilpailukonteksti, vaikka hevonen voi olla muuhunkin kuin vain kilpailukäyttöön sopiva tai sopimaton. Luku korostaa sitä, kuinka paljon hevosen ominaisuuksilla on merkitystä sen käyttötarkoituksen kannalta. Hevosen kuvaus kilpailukäytössä ja muussa ratsastuskäytössä kattaa monia eri ratsastuksen ja hevos-talouden lajeja. Aineisto vaikuttaa siihen, että kilpailukäyttö ja menestyneiden sekä lupaavien hevosten kuvaus korostuu. Joukossa on myös harrastekäytössä olevien ja huonommin menestyvien kuvauksia.

4.2.4 Muu kuin ratsastuskäyttö

Tässä luvussa käsitellään muut käyttöön viittaavat kuvaukset kuin ratsastuskäyttö. Mukana on kuvauksia hevosen koulutuksesta ja nykyisestä käyttötarkoituksesta. Vaikka osa tässä luvussa käsiteltävistä esiintymistä viittaakin ratsastukseen, kuten *koulusukuinen*, ei se suoraan kerro hevosen olevan tässä käytössä, ja siksi ne on käsitelty tässä luvussa. Suurin kokonaisuus tässä luvussa on jalostuskäyttö ja siihen liittyvät kuvaukset.

Hevosen käyttötarkoitusta kuvataan koulutuksen ja käytön avulla. Hevosen koulutukseen viittaavat *hyvin koulutettu, treenattava, valmiiksi koulutettu, hyvin pitkälle koulutettu, opetettava, ei lähellekään yhtä koulutettu ja pitkälle koulutettu*. Käyttöä taas kuvataan seuraavilla ilmauksilla: *kärryhommiin valjastettava, jalostukseen käytettävä, jalostuksessa oleva, esitetty, astuva, paljon juossut, pitkään joutilaana ollut ja mukana oleva*. *Ravisukuinen ja koulusukuinen* viittaavat hevosen syntyperään mutta eivät vielä suoraan kerro käytöstä.

Käytön kautta tapahtuvat hevosen kuvaamiset kertovat enemmän hevosen käytöstä tarkoittaen mihin lajiin tai aktiviteettiin hevosta on käytetty tai tarkoitus käyttää. Esimerkiksi *kärryhommiin valjastettava* kertoo suoraan, että hevosta käytetään ainakin ajamiseen, *astuva* kertoo kyseisen hevosen olevan jo hyväksytty jalostukseen ja olevan tällä kaudella jalostuskäytössä ja *paljon juossut* kertoo hevosen olleen jo pidempään ravikäytössä. Vaikka aineisto on otettu ratsastusalan lehdistä, ja aineistoon rajattu pääasiassa ratsastuksesta kertovia artikkeleita, aineistossa on kuitenkin monipuolisesti hevosen eri käyttötarkoituksia esillä. Hevosen koulutuksen kautta tapahtuva kuvaaminen taas ei juurikaan ota kantaa hevosen lajiin.

Hevosen jalostuskäyttö eroaa muista käyttötarkoituksista siinä, että se on usein ikään kuin toissijainen käyttötarkoitus. Hevonen on hyvä ja menestyy jossakin lajissa, joten se otetaan myös jalostuskäyttöön. Toisaalta monet ammattilaiset voivat keskittyä jalostukseen, jolloin hevosella kilpaillaan, jotta se olisi kiinnostava jalostuskäyttöön. Tämä pätee varsinkin orien kohdalla. Siitosoreja tarjotaan jalostuskäyttöön tammoille, joten orin pitää olla ansioitunut ja hyvä, jotta tamman omistaja valitsee juuri sen. Lisäksi kaikkien jalostuskäytössä olevien orien tulee olla hyväksyttyjä jalostukseen ja niillä tulee olla siihen lupa. Tammojen kohdalla jalostusarvostelu on vapaaehtoista (Tamman jalostusarvostelu, Hippos, 20.7.2019). Esimerkiksi suomenhevosen kohdalla, jos varsasta halutaan ravuri, tulee sen isän olla jalostusarvosteltu (Oriin jalostusarvostelu, Hippos, 20.7.2019). Tämä tuo jalostukseen sen, että orit ovat aina menestyneitä jollain tavalla ollakseen jalostuskäytössä, mutta tammoille saattaa riittää hyvä suku. Ne voivat olla pelkästään jalostuskäytössä kuten esimerkki 70 tuo esiin. Luultavasti niillä silti voidaan esimerkiksi ratsastaa. Tämä johtuu myös siitä, että orin on mahdollista kilpailla ja astua tammoja samana vuonna, mutta tiineenä olevaa tammaa taas ei pitkään aikaan voi käyttää kilpailuissa. Tätä orien erilaista jalostuskäytäntöä havainnollistaa esimerkki 71.

- (70) Halusin ostaa **siitostammoja**, ja Ruotsin jalostusliiton johtaja, tohtori Arvid Aaby-Ericsson neuvoi, minne kannattaa mennä katsomaan hevosia. (Hippos 5/2017)
- (71) Hän **kilpailuttaa jalostusoria** Dante Weltino, ja ratsasti Specialissa kylmäpäisesti neljänneksi. (Hippos 6/2017)

Huomionarvoista on se, että orien kohdalla esiintyy sekä *siitosori* että *jalostusori*, mutta tammojen kohdalla vain *siitostamma*. Orien voidaan ajatellakin olevan tavallaan tärkeämpiä jalostuksen kannalta, sillä yksi tamma voi saada korkeintaan noin 10 varsaa elämänsä aikana, mutta orilla taas voi olla satoja jollei tuhansia jälkeläisiä. Näin orin geeniperimä ja ominaisuudet leviävät laajemmalle, ja on entistä tärkeämpää millaisia ne ovat.

Aineistossa on myös käytetty sanaa *kantatamma*, jolla viitataan jonkin rodun tai jalostussuunnan ensimmäiseen yksilöön. Voisi ajatella, että tämä asema olisi varattu oreille, mutta myös tammoja esiintyy. Esimerkissä 72 tarkoitetaan sitä, että kyseisen rodun ensimmäinen edustaja syntyi tästä kantatammasta. Esimerkissä 73 taas puhutaan tietyn kasvattajan rotusuunnan kantatammoista. Kyseinen kasvattaja käyttää eri oreja, mutta nimenomaan tammat ovat olleet jalostuksessa pysyviä, selviää kontekstista.

- (72) Rotu sai alkunsa vuonna 1813, kun enpanjalaista alkuperää ollut rodun **kantatamma** Flaebe varsoi ensimmäisen varsan, Flaebehingsten, Frederiksborgin oriista. (Hevosmaailma 3/2017)
- (73) Meillä on **kantatammoja**, jotka tekevät mukavia varsoja ja ne ovat tietysti meille hyvin tärkeitä. (Hevosmaailma 2/2017)

Kantakirjaori esiintyy aineistossa muutamia kertoja, ja se painottaa orien asemaa jalostuksessa. Esimerkissä 74 halutaan korostaa kyseisen orin saaneen kantakirjauksessa parhaan mahdollisen luokituksen.

- (74) Suomessa syntynyt Trollguten on 1. **palkinnolla jalostukseen hyväksytty kantakirjaori**, ohjaksissa Maarit Yli-Tokko. (Hevosmaailma 2/2017)

Valjakkohevosten esiintymiä oli vain muutamia. Kuten esimerkissä 75, hevoset voivat toimia pääasiassa valjakko- tai ajokäytössä, tai sitten ratsuna ja valjakkohevosena kuten esimerkissä 76. Vaunujen edellä voi olla yksi tai useampia hevosia kerrallaan.

- (75) Tällä hetkellä Christine Furuhjelmilla on Honkolassa kahdeksan hevosta: **ajohevosina** friisiläisruunien pari ja Genderlander-tammojen pari sekä nuoria hevosia. (Hippos 5/2017)
- (76) Sukupuutteidensa takia se ruunattiin jo alle vuoden ikäisenä, mutta toivottavasti siitä tulee oikein kiva **ratsu- ja valjakkohevon**. (Hevosmaailma 3/2017)

Esiintymät, joissa hevonen toimii työhevosena kuvaavat usein historiaa kuten esimerkiksi 77. Esimerkissä 78 korostetaan suomenhevosien monipuolisuutta, ja niitä käytetään yhä nykyäänkin työhevosina mutta hyvin pienissä määrin. Jalostussuunta työhevosille on yhä olemassa.

- (77) Christine Furuhjelmin lapsuudessa Honkolassa oli monta kymmentä **työhevosta**. (Hippos 5/2017)
- (78) Se on vauhdikas ravuri, ryhdikäs ratsu, voimakas **työhevon** ja hurmaava pienhevon, joka on suosittu mm. ratsuna sekä valjakko- ja ravihevosena. (Hevosmaailma 3/2017)

Muu kuin ratsastuskäyttö on tärkeä osa hevosen kuvausta, ja aineistossani muuna käytönä korostuu jalostuskäyttö. Kuten olen tuonut esille, ovat jalostukseen käytettävät hevoset myös itse usein ratsuja. Hevosen koulutuksesta puhutaan useissa esiintymissä, joissa ei oteta kantaa siihen, mihin tai millaiseen käyttöön hevosta treenataan.

4.3 Hevosen sisäiset ominaisuudet

Hevosen sisäisten ominaisuuksien kuvauksia on aineistossa 507, joista 85 on hevoseen viittaavia ilmauksia. Tähän kategoriaan kuuluvat iän, luonteen, ominaisuuksien, hyvyiden ja huonouden kuvaukset. Näistä hevosen ikä ja luonne nousevat eniten kuvatuiksi ominaisuuksiksi. Osaan sisäisistä ominaisuuksista liittyy myös ulkoisia ominaisuuksia, mutta tässä luvussa käsiteltävien kuvausten painopiste on hevosen sisäisissä ominaisuuksissa. Ikä vaikuttaa myös hevosen ulkonäköön, ja iän pystyy päättelemään hevosen hampaista. Katson, ettei ikää yleensä voi tarkasti päätellä ulkoapäin, ja se on siksi luokiteltu sisäisiin ominaisuuksiin. Myös hevosen hyvyiden ja huonouden kuvaukset liittyvät hevosen ulkoiseen olemukseen, mutta tämä riippuu täysin kontekstista: missä hevonen hyvä tai huono, eli millaisia ominaisuuksia siltä vaaditaan tai halutaan. Tämän takia hyvyys on laskettu hevosen sisäiseksi ominaisuudeksi. Toisaalta se on myös puhujan mielipide, mutta niin ovat myös hevosen luonteen kuvaukset. Puhuja arvottaa hevosta kuvaillessaan sen luonnetta, onko hevonen herkkä tai pippurinen, sekä sen ominaisuuksia, onko hevonen nopea ja mihin verrattuna. Hevosta määritellään yleensä aina sen käyttötarkoituksen kautta (Leinonen 2013: 111).

Taulukko 6. Sisäisen ominaisuuden kuvaukset

Mitä kuvataan?	Määrä
Hyvyys	60
Ikä	212
Luonne	185
Ominaisuus	50
Yhteensä	507

4.3.1 Ikä

Olen luokitellut hevosen iän hevosen sisäisten ominaisuuksien kuvaukseksi, sillä vaikka ikä vaikuttaa hevosen ulkonäköön, on hevosen iän päättelyminen ulkoapäin vaikeaa, jollei kyseessä ole pieni varsa. Hevosen voi tunnistaa vanhaksi, mutta tarkan iän määrittäminen on tällöinkin hankalaa pelkästään ulkoapäin, sillä hevoset elävät eri ikäisiksi ja rotukin vaikuttaa asiaan. Hevosen ikä voidaan katsoa sen hampaista (Holderness-Roddam 2007: 23). Kuten edellisessä luvussa toin esiin, rotu ja sukupuoli sisältävät itsessään jo monia muita ominaisuuksia, ja ikä käyttäytyy melko samoin. Hevosen ikä vaikuttaa sen ulkonäköön, käyttöön ja ominaisuuksiin.

Hevoset elävät keskimäärin 20–30-vuotiaiksi (Mullen 2009 :105). Hevosen ratsutus eli ratsukoulutus aloitetaan 3–4 vuotiaana (Holderness-Roddam 2007: 42). Varsaksi kutsutaan nuoria hevosia aina vastasyntyneistä parivuotiaiksi asti. Varsoja voidaan kutsua myös ikävuosien mukaan esimerkiksi yksivuotiaiksi tai vuotiaiksi. Hevoset tulevat sukukypsiksi noin 12 kuukauden ikäisinä (Holderness-Roddam 2007: 41). Walkerin (2015: 204) mukaan nuoria hevosia sanotaan varsoiksi vain vuoden ikään asti, jonka jälkeen niitä kutsuttaisiin vuotiaiksi. *Varsalla* tarkoitetaan myös sukulaisuussuhdetta vanhemman ja sen varsan välillä.

Aineistossa on 85 esiintymää, joissa mainitaan hevosen ikä vuoden tarkkuudella, esimerkiksi *vuotias*, *8-vuotias* ja *seitsenvuotias*. Ikä tuodaan tarkkaan esiin jonkin yksilön kohdalla esimerkeissä 79–81:

- (79) **7-vuotiaista** koulutammaa valmennetaan kohti vaativa A -tasoa. (Hippos 5/2017)
- (80) **16-vuotias** suomenhevosruuna Mikupas oli yksi Suomenhevosten Kuninkaallisten menestyneistä kilpailijoista. (Hippos 6/2017)
- (81) Tallin vanhin poni on **27-vuotias** shettistamma Molivia. (Hevosmaailma 2/2017)

Kuten esimerkeistä 79–81 huomataan, hevosalan lehdissä puhutaan kaikenikäisistä hevosista ainakin jonkin verran. Iän mainitsemisessa painottuvat nuoret¹⁵ hevoset kuten taulukosta 7 voidaan nähdä.

Taulukko 7. Hevosten ikäjakauma aineistossa¹⁶

Ikä	Esiintymien määrä
8 vuotta ja alle	58
9-16 vuotta	18
Yli 16 vuotta	9
<i>Nuori</i>	34
<i>Vanha</i>	17

¹⁵ Tässä jaottelussa nuoret hevoset ovat 8-vuotiaita tai nuorempia, aikuisia ovat 9–16-vuotiaat hevoset ja vanhoja yli 16-vuotiaat hevoset.

¹⁶ Taulukossa 7 eivät ole mukana sanan *varsa* esiintymät ja esiintymät, joissa ikä ilmaistaan epäsuorasti.

Nuorien hevosten suuri määrä johtuu luultavasti hevosen käytöstä. Hevosen kehitys on nopeinta varsana ja nuorena hevosena, ja silloin sen iällä on eniten merkitystä siihen, mitä sen kanssa voidaan tehdä, miten sen kanssa toimitaan ja mitä siltä voidaan odottaa. Nuorille hevosille myös on enemmän nimityksiä kuin aikuisille hevosille, vanhoillekin hevosille on enemmän sanoja kuin aikuisille hevosille. (Alatalo 2010: 31). Tämän lisäksi aineistoon valikoituneiden artikkelien aihe vaikuttaa paljon näin pienissä esiintymämäärissä. Nuoret hevoset ovat myös tarkemmin määrittelemätön joukko, joka ikänsä takia jakaa tiettyjä ominaisuuksia tai toimintoja. Nuorille hevosille on omia ratsastuskilpailuluokkia, sillä ne vasta totuttelevat kilpailemiseen. Nuoria hevosia harjoitetaan ratsuksi ennen kuin niiden kanssa voi siirtyä vaikeampiin tehtäviin kuten esimerkeissä 82 ja 83. Esimerkissä 84 *nuorilla pojilla* tarkoitetaan nuoria oreja. Orit koetaan usein arvaamattomimmiksi ja vaikeammiksi kuin ruunat tai tammat (Leinonen 2013: 121) ja nuoruus tuo joukkoon lisää hankaluutta.

- (82) Taitoarvosteluluokkia tarvitaan erityisesti matalan tason luokissa aloitteleville ratsastajille ja **nuorille hevosille**. (Hippos 5/2017)
- (83) **Nuorten hevosten** kanssa harjoiteltiin perusasioita useita vuosia, ja nuoret ratsastajat keskittyivät ainoastaan istuntaan, kertoo Belasik. (Hippos 6/2017)
- (84) Me ei haluttu viedä **nuoria poikia** pieniin maneeseihin pikkutyttöjen ja ponien sekaan ja tiedettiin, että täällä on mahdollisuus ihan muuhun. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Kuten nuoret myös vanhat hevoset jakavat keskenään ominaisuuksia, jotka tulee ottaa huomioon niiden hoidossa. Esimerkit 85–87 havainnollistavat vanhojen hevosten yhteisiä ominaisuuksia. Vanhemmat tammat eivät enää voi saada varsoja, ja vanhemmat hevoset ovat jäykempiä kuin nuoremmat. Tammojen hedelmällisyys heikentyy selkeästi 12 ikävuoden jälkeen (Siitostamma, Hevoseni.fi, 20.7.2019). Esimerkissä 85 puhutaan hevosen fysioterapiasta ja lihashuollosta, josta vanhemmat hevoset hyötyvät enemmän kuin nuoret.

- (85) **Iäkäs hevonen** sen sijaan voi hyötyä käsittelystä. (Hippos 5/2017)
- (86) Meillä omat **vanhemmat tammat** alkavat olla jo liian vanhoja jalostukseen ja nuoremmat ovat lähes kaikki sukua Freirille. (Hippos 6/2017)
- (87) Laumaelämässä ne eivät ole saaneet vammoja yhtään aikaista enempää, ja tuntuu että **vanhat hevoset** ovat myös vähemmän jäykkiä, kun ne jaloittelevat enemmän, Sanna Jahnukainen toteaa. (Hevosmaailma 2/2017)

Joissakin tapauksissa lekseemillä *vanha* voidaan viitata myös esimerkiksi jo omistettaviin hevosiin, jotka eivät ole uusia kuten esimerkissä 88.

- (88) Siinä tuli luvattua vaikka ja mitä, kuten että **vanhat hevoset** voisi myydä, kunhan tämä tulisi mukaan – ja niin se sitten tuli. (Hevosmaailma 3/2017)

Mielenkiintoista on se, että suorien iän ilmausten sekä vanhuutta ja nuoruutta kuvaavien adjektiivien lisäksi ikää ilmaistaan hevosten kohdalla muutenkin esimerkiksi sen mukaan, onko hevonen vieroitettu vai ei kuten esimerkissä 89.

- (89) Ponit ja islanninhevoset asuvat pihatoissa, **vieroitetut varsat** omassaan, nuoret oriit omassaan ja pääläuma isossa pihatossa. (Hevosmaailma 2/2017)

Vieroittamiselle tarkoitetaan varsan erottamista emästään, jolloin varsa siirretään esimerkiksi eri tarhaan tai eri karsinaan. Tammat myös vieroittavat varsansa itse jossakin vaiheessa, jos ihminen ei varsaa vieroita (Holderness-Roddam 2007: 41). Aineistossa on myös muutamia kertoja esitetty hevosen ikä sen syntymävuoden mukaan, esimerkiksi *vuonna 2014 syntynyt*.

Ikään viitataan myös epätarkemmin esimerkiksi vertaamalla hevosen ikää ihmisten ikin, kuten esimerkissä 90, tai yleisesti hevosia kuvattaessa, kuten esimerkissä 91. Lisäksi hevoset voivat ikänsä puolesta olla soveltuvia juurikin tiettyyn käyttöön, ja kuten esimerkissä 92 todetaan, tietyn ikäiset tammat ovat sopivimpia jalostukseen.

- (90) Lunan poika, PH, taas otettiin mukaan siksi, että kummikohteen lasten kanssa **saman ikäinen nuori hevonen** toimii helppona samaistumisen kohteena. (Hevosmaailma 2/2017)
 (91) Meillä on hyvin **monen ikäisiä poneja**. (Hevosmaailma 2/2017)
 (92) Siitostammaksi se kuitenkin oli **varsin sopivan ikäinen**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Hevosen ikä ei kerro ainoastaan faktaa siitä, minkä ikäinen hevonen on, vaan tuo esiin samalla, mihin käyttöön se on sopiva ja millaisia iän mukaan muuttuvia ominaisuuksia sillä on.

Hevosen ikää tuodaan esiin myös hevoseen viittaavien ilmausten avulla. Tällaisia esiintymiä on 66, joista 58 esiintymässä on kyse sanasta *varsa* tai yhdyssanasta, jossa se on perusosana. Muutaman kerran yhdyssanan määriteosana esiintyy sukupuoli-ilmaus, esimerkiksi *tammavarsa* esimerkissä 93.

- (93) Estoloilla on omistuksessaan siitostamma ja sen kaksi **tammavarsaa**, kaksivuotias ja vuotias. (Hevosmaailma 3/2017)

Kuitenkin *varsa* on perusosana myös esimerkissä, jossa puhutaan jo hevosen tulevasta käyttötarkoituksesta kuten esimerkissä 94. Aiemmin käsiteltiin jo sitä, että hevosen ikä määrittää osittain sen, mitä sillä voi tehdä. Hevosia myös jalostetaan jo tiettyyn käyttötarkoitukseen, jolloin jo varsana hevosen tulevaisuuden käyttötarkoitus on tiedossa, ja sille on pyritty saamaan siihen käyttötarkoitukseen haluttuja ominaisuuksia jalostuksen avulla. Aineistossa on myös pari kuvausta, joissa yhdyssanan perusosana on *varsa* ja määriteosana jokin rodun nimi kuten esimerkissä 95.

- (94) Vilkkaimpina vuosina **ratsuvarsoja** syntyi vuosittain 6–7, ja varsojen kokonaismäärä kipuaa noin kahteen sataan. (Hippos 5/2017)
 (95) **Suomenhevosvarsoja** syntyy vuosittain keskimäärin seitsemän, Seppälä kertoo. (Hevosmaailma 3/2017)

Varsa tarkoittaa nuorta hevosta, mutta siinä on eroja, kuinka vanhaa hevosta voidaan vielä kutsua varsaksi. Varsaksi voidaan sanoa esimerkiksi neljävuotiaakin hevosta, joten varsoja voidaan jaotella keskenäänkin, esimerkiksi kuten esimerkissä 96, kutsumalla pieniä varsoja pikkuvarsoiksi. *Pikkuvarsoilla* viitataan hyvin nuoriin varsoihin. Vieroittamattomista eli emän maitoa

imevistä varsoista voitaisiin puhua myös maitovarsoina, mutta yhtään tällaista esiintymää ei aineistossa ole.

- (96) Opiskelijat työskentelevät hevosten kanssa ihan **pikkuvarsoista** alkaen. (Hevosmaailma 3/2017)

Varsa-sanaan liittyy yksi mielenkiintoinen yhdyssana. Muutamia kertoja aineistossa esiintyy *vahinkovarsa* kuten esimerkissä 97.

- (97) Ystäväni kertoi, että hänen tutuillaan oli myytävänä neljävuotias knobstrup-tamma, joka oli tullut Suomeen **vahinkovarsana** emän kohdussa. (Hevosmaailma 3/2017)

Vahinkovarsalla tarkoitetaan vahingossa alkunsa saanutta varsaa tai varsaa, jota ei ollut haluttu tai toivottu.

Aikuinen ja *lapsi* tai *hevon*en ja *varsa* sanojen välillä on erityinen leksikaalinen suhde (Saeed 2015: 66). Vaikka *varsalla* viitataan nuoriin hevosiin, eli se vastaa ihmisten kohdalla osittain sanaa *lapsi*, sillä on myös sukulaissuhdetta ilmaiseva merkitys samoin kuin *lapsella*. Vaikka hevonen olisi jo aikuinen, on se aina emänsä varsa. Tällaista *varsa*-sanon käyttöä on esimerkissä 98. Tosin 5-vuotias hevonen on vielä nuori, joten sitä voisi ehkä ajatella kutsuttavan varsaksi myös ikänsä puolesta, mutta esimerkissä 98 selkeämpi on sukulaissuhdetta ilmaiseva *varsa*-sanon käyttö.

- (98) PH on Lunan 5-vuotias **varsa**, jonka omistaa Nelli Helin. (Hevosmaailma 2/2017)

Toinen samoista hevosista puhuva esimerkki 99 tukee tätä päätelmää. Nyt PH:ta kutsutaan varsan sijaan *Lunan pojaksi*, ja tämä kuvastaa hevosten välistä sukulaisuussuhdetta vielä vahvemmin.

- (99) Lunan **poika**, PH, taas otettiin mukaan siksi, että kummikohteen lasten kanssa saman ikäinen nuori hevonen toimii helppona samaistumisen kohteena. (Hevosmaailma 2/2017)

Varsa-sanalla on kaksoismerkitys, mutta ikää ilmaiseva merkitys on hallitseva denotatiivinen merkitys, ja sukulaisuutta ilmaiseva sivumerkitys eli konnotatiivinen merkitys.

Muita tilannekohtaisia hevoseen viittaavia ilmauksia, joilla ilmaistaan nimenomaan hevosen ikää ovat *nuoriso*, *mummo*, *aikuinen*, *papparainen*, *herra* ja *poika*. Kyseiset sanat viittaavat yleiskielessä ihmiseen, mutta toimivat nyt hevosten kuvauksina, samoin on Alatalon tutkimuksessa (2010: 28). Tämä korostaa, että hevosalan lehdissä käytetty kieli ei ole vain yleiskieltä vaan hevosalan erikoiskieltä. Esimerkit 100 ja 101 havainnollistavat tätä. *Mummoksi* kutsutaan vanhaa tammaa, joten samalla tuodaan ilmi hevosen sukupuoli.

- (100) Korkeudeltaan Molivia on noin 95-senttinen, tarvittaessa pippurinen, mutta yleensä hyvin mukava **mummo**, Marko Nevala juttelee. (Hevosmaailma 2/2017)
 (101) Me ei haluttu viedä **nuoria poikia** pieniin maneeseihin pikkutyttöjen ja ponien sekaan ja tiedettiin, että täällä on mahdollisuus ihan muuhun. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Esimerkissä 101 *poika*-sanalla ei viitata sukulaisuuteen vaan ikään. Esimerkissä puhutaan nuorista oreista. Juurikin orien nuoruus on selittävä tekijä lauseessa, miksi niitä ei haluttu viedä maneeseihin

kaikkien muiden hevosten ja ihmisten sekaan. Nuoret hevoset ovat vaikeammin hallittavia kuin vanhemmat, koska niiden koulutus voi olla vielä kesken. Esimerkissä viitataan siihen, että on vaarallista lähteä nuorten orien kanssa pieniin maneeseihin, joissa on paljon lapsia, koska nuorten orien kanssa on suurempi riski siitä, että jotain sattuu.

Iän kuvaamisessa tulee välillä esiin myös muita ominaisuuksia kuin pelkkä ikä, kuten sukupuoli. Yhdyssanoissa myös rotu voidaan tuoda esille. Ikää kuvataan hevosten kohdalla tarkkojen numeraalien avulla ja epätarkemmin esimerkiksi adjektiiveilla *nuori* ja *vanha*. Ikä on hevosten kohdalla esimerkiksi käytöstä ja käyttöä selittävä tekijä, joten sen ilmi tuominen on hyvin usein oleellista hevosista puhuttaessa.

4.3.2 Luonne

Luonteen 4.3.2 ja ominaisuuden kuvaukset luvussa 4.3.3 liittyvät läheisesti toisiinsa, ja niiden välinen erottelu on vaikeaa. Olen päättänyt erottamaan ne toisistaan, sillä perusteella, että luonteen kuvauksiin kuuluvat kuvaukset, joissa hevosta kuvaillaan adjektiivilla, jota ei voi tarkkaan mitata. Tarkoitin tällä kuvauksia esimerkiksi hevosen henkisistä ominaisuuksista, kun taas ominaisuudet ovat kykyjä. Erottelu selkenee näiden kahden luvun aikana.

Hevosen luonteen kuvauksen esiintymiä on 185, joista vain 10 on hevoseen viittaavia ilmauksia. Kuvausten joukossa on 87 eri lekseemiä. Joukko on laaja, mutta sieltä voidaan erottaa muutamia selkeitä kuvauksen kohteita. Hevosen luonteen kuvauksissa hevosta verrataan usein ihmiseen ja hevosten ajatellaan olevan erilaisia niin kuin ihmistenkin (Leinonen 2013: 116). Leinosen aineistossa tuodaan esiin, että myös vaikeaksi luonnehditut hevoset menivät yleensä kaupaksi. Luonteeltaan hyvinkin erilaisia hevosia ostaa aina joku (2013: 117). Hevoset ovat yksilöitä ja kullekin hevoselle ominainen luonne on tärkeä hevossuhdetta määrittävä tekijä (Leinonen 2013: 265). Hevosen luonne on tärkeä asia tulkittaessa sen käyttäytymistä ja arvioitaessa sen yhteistyökykyä ja yhteensopivuutta ihmisen kanssa. (Leinonen 2013: 121).

Hevosten eloisuutta kuvataan sanoilla *säpäkkä*, *tulinen*, *syttyvä*, *pirteä*, *vireä*, *eloisa*, *villi*, *reipas*, *energinen*, *kuuma*, *vauhdikas* ja *loputtoman hätäinen*. Nämä ilmaisut tulee erottaa helposti säikähtävän hevosen kuvauksista, joita käsittelen seuraavaksi. Esimerkit 102 ja 103 tuovat esiin tätä eroa, hevonen on innokas ja eloisa, ei säikky.

(102) Ja se oli aika **kuuma**, etenkin kun tehtiin vaihtoja, se lähti vähän juoksemaan, Bergh muistelee. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

(103) Lämminverisinä hevosina ne tietenkin ovat vireitä ja **eloisia**, mutta eivät hermostuneita tai pitelemättömiä. (Hevosmaailma 2/2017)

Kun hevosta kuvaillaan kuumaksi, tarkoitetaan sen innostuvan herkästi, ja silloin sitä on vaikea pidellä. Eli se usein haluaisi mennä kovempaa, kuin mitä ratsastajan on tarkoitus. Pitelemisellä tarkoitetaan esimerkiksi ratsastajan pidättäviä ohjasapuja.

Helposti säikähtäviä hevosia kuvaillaan *hermostuneiksi*, *herkiksi*, *hermoheikoiksi*, *säpsyiksi* ja *hätkyiksi*. Tiettyä asiaa pelkäävä hevosta on kuvattu *koiria pelkääväksi*. Muulla tavalla herkkiä hevosia kuvaillaan *herkiksi*, *herkkiksiksi* tai jopa *herkkävireisiksi*. Hevonen on herkkä, jos se esimerkiksi reagoi herkästi ratsastajan apuihin. Avuilla tarkoitetaan niitä merkkejä, joilla ratsastaja kertoo hevoselle, mitä haluaa hevosen tekevän. Herkkä hevonen voi myös reagoida kaikenlaisiin ärsykkeisiin ja muutoksiin herkästi tai herkemmin kuin muut hevoset. Hermostuneen ja herkän hevosen eroa havainnollistavat esimerkit 104–106.

- (104) Mutta kun hevoset ovat oikein **hätkyjä** ja **herkkiä**, se tuo paljon vaikeuksia ja jopa vaaratilanteita, Koro huomauttaa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)
- (105) Lämminverisinä hevosina ne tietenkin ovat vireitä ja eloisia, mutta eivät **hermostuneita** tai pitelemättömiä. (Hevosmaailma 2/2017)
- (106) Fini on voimakas, mutta samalla erittäin **herkkä** hevonen. (Hippos 6/2017)

On ongelmallista, jos hevonen on sekä helposti säikähtävä että herkkä kuten esimerkissä 104 sanotaan, esimerkki 105 erottaa eloisuuden ja säikkyymisen toisistaan ja 106 havainnollistaa, ettei herkkyyttä liity voimaan ja voi olla toivottu ominaisuus.

Herkän ja säikyn vastakohtaista hevosta kuvaillaan esiintymisissä ilmauksilla *rauhallinen*, *turvallinen*, *kauhean lunki*, *tasainen*, *kärsivällinen*, *nopeasti asioihin tottuva*, *luottoratsu*, *luottohevonen* ja *lauhkea*. Kerran esiintyy myös ilmaus *kaiken nähnyt*, sillä tarkoitetaan rauhallista hevosta, joka on jo tottunut ihan kaikkeen. Tällainen hevonen ei reagoi asioihin niin herkästi säikähtämällä ja sietää erilaisia ärsykeitä paremmin. Eloisuuden vastakohdaksi aineistossa hevosta sanotaan oikeastaan vain *laiskanpulskeaksi*. Esimerkissä 107 *rauhallinen* kuvaa hevosten luonnetta juurikin herkän ja säikyn vastakohtaiseksi, ja esimerkissä 108 hevosta kuvataan kotona laiskaksi.

- (107) Hankin friisiläiset, koska halusin kiltit ja hyvin koulutetut **rauhalliset** hevoset, sillä ikä tekee jo tehtävänsä kuskillekin. (Hippos 5/2017)
- (108) Kotona ruuna on **laiskanpulskea**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Hankalia tai vaikeita hevosia sanotaan *pippurisiksi*, *oman arvonsa tunteviksi*, *hankaliksi*, *jääräpäisiksi*, *jukuripäiksi*, *kovapäisiksi*, *pitelemättömiksi*, *kovaluontoisiksi* ja *ongelmahevosiksi*. Tarkoitan tässä luonteeltaan vaikeita tai hankalia hevosia enkä niinkään hevosia, jotka ovat vaikeita ratsastaa, sillä se voi johtua hyvin monesta asiasta, jotka eivät välttämättä liity hevosen luonteeseen mitenkään. Leinosen tutkimuksessa kilpahevoset saattoivat olla vaikeasti käsiteltäviä, mutta se annettiin niille anteeksi (2013: 118). Leinonen puhuu ravihevosista, mutta tämä voidaan yleistää muihinkin kilpahevosiin. Jos hevonen on hyvä ja arvokas ei haittaa, vaikka se olisi vähän hankalakin.

Kerran esiintyy myös *alfatamma*, jolla viitataan esimerkissä 109 hevoseen, jolla on kova luonne, ja se yrittää pomottaa myös ihmisiä. *Alfatamma* viittaa laumanjohtajaan, ja tässä tapauksessa kuvainnolliseen laumaan kuuluu myös ihmisiä. Kuten esimerkit 110 ja 111 tuovat esiin, kovapäisyys on hevosen luonteen ominaisuus, jotkut hevoset ovat sellaisia ja taas toiset eivät. Kovaluonteisuus ei myöskään aina ole huono asia, se vaatii vain käsittelijältä periksiantamattomuutta. Esimerkissä 112 Hilma on hevonen, joka luonteellaan johdatti omistajat uuden lajin pariin, jotta he opisivat käsittelemään Hilmaa paremmin.

- (109) Gem-nimisen 4-vuotiaan tamman Malin muistaa aika villinä **alfatammana**, joka oli pomo sekä omistajilleen että muille hevosille. (Hevosmaailma 3/2017)
- (110) **Kovapäisestä hevosesta** saa hyvän kumppanin – mutta vain silloin, kun kovuus on ihmisen puolella. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)
- (111) Kaikki ne ovat olleet keskivertoa parempia suorittajia – mutta myös keskivertoa **kovaluonteisempia**, Kainulainen toteaa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)
- (112) Uudesta lajista on kiittäminen Hilmaa, joka oli nuorena varsin **jääräpäinen** ja **hankala**. (Hevosmaailma 3/2017)

Hevosia, jotka ovat luonteeltaan ennemminkin helppoja kuin vaikeita, on aineistossa kuvailtu seuraavilla sanoilla: *hyväluonteinen, suostuvainen, hyvin käyttäytyvä, kiltti, sopuisa, miellyttämisenhaluinen, hyvää tahtova, oppivainen, perusyksinkertainen, helposti lähestyttävä, toimiva, täysipäinen, aina valmis, iloinen menijä ja hyväluontoinen*. Helppous vaikuttaa aineiston perusteella olevan haluttu luonteenpiirre. Lekseemit *selväpäinen* ja *täysipäinen* sekä *jääräpäinen*, *jukuripää* ja *kovapäinen* sisältävät kaikki sanan *pää*. Se tuo esiin, kuinka tärkeänä hevosen luonnetta, sen päätä ja sitä mitä siellä tapahtuu, pidetään. Samantyyppisiä adjektiiveja käytetään myös ihmisistä puhuttaessa. Esimerkissä 113 hevosta sanotaan selväpäiseksi, se ei säikähtänyt muuta ympäristöä vaan toimi hyvin.

- (113) Näyttelystä oli tehty melkoisen näyttävä show, mutta onneksi Freir on **selväpäinen** hevonen, joka luottaa ohjaajaansa, Anita Kaakkola toteaa. (Hippos 6/2017)

Kun verrataan esimerkkejä 110 ja 113 huomataan ero toivotun ja ei toivotun ominaisuuden välillä. Vaikka esimerkissä 110 mainitaan myös, että kovapäisestä hevosesta saa hyvään kumppanin, on kuitenkin selvää, että selväpäisyys on toivottu ominaisuus ja kovapäisyys välttämättä ei.

Hevosen luonnetta kuvaillaan myös adjektiiveilla, jotka ehkä yleensä liitetään vain ihmisiin. Esimerkiksi *pehmo, rehellinen, yritteliäs, lapsirakas, fiksu, sosiaalinen, älykäs, ystävällinen, viisas, empaattinen, rehellinen, hauska, älykäs, fiksu ja viisas*. Tällaisia kuvauksia on esimerkeissä 114 ja 115.

- (114) Sisimmältään se on **pehmo**, Eeva Rönkkö tietää. (Hippos 6/2017)
- (115) Suomenhevonen on **lempeä, hyvää tahtova ja empaattinen** – Kumppani isolla k:lla. (Hevosmaailma 3/2017)

Yhdessä esiintymässä jopa sanotaan hevosella olevan *pilkettä silmäkulmassa*. Myös hevoseen viittaavista ilmauksista löytyy esiintymä, jonka voisi ensin ajatella kuvailevan ihmistä: siinä hevosia kuvataan *aikamoisiksi jekkumestareiksi*. Leinonenkin tuo esiin, että hevosta voidaan kuvailla *vekkuliksi*, hevonen on kuvailijan mielestä älykäs ja jopa huumoritajuinen (2013: 120). Myös Leinosen tutkimuksessa hevosella sanotaan olevan pilkettä silmäkulmassa (2013: 121). On helppo ymmärtää, mitä näillä kuvauksilla tarkoitetaan, kun ne liitetään hevoseen, mutta silti ne ovat pohjimmiltaan inhimillisiä ominaisuuksia sisältäviä kuvauksia. Näin ollen hevosen kuvaus on osittain inhimillistynyt, kuten alla olevat esimerkit osoittavat. Inhimillistäminen tuo esiin sitä, kuinka tärkeitä hevoset niiden omistajille ja alan harrastajille ovat. Erikoisin ilmaus aineistossa on esimerkissä 116 esiintyvä *esteratsastuksen professori*. Hevonen ei voi olla professori, mutta kyseinen ilmaus kuvailee hevosen luonnetta ja myös käytöstä, ikään kuin hevonen olisi analyttinen ja lähestyisi tutkimuksellisin ottein esteratsastusta, josta tietäisi todella paljon. Kerran hevosta sanotaan myös *kuninkaaksi*, ja sen merkitystä havainnollistaa esimerkki 117. *Kuninkaalla* viitataan oman arvonsa tuntevaan hevoseen.

(116) Pansu-Jönsson kutsuu Konnaa **esteratsastuksen professoriksi**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

(117) Fini on **kuningas**, ilmoittaa tulostaan kisapaikalla, ja välillä täytyy muistuttaa, että minäkin olen olemassa, Jyläs hymyilee. (Hippos 6/2017)

Inhimillistykset rikastuttavat hevosen kuvausta ja näyttävät, kuinka laajasti hevosen luonne voidaan ymmärtää.

Hevosia kuvaillaan myös *kivoiksi*, *hurmaaviksi*, *ihaniksi*, *mukaviksi*, *rehdeiksi*, *suloi-siksi*, *kiinnostaviksi* ja *veikeiksi* mutta myös *pelottaviksi*. Nämä sisältävät kuvailijan mielipiteen hevosen luonteesta selkeämmin kuin aiemmin mainitut tapaukset, sillä riippuu katsojasta, onko jokin hevonen hänen mielestään suloinen tai hurmaava. Kerran hevosta myös verrataan koiraan, kun sanotaan sen seuraavan omistajaansa *kuin koira*. Tällöin hevosen luonnetta verrataan koiran luonteeseen.

Loput kuvaukset *lempeä*, *iloinen*, *rohkea*, *seurallinen*, *uskollinen*, *utelias* ja *periksi-antamaton* kuvailevat hevosen suhtautumista ihmiseen kuten *uskollinen* ja *lempeä* tai sen yleistä olemusta kuten *iloinen* ja *utelias*. Kerran hevosta kuvaillaan myös *omaksi itsekseen* ja *persoonalliseksi*, jolloin ei kerrota millainen hevosen luonne oikeasti on. Sama tilanne on esiintymässä, jossa hevosen sanotaan muuttuneen *ihan eri hevoseksi* tai silloin, kun synonyymien avulla kuvataan hevosen persoonaa yleisesti kuten *erilaisia hevospersooniaan* ja *omia hevospersooniaan*.

Hevosen luonteen kuvaus on moninaista, mutta erityisesti näyttävät korostuvan hevosen eloisuus, hermostuneisuus ja se, onko se helppo luonne. Myös kuvailijan mielipiteeseen perustuvia kuvauksia ja inhimillisiä kuvauksia esiintyy. Hevosen luonne nähdään aineiston perusteella varsin laaja-alaiseksi kuvausten joukoksi. Luonne vaikuttaa hevosen käyttöön sekä hevosen ja ihmisen väliseen suhteeseen.

4.3.3 Ominaisuus

Aineistossa on 50 esiintymää, jotka olen luokitellut hevosen ominaisuuksien kuvaamiseksi. Joukossa ei ole yhtään hevoseen viittaavaa ilmausta. Ero edellisen kappaleen luonteen kuvaukseen on häilyvä. Molemmat vastaavat kysymykseen, millainen hevonen on, mutta jos sanotaan hevosen olevan nopea, se ei oikeastaan ole luonteen kuvailua. Nopeus on hevosen ominaisuus, sen sijaan *eloisa* kuvaa hevosen luonnetta.

Hevosen voimakkuus ja sitkeys nousevat esiin yhtenä aineistossa korostuneena ominaisuutena. Tällaisia hevosia sanotaan *voimakkaiksi*, *sitkeiksi*, *kestäviksi*, *vahvoiksi*, *varmajalkaisiksi*, *väkihahvoiksi*, ja hevosella kuvaillaan myös olevan *suomalaista sisua*. Melkein kaikki näistä esiintymistä ovat artikkeleista, joissa esitellään jotakin tiettyä rotua kuten norjanvuonohevosta, suomenhevosta tai ahaltekie. Näiden rotujen kohdalla nämä ominaisuudet näyttäytyvät toivottuina ja arvostettuina kuten esimerkeistä 118–120 osoittavat.

- (118) Vain **sitkeät** ja **vahvat** vuonohevoset selvisivät ja pärjäsivät vaativissa olosuhteissa Norjan vuono- ja tunturialueilla. (Hevosmaailma 2/2017)
- (119) Turkmenistanin karuulta aavikkoseuduilta kotoisin oleva ahaltekinhevonen on **sitkeä** ja **kestävä** rotu. (Hevosmaailma 2/2017)
- (120) Työtoverina se antaa kaikkensa, jos sitä on kohdeltu hyvin, sillä on **suomalainen sisu**. (Hevosmaailma 3/2017)

Esimerkki 120 kertoo suomenhevosista, vaikka se ei juuri tässä virkkeessä tulekaan eksplisiittisesti ilmi.

Kiinnostavinta ehkä tässä kohtaa onkin se, ettei muita rotuja mainita, mikä osittain selittyy aineiston rajauksella. Aineistossa on muidenkin rotujen esittelyitä, mutta ne eivät nouse esiin tässä. Aineistossa nämä kolme rotua nousevat esiin hevosen voimakkuuden ja sitkeyden kuvauksissa.

Toisekseen mielenkiintoista on, että vain kaksi hevosen voimakkuuden ja sitkeyden kuvauksen esiintymistä kuvailee jotakin tiettyä yksilöä (ks. esimerkit 121 ja 122).

- (121) Fini on **voimakas**, mutta samalla erittäin herkkä hevonen. (Hippos 6/2017)
- (122) Tamma oli terve yksilö ja **tosi kestävä** ja hyvä rehunkäyttäjä. (Hippos 6/2017)

Joko aineistoon ei ole sattumalta osunut enempää tämänkaltaisia kuvauksia, tai todennäköisemmin yksilöinä kuvatut hevoset aineistossa eivät ole sen rotuisia, että tämäntapaiset kuvaukset olisivat tavallisimpia. Hevosen ominaisuuksien kuvaus on sidoksissa hevosen rotuun. Eri roduissa arvostetaan erilaisia ominaisuuksia. Puoliveriselle kilparatsulle vahvuus ja sitkeys eivät välttämättä ole tärkeimpiä ominaisuuksia, sen kohdalla voitaisiin korostaa ennemminkin hyppykykyä, herkkyyttä tai nopeutta. Kuitenkin esimerkissä 121 *Finillä* viitataan Juulia Jyläksen Finishing Touch Wareslage -kilparatsuun. Kaikki on mahdollista yksilöiden tasolla, mutta rotujen kesken on selkeitä eroja.

Hevosen ominaisuuksien kuvauksessa nousee esiin myös hevosen monipuolisuus. Luokittelen sen tässä yhdeksi hevosen ominaisuudeksi. Sitä kuvataan sanoilla *monipuolinen* tai *moni-*

käyttöinen. Esimerkissä 123 kuvaillaan norjanvuonohevosta rotuna monipuoliseksi ja esimerkissä 124 yhtä hevosyksilöä monikäyttöiseksi.

- (123) Nykjalostuksen tarkoituksena on säilyttää vuonohevonen puhtasrotuisena ja **monipuolisena** yleishevosena sekä kehittää rodun muita hyviä ominaisuuksia, kuten sen luontaista hyväntuulisuutta, yhteistyökykyä ja fyysistä kestävyyttä. (Hevosmaailma 2/2017)
- (124) Phabiziosta Tarja kouluttaa itselleen **monikäyttöistä** hevosta. (Hevosmaailma 3/2017)

Monikäyttöisyys viittaa siihen, että hevosta voi käyttää monessa eri lajissa tai moneen eri käyttötarkoitukseen.

Hevosen liikettä kuvataan sen ominaisuutena monella tavalla. Hevoset voivat olla *nopeita* tai *hitaita* mutta myös *elastisia*, *pehmeitä*, *pakenevia* tai *letkeitä*. Hevosen liikettä kuvataan spesifisti myös ilmauksilla *etupainoinen*, *hyvin etupainoinen* ja *isosti ja näyttävästi liikkuva*. *Pehmeä* ja *letkeä* liittyvät liikkeen lisäksi hevosen muuhunkin olemukseen, kuinka se on, ja sitä kautta, kuinka se liikkuu. Esimerkki 125 kertoo, kuinka etupainoista hevosta tulisi ratsastaa tai mitä tulisi välttää. Etupainoisella tarkoitetaan hevosta, joka tekee enemmän työtä etuosallaan eikä varaa kunnolla painoa takaosalle ja näin käytä takajalkoja ja takaosaansa kunnolla. Esimerkissä 126 taas tuodaan ilmi, kuinka erilaisiin käyttötarkoituksiin jalostetut hevoset liikkuvat ja niiden halutaankin liikkuvan eri tavalla.

- (125) Hyvin **etupainoisen** hevosen kanssa pitää välttää syvälle eteen-alas ratsastamista. (Hippos 6/2017)
- (126) Sellaisiin suorituksiin eivät nykyajan puoliveriset urheiluhevoset Belasikin mukaan kykene, koska kokoamiskyvyn sijasta jalostus on kehittänyt kilpa-areenoille **isosti ja näyttävästi liikkuvia** hevosia. (Hippos 6/2017)

Tietynlainen liike on hevosella toivottua ja tietynlainen liike ei. Se vaihtelee hyvin paljon esimerkiksi käyttötarkoituksesta riippuen. Mainituista kuvauksista vain *etupainoinen* on ei toivottu kuvaus hevosen liikkumisesta. Tosin *pakeneva* viittaa siihen, että hevoset ovat pakoeläimiä, ja säikähtäessään ne lähtevät helposti pakoon. Se on lajin ominaisuus.

Hevosen muiden ominaisuuksien kuvailu sisältää hevosen tietyn liikkumistavan kuvailua ja arvostelua sekä hevosen toteamista *eläväksi* olennoiksi. Hevosen tietyn liikkumistavan kuvailua esimerkeissä 127–129. Esimerkki 127 kiinnittää huomioita esimerkiksi jonkin tietyn hevosen laukkaan ja hyppyyn, 128 kyseessä olevan hevosen laukkaan ja esimerkki 129 passitaipumukseen ja kuvailee tätä ominaisuutta.

- (127) Niisun Nestorilla on **hieno laukka ja hyppy**, ja ne on nyt saatu yhdistettyä. (Hippos 6/2017)
- (128) Hevosella on **hyvä laukka** ja se tarjoaa vaihtoja usein pyytämättäkin, joten en usko, että ne ovat sille mahdottomia oppia. (Hippos 6/2017)
- (129) Sillä oli tosi **vahva passitaipumus** ja se oli palkittu kantakirjauksessa hyvin, se oli lähellä ensimmäistä palkintoa. (Hippos 6/2017)

Hienolla tai hyvällä laukalla tarkoitetaan hyvätahtista puhdasta askellajia ja usein vielä kyseiseen käyttötarkoitukseen soveltuvaa laukkaa. Kuten luvussa 4.2.2 todettiin, passi on islanninhevosen erikoisaskellaji ja passitaipumus on taipumus esittää passiaskellajia.

Muutaman kerran hevosia kuvaillaan myös tavallisiksi. On mahdotonta ilman lisätietoa sanoa, mitä ominaisuuksia missäkin tapauksessa puhuja tarkoittaa kuvatessaan hevosta tavalliseksi. Voidaan todeta, että hevosella on silloin tiettyjä ominaisuuksia, joiden takia puhuja luokittelee sen tavalliseksi, hevonen ei erotu joukosta kuten esimerkissä 130.

(130) Joskus sama sattuu ihan tavallisille ihmisille ja **tavallisille** hevosille. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Hevosen ominaisuuksien kuvaus liittyy usein tiettyyn rotuun ja sen kuvaukseen. Aineistossa ominaisuuksien kuvaus keskittyi hevosen voimaan, sitkeyteen, liikkeeseen ja jonkin fyysisen ominaisuuden arviointiin. Myös ominaisuuksien kuvaus kuvastaa hevosen kuvaamisen monipuolisuutta. Ominaisuudet kuten myös luonne vaikuttavat hevosen käyttöön ja käyttöön sopivuuteen.

4.3.4 Hyvyys ja huonous

Hevosen hyvyttä tai huonoutta kuvataan aineistossa 60 kertaa, joista 7 on hevoseen viittaavia ilmauksia. Hevosen hyvyyden tai huonouden kuvaamisella tarkoitan käsitystä hevosen kokonaisvaltaisista ominaisuuksista käyttötarkoitukseensa nähden. Hyvä hevonen sopii käyttötarkoitukseensa ominaisuuksiltaan ja suoriutuu siltä vaadittavista tehtävistä hyvin. Tässä mielessä huono hevonen ei taas sovellu käyttötarkoitukseensa niin hyvin, eikä suoriudu hyvin tai tarvittavan hyvin sille asetetuista tehtävistä, esimerkiksi esteiden hyppäämisestä. Hevonen voi olla hyvä jossakin muussa käytössä, vaikkei toiseen käyttöön soveltuisikaan; esimerkiksi kilpahevosten ja harrastehevosten vaatimustasot ovat aivan eri luokkaa. Hevosen hyvyttä tai huonoutta kuvataan pääasiassa adjektiiveilla mutta myös hevoseen viittaavilla ilmauksilla.

Hyvyyden kuvaamisen sanasto on vaihtelevampaa kuin huonouden kuvaaminen, sillä hevosen huonoutta kuvataan vain esimerkissä 131, jossa mainitaan myös hevosten hyvyys.

(131) Kun **huonommat** hevoset tuovat kuitenkin tappiota, olisi **hyvistä** saatava kunnolla voittoa, Hagelstam muistuttaa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Esimerkissä komparatiivimuoto *huonommat* on lievä hevosen huonouden kuvaus, sillä komparatiivimuoto vertaa hevosia keskenään. Jotkut eivät ole niin hyviä kuin toiset, mutta kummatkaan eivät välttämättä ole huonoja. *Hyvillä* viitataan esimerkissä hyviin hevosiin, ja esimerkissä 131 puhutaan hevosten kasvatuksen taloudellisesta puolesta Suomessa.

Hevosen hyvyttä kuvataan useilla eri adjektiiveilla *erinomainen*, *hieno*, *hyvä*, *laadukas*, *loistava* ja *upea*. Näistä *upea* sanana voisi olla myös hevosen ulkonäön kuvaamista, mutta esi-

merkit 132 ja 133 havainnollistavat, miksi se on luokiteltu hevosen hyvyyden kuvaamiseksi. Esimerkin *upeasta orista* ja *upeita saksalaishevosia* kuvaavat hevosia kokonaisuudessaan, eikä vain ulko­näöllisesti, joten olen päättänyt ottamaan ne osaksi hevosen hyvyyden kuvausta.

- (132) Illalla oli isot juhlat, jossa samppanja virtasi ja ihmiset onnittelivat **upeasta** orista. (Hippos 5/2017)
- (133) Matkaryhmä vieraili Ferienhof Stückerin oriasemalla ja pääsi ihastelemaan **upeita** saksalaishevosia. (Hevosmaailma 2/2017)

Esiintymien joukossa on yksilöiden arvottamista hyväksi, kokonaisten rotujen arvioi­mista ja kilpailuissa menestyneiden hevosten kuvauksia. Esimerkeissä 134 ja 135 puhutaan tietyn yksilön hyvyydestä ja arvotetaan sitä suhteessa muihin hevosiin. Esimerkki 136 taas arvottaa koko suomenhevosten joukon hyväksi tiettyyn käyttötarkoitukseen, ja esimerkissä 137 kerrotaan suomen­hevosten kuninkaallisten laatuarvostelun tuloksia.

- (134) **Yksi parhaista** kasvateista on ollut Tabu, joka kilpaili Kerstin Nybergin kanssa kouluratsastuksessa ja menestyi myös näyttelyissä. (Hippos 5/2017)
- (135) Order By Boss oli **loistava** hevonen tähän kilpailuun. (Hevosmaailma 3/2017)
- (136) Suomenhevon on monipuolisuudessaan **erinomainen** ja suosittu opetushevon ratsastus­kouluissa. (Hevosmaailma 3/2017)
- (137) Estepuolella **lupaavimmaksi** arvioitiin Herttuan Hermannin ja paras tamma oli Tuppuran Topaasi. (Hippos 6/2017)

Hevoseen viittaavien ilmausten avulla kuvataan aineistossa vain hyvyttä, yhtään huonoutta kuvaavaa viittaavaa ilmausta ei ole. Viittaavat ilmaukset arvottavat hevosta kokonaisuutena kuten esimerkistä 138 voidaan nähdä. Ne samalla myös luokittelevat hevosia.

- (138) Tavoitteena on, että Suskille riittää **huippuhevosia** vielä vielä Anatevkankin jälkeen. (Hippos 6/2017)

Kuitenkin huonouden kuvaus on läsnä myös viittaavissa ja luokittelevissa esiintymissä, sillä monessa esiintymässä puhutaan huippuhevosten puutteesta. Tällöin implikoidaan, etteivät muut hevoset ole niin hyviä, tosin ne eivät välttämättä ole myöskään huonoja. Tässä näkyikin hyvin, että hyvyyden ja huonouden kuvaus on joustava kuvauksen kohde, eikä se ole määriteltävissä pelkästään myönnön tai kiellon avulla. Hyvyys tai huonous on asteikko, jolle hevonen voi sijoittua tietyssä asiassa tai ominaisuudessa.

Hevoseen viittaavilla ilmauksilla myös arvioidaan koko rotua, kun suomenhevosta kut­сутaan suomalaisen yhteiskunnan *kansallisaarteeksi*, yksilöitä taas arvotetaan myös ilmaisuilla *eri­tyinen kultakimpale*, *laatutamma* ja jo mainittu *huippuhevonen*.

Vaikka hevosten huonoudesta ei juurikaan puhuta aineistossa, tulee se välillisesti ilmi hevosten hyvyyden kuvauksista. Esimerkiksi esimerkki 139 antaa ymmärtää, että vain osa hevosista on hyviä, jolloin toisen osan täytyy olla huonompia. Tässäkin korostuu hevosen käyttötarkoitus ja sen sopivuus siihen. Esimerkki 139 kertoo kilparatsastaja Anna-Julia Kontiosta, joka kilpailee este­ratsastuksen Maailmancupissa. Ymmärrettävästi mitä vaativammalle tasolle mennään kussakin rat-

sastuksen lajissa, kiristyvät myös hevosen ominaisuuksien vaatimukset, ja näin on yhä vähemmän hevosia, joita voidaan kutsua hyviksi siihen käyttötarkoitukseen.

- (139) **Hyviä hevosia** ei ole joka puun takana, nämä kaksi ovat oikein kivoja, mutta vielä hieman kokemattomia isoihin luokkiin, joten niiden kanssa pitää edetä varovasti, Juuli kertoo. (Hippos 5/2017)

Jonkin verran hevosen hyvyyden kuvauksissa oli myös esiintymiä, joissa tiettyä hevosjoukkoa arvioitiin kuten esimerkissä 140.

- (140) Tarja Ikävalko tietää miten vaativat knabstrupien oritestit ovat ja pitää sitä hyvänä asiana, kun halutaan jalostaa **hyviä ratsuhevosia**. (Hevosmaailma 3/2017)

Hevosen hyvyys on aina suhteessa sen käyttöön ja ominaisuuksiin, mutta se on myös mielipide. Eri hevoset sopivat eri käyttötarkoituksiin, ja eri ihmiset voivat arvostaa erilaisia ominaisuuksia. Myös eri kilpailuissa palkitaan eri hevosia. Hyvyyden kuvaus tuo esiin hevosten arvostuksen. Hevosten huonoutta ei juurikaan kuvata, ja silloin kun kuvataan, se tulee esiin aste-erona; osa hevosista ei ole niin hyviä kuin toiset.

4.4 Hevosen tausta ja tila

Tässä luvussa keskitytään tutkimaan, kuinka hevosen taustaa ja tilaa kuvataan. Taustan kuvaukseen kuuluu hevosen alkuperän, esimerkiksi syntymämaan, kuvaaminen sekä hevosen omistamisen ja ostamisen kuvaaminen. Hevosen taustan kuvaus valikoitui yhdeksi tutkittavaksi asiaksi, koska aineistosta nousi selkeästi esiin hevosen aiemman tilanteen kuvaus, eli mitä sille on käynyt ennen tätä tilannetta. Se vaikuttaa hevosen tämänhetkiseen tilaan, johon keskitytään myös tässä luvussa. Hevonen on sen verran pitkäikäinen kotieläin, että sen elämän varrella voi olla monenlaisia seikkoja, jotka vaikuttavat sen nykykäyttöön ja käytökseen.

Hevosen tämän hetkisen tilanteen kuvauksiin kuuluvat hevosen identifiointi muista hevosista tietyllä hetkellä (*tällä hevosella*), hevosen tietyn hetken tilan kuvaaminen (*tiineenä oleva*) ja hevosen suhteen ihmiseen tai muihin hevosiin kuvaaminen (*rakas hevosystävä*) sekä hevosen kuvaaminen vertauksien avulla (*pyssysankari*). Ne kaikki kuvailevat hevosta juuri puhehetkellä ja kaikki niistä ovat muuttuvia kategorioita, jossakin toisessa hetkessä samaa hevosta voidaan kuvailla taas ihan eri tavalla. Tähän lukuun kuuluu 326 esiintymää, joiden joukossa on monipuolisesti kuvauksia ja hevoseen viittaavia ilmauksia.

4.4.1 Alkuperä

Ensimmäiseksi tarkastellaan hevosen alkuperän kuvausta. Hevosen alkuperää kuvataan aineistossa 28 kertaa, joista yhdessä mainitaan lisäksi hevosen sukupuoli. Joukossa ei ole yhtään hevoseen viittaavaa ilmausta. Hevosen alkuperää kuvataan syntymämaan, sen maan mistä hevonen on viimeksi tuotu ja tarkempien kotipaikkatietojen avulla. Myös ilmauksia *paikallinen* tai *ulkomaalainen* esiintyy.

Hevosen syntymämaa mainitaan 8 kertaa, ja useasti syntymämaan kanssa yhdessä mainitaan myös hevosrotu. Tämä voi johtua siitä, että tiettyjä rotuja kasvatetaan lähinnä tietyissä maissa. Joidenkin rotujen kohdalla hevosten ominaisuudet vaihtelevat kasvattajamaan mukaan, eli on olemassa monia eri kasvatussuuntia samasta rodusta, jolloin kasvattajamaa on oleellinen tieto. Suomalainen hevoskasvatus ei riitä täyttämään ratsuhevosten ja -ponien kysyntää, minkä takia hevosia tuodaan paljon ulkomailta (Leinonen 2013: 21). Esimerkissä 141 syntymämaa on hieman harhaanjohtava tieto, sillä jo *FWB* tarkoittaa suomalaistapuoliveristä, mutta koska suomalaisia puoliverisiä kasvatetaan muuallakin, halutaan nimenomaan korostaa hevosen olevan Suomesta. Esimerkissä 142 yksilöiden kotimaat voivat antaa lisää tietoa hevosista, kyseisessä esimerkissä puhutaan ahaltekeista.

- (141) Kaisla Osaran pää pysyi kylmänä paahtavassa helteessä, ja hän ratsasti tasaisen varmasti läpi kilpailun **suomalaissyntyisellä FWB-ratsullaan** Kom Furiko. (Hippos 6/2017)
- (142) Eläinlääkäri Leisson on kasvattanut rotua **Etelä-Virossa sijaitsevalla** Akhal-Teke Est -farmilla vuodesta 2001 alkaen, jolloin hän hankki ensimmäisen ahaltek-tammansa **Moskovasta** sekä **Turkmenistanissa syntyneen** oriin **Virosta**. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosen kotimaa tai viimeisin kotimaa mainitaan useammin. Tuontimaa voi olla myös hevosen syntymämaa, mutta se ei näissä esimerkeissä ole varmaa. Tällaiset esiintymät jakaantuvat kahteen: niihin, joissa hevosen sanotaan olevan jonkinmaalainen ja niihin, joissa on maan lisäksi jokin siirtoa ilmaiseva verbi kuten *tuoda* tai *napata*. Edellisissä ei oteta kantaa hevosen rotuun, mutta se voi olla muuten pääteltävissä kuten esimerkissä 143. Esimerkissä 144 rotu tuotiin esiin kontekstissa. Suomen ainut alkuperäisrotu on suomenhevonen. Suomalainen puoliverinen ei sovi työhevoseksi ja on nuorempi rotu, jolloin suomalaisella työhevosella tarkoitetaan suomenhevosta. *Saksalaisruuna* taas viittaa johonkin puoliveriseen, kontekstissakaan ei ole tarkemmin eritelty, mistä puoliverisestä on kyse.

- (143) Yhtenä päivänä tapasin miehen, jolla oli pieni **suomalainen työhevonen** puunajoa varten. (Hippos 5/2017)
- (144) Se sopii **saksalaisruunalle**, jolla ei ole samaa pelotonta sydäntä kuin sen isäoreilla neljässä sukupolvessa.

Erikoistapaus on esitelty esimerkissä 145. *Iberialaisilla hevosilla* viitataan Iberian niemimaalaisiin rotuihin, joista tunnetuimmat ovat andalusianhevonen ja lusitano, mutta rotuja on kaikkiaan noin 20 (Iberialaiset hevosrodut, Iberianhevosyhdistys, 3.5.2019). Iberialainen hevonen

kertoo hevosen rodun kotimaan, muttei tarkkaa hevosen rotua. Iberialaisten rotujen edustajia kasvatetaan nykyään muuallakin kuin vain Iberian niemimaalla.

- (145) **Iberialaisilla hevosilla** oli luonnostaan hyvä kyky koota itseään, mikä houkutteli ratsastajia viemään niitä eteenpäin liian nopeasti. (Hippos 6/2017)

Hevosen alkuperämaata kuvaavissa esiintymissä rotu mainitaan useammin muttei aina. Hevosen kotimaa voi kertoa jotakin hevosesta, tai se voi olla vain lisätietoa hevosta esiteltäessä. Esimerkissä 146 tuontimaa vaikuttaa olevan vain lisätietoa ilman sen suurempaa informaatioarvoa, mutta esimerkissä 147 tuontimaa on myös hevosrodun kotimaa ja tuo näin lisätietoa yksilöistä. Islannista lähteneet islanninhevoset eivät voi koskaan palata Islantiin, näin varmistetaan rodun puhtaus, ja myös muun rotuisten hevosten vienti Islantiin on kielletty. (Islanninhevonen, Suomen islanninhevosyhdistys, 3.5.2019).

- (146) **Tanskasta tulleesta** tammasta on päästy jo tyttären poikiin ja tyttäriin.

- (147) **Islannista tuodut** issikat jaloittelevat jo tallin viereisessä aitauksessa, mutta kartanon omistaja suunnataa Mimmi-koira kintereillänsä suoraan talliin tervehtimään arabialaista täysiveristä Caridaansa. (Hevosmaailma 3/2017)

Hevosten alkuperää on kuvattu myös muuten kuin vain alkuperämaan avulla. Maan lisäksi on voitu mainita ympäristöä tarkemmin kuten esimerkissä 148 tai mainittu hevosen syntyneen puheena olevalla tilalla kuten esimerkissä 149.

- (148) **Turkmenistanin karuilta aavikkoseuduilta kotoisin oleva** ahaltekinhevonen on sitkeä ja kestävä rotu. (Hevosmaailma 2/2017)

- (149) **Tilalla syntyneitä hevosia** on myyty useisiin Euroopan maihin, USA:aan ja Arabiemiraatteihin. (Hevosmaailma 2/2017)

Mielenkiintoisia ovat myös maininnat *ulkomaalaisista oreista* ja *paikallisista hevosista*. *Paikallisista hevosista* puhuttaessa hevosten rotu ei ole useinkaan selvä, koska se riippuu kontekstista. *Ulkomaalaisten orien* tarkoite ei ole selkeä: onko kyseessä ulkomailta kotoisin oleva hevonen, ulkomaalaisessa omistuksessa oleva hevonen, ulkomaista rotua oleva hevonen vai jotakin näiden väliltä kuten esimerkistä 150 voidaan nähdä.

- (150) Aikoinaan käytettiin sitä **ulkomaalaista oria**, joka kyseisenä vuonna sattui Suomessa vaikuttamaan, Kainulainen toteaa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Yllä olen tuonut esiin, kuinka hevosen alkuperää voidaan kuvata muutamalla eri tavalla, ja eri tavat antavat erilaista tietoa hevosesta tai rodusta. Alkuperään liittyvä tieto ei kuitenkaan aina ole yksiselitteistä, koska esimerkiksi eri rotuja kasvatetaan eri maissa tai aina alkuperän kuvaus ei ilman muuta lisätietoa tuo paljoakaan uutta informaatiota.

4.4.2 Omistaminen ja ostaminen

Tämä luku tarkastelee, kuinka hevosen ostamista ja omistamista kuvataan osana hevosen taustan kuvausta. Omistamista kuvataan 38 kertaa ja ostamista 18 kertaa, joukossa ei ole yhtään hevoseen viittaava ilmausta. Hevonen on harvoin saman ihmisen omistuksessa koko elämänsä. Hevosia vaihdetaan sopivimpiin ratsastajien kasvaessa tai esimerkiksi taitojen kehittyessä (Leinonen 2013: 33). Näin ollen hevosten myyminen, ostaminen ja omistaminen ovat iso osa hevosurheilua.

Hevoset ovat yleisesti aika kalliita ja aineistossa on muutamia esiintymiä, joissa hevosen ostohinnalla on kuvattu hevosta. Yhtäkään summaa ei mainita, vaan kuvailuun käytetään hintaa ilmaisevia adjektiiveja *kallis* ja *edullinen* kuten esimerkeissä 151 ja 152.

- (151) On pakko ostaa **edullisempi hevonen** ja katsoa, mitä siitä saa. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)
- (152) 3-vuotias ori oli myös **valtavan kallis**. (Hippos 5/2017)

Esimerkissä 153 on tilanne, jossa hevosta sanotaan arvokkaaksi, mutta konteksti tuo ilmi, ettei kyseessä ole oikea arvio hinnasta vaan kuvainnollinen arvokkuus.

- (153) Tällainen hevonen on **arvokas** opettamaan ratsastajalle käden ja pohkeen yhteistyötä, fiilistä sekä sitä, miten hevonen kantaa itsensä, Kyra kiitti. (Hippos 6/2017)

Hevosen uutuutta kuvaillaan monella tasolla. Hevonen on juuri ostettu eli uusi tälle omistajalle (esimerkki 154), hevonen on uusi tälle ratsastajalle esimerkissä 155 tai sitten hevonen on uusi jossakin muussa kontekstissa, esimerkiksi käyttötarkoituksessa esimerkissä 156.

- (154) Vuosia kului ja Riikka lähti ostamaan itselleen **uutta hevosta** Tanskasta vuonna 2006. (Hevosmaailma 3/2017)
- (155) Anna-Julia kertoo esimerkin tilanteesta, jossa hän hyppäsi **uudella hevosella** ensimmäistä kertaa kilpailuissa ja teki verryttelyluokassa pari virhettä ja pudotti kaksi puomia. (Hippos 5/2017)
- (156) Ypäjän hevosopistolla pidetyssä ratsu- ja pienhevosuunnan orinäyttelyssä nähtiin poikkeuksellisen paljon laadukkaita oriita ja suomenhevosjalostukseen saatiin yhteensä 12 **uutta oritta**. (Hevosmaailma 2/2017)

Itse hevosen omistamista kuvataan sanoilla *oma*, *ikioma*, *meidän* ja *mun*. *Oma*-sana voi viitata muuhunkin kuin hevosen omistamiseen kuten esimerkissä 157. *Oma* voi tarkoittaa omaa muussakin merkityksessä kuin omistamismerkityksessä, esimerkiksi hevosalan koulutuslaitoksissa jokaisella opiskelijalla voi olla oma hoitohevonen, vaikka hevoset eivät olekaan opiskelijoiden omistamia.

- (157) Opiskelijoilla on **omat hoitohevosensa** ja he oppivat seuraamaan hevosen kehitystä ja poimimaan hyviä jalostusyksilöitä, Laine kertoo. (Hevosmaailma 3/2017)

Omalla viitataan myös itse kasvatettuihin hevosiin, joita puhuja ei välttämättä enää omista kuten esimerkissä 158.

- (158) Ensimmäinen **oma islanninhevoskasvatti** syntyi vuonna 2002 ja sen jälkeen varsoja on syntynyt joka vuosi. (Hippos 6/2017)

Kerran, esimerkissä 159, *omaa* käytetään myös kuvaamaan hevosen itsenäisyyttä.

- (159) Haluan, että jokainen hevonen tulisi nähdä ja kuulla **omana**, hienona, herkkävireisenä sieluna. (Hevosmaailma 3/2017)

Oma-sana ei aina viittaa suoraan hevosen omistajuuteen, vaan sillä ilmaistaan monia merkityksiä. Olen tarkastellut niitä kaikkia tässä yhtenäisyyden takia. Alatalon tutkimuksessa hevoseen viitataan pelkästään *omalla* (2010: 55), tällaista käyttöä ei aineistossani esiinny.

Hevosen omistamista kuvaillaan myös järjestysluvulla *ensimmäinen*, silloin kun kyseessä on henkilön ensimmäinen oma hevonen (ks. esimerkki 160) tai ensimmäinen oma kasvatti.

- (160) Sain **ensimmäisen ponin**, kun olin kuusi. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Muita omistamisen ja ostamisen kuvailuja ovat *myytävänä oleva* ja *muiden omistama*.

Hevosen omistamisen ja ostamisen kuvailun kokonaisuus on aika yhtenäinen ja odotuksenmukainen. Hevosen hintaa, omistajuutta ja uutuutta kuvaillaan. Huomattavaa on, että hevosta voidaan joissakin tilanteissa kuvailla sanalla *oma* tai *uusi*, ilman että puhuja oikeasti on hevosen omistaja, sillä hevosilla on monia muitakin suhteita ihmisiin kuin vain omistussuhde omistajaan. Ihmiset voivat olla esimerkiksi hevosen hoitajia tai ratsastajia.

4.4.3 Identifiointi

Tässä luvussa tarkastelen tarkemmin, kuinka hevonen identifioidaan jollakin tietyllä hetkellä. Identifiointi erottelee hevosen muista hevosista, vaikka joskus identifiointi koskeekin hevosryhmiä. Identifiointi tapahtuu pääasiassa pronomien avulla lähinnä demonstratiivi- ja indefiniittipronomien kanssa, mutta myös joidenkin adjektiivien avulla, kuten *sellainen*. Identifiointiesiintymiä on vain 32, joista vain seitsemässä on hevoseen viittaavia ilmauksia.

Identifioinneista osa koskee hevosjoukkoa, joka erotetaan muista hevosjoukosta kuten esimerkissä 161, ja osan tarkoitteena on jokainen hevonen kuten esimerkissä 162. Hevosjoukkoa kuvaillaan esimerkiksi *joukkona* tai *monipuolisena valikoimana*. Hevosten identifioinnissa isoksi joukoksi vältetään myös hevosten tarkempi identifiointi, kun kerrotaan paikalla olevan vain jokin sekalainen joukkio hevosia kuten esimerkissä 163. Silloin tärkeää ei ole hevosten määrä tai tarkempi identifiointi.

- (161) **Jotkut hevoset** uskaltavat ylittää miltei millaisen esteen tahansa, mutta eivät välitä puomikosketuksista. (Hevosmaailma 2/2017)
 (162) Vaikka poneja on paljon, ovat ne kaikki omia persooniaan ja **jokainen** on omalla tavallaan tärkeä. (Hevosmaailma 2/2017)
 (163) Täällä ei tunneta titteleitä, paikalla on **joukko hevosia** ja niiden ihmisystäviä. (Hevosmaailma 2/2017)

Identifioinneissa on nähtävillä aste-eroja kuten esimerkkien 161 ja 164 välillä. *Jotkut* viittaa vain osaan hevosista, mutta *useimmat* puhuu jo melkein kaikista hevosista, jälkimmäisen joukkoon kuuluu suurempi osa kaikista hevosista kuin edellisen.

- (164) **Useimpia puoliverisiä** ei ole rakennettu korkean koulun liikkeisiin, sillä aikaisempien jalostusvaatimusten mukaan niitä on viety raamiltaan suorakaiteen malliin ja selästään liian pitkiksi, Belasik toteaa. (Hippos 6/2017)

Demonstratiivipronominien avulla erotettu joukko on kontekstista pääteltävissä, se ei ole epämääräinen joukko kuten esimerkeissä 163 vaan määritelty joukko kuten esimerkiksi esimerkissä 165.

- (165) Me ihmettelimme alkusyksystä, että miten **nämä** hevoset pärjäävät kylmäpihatossa, mutta helmikuussa meille tuli jo ensimmäinen oma islanninhevonen, Pekka kertoo. (Hippos 6/2017)

Osa identifioinneista viittaa vain yhteen tarkoitteeseen, mutta senkin määrittely vaihtelee. Esimerkissä 166 demonstratiivipronomini *tämä* viittaa jo puheena olevaan hevoseen, kontekstin avulla on selvää, mistä hevosesta puhutaan. Esimerkissä 167 *jokin* viittaa mihin tahansa knabstrupinhevoseen, joka on hermoheikko, sen tarkoitteena ovat kaikki hermoheikot knabstrupinhevoset. Samoin esimerkissä 168 *tällainen* viittaa aiemmin määriteltyyn määritelmään, ja sillä viitataan kaikkiin hevosiin, jotka sopivat siihen kontekstissa olevaan määritelmään. Esimerkki 169 puhuu rodun monipuolisuudesta, ja pronominilla *sama* viitataan tämän rotuiseen hevoseen.

- (166) Helmikuussa en olisi vielä uskonut, että kilpailisin Sm-kisoissa **tällä hevosella**. (Hippos 5/2017)
 (167) Mutta jos **jokin knabstrupinhevonen** on kovin hermoheikko, eivät asiat ole sen historiassa menneet toivotulla tavalla, Tarja arvioi. (Hevosmaailma 3/2017)
 (168) **Tällaista hevosta** pitää ratsastaa enimmäkseen niin, että silmälinja ei laske lonkkakyhmyn alapuolelle. (Hippos 6/2017)
 (169) **Samalla hevosella** voi harrastaa raviurheilua, ratsastaa ja tehdä työhommia. (Hevosmaailma 3/2017)

Aineistossa on yksi esiintymä, jossa puheena olevaan hevoseen viitataan ilmaisulla *ei mikä tahansa kilpailija*. Tämä ilmaisu nostaa tämän kyseessä olevan hevosen esiin kaikkien kilpailijoiden joukosta. Vertailujoukkona identifioinneissa ei aina ole kaikki maailman hevoset vaan jo vertailujoukkokin on voitu rajata, ja sieltä sitten identifioidaan yksi tai useita hevosia.

Identifiointi on aina tilanne- ja kontekstikohtaista, ja yksi ja sama hevonen voi eri tilanteissa kuulua eri joukkoihin tai tulla identifioituksi eri tavoin. Identifiointi on hyvin tilannesidonnaista, ja identifiointiesiintymät ovat tavallaan heterogeeninen joukko, mutta kontekstin vaikutuksen suuruuden takia merkityksen osalta hyvinkin hajanainen joukko kuvauksia.

4.4.4 Tila

Hevosen tilan kuvaus liittyy aina tiukasti kuvailuhetkeen ja on tilannesidonnaista, sillä hevosen tila vaihtelee. Tilan kuvaukset voivat vaihdella aikajänteeltään, osa kuvauksista kuvaa hevosta vain juuri sillä sekunnilla, osa sinä päivänä ja osa vielä pidempänä aikana. Tilan kuvaukset ovat moninainen joukko, ja tällaisia kuvauksia aineistossa on 57, joista 8 on hevoseen viittaavia ilmauksia.

Hevosen terveyttä ja hyvinvointia kuvataan useissa esiintymissä. Tervettä ja hyvinvoivaa hevosta kuvaillaan *terveeksi*, *rennoksi*, *tyytyväiseksi*, *hyvinvoivaksi*, *hyväkuntoiseksi*, *hyvin hoidetuksi*, *hyvin pidetyksi*, *oikein kohdelluksi*, *tyytyväisen oloiseksi*, *onnelliseksi* ja *tyytyväiseksi*. *Terve* viittaa suoraan hevosen terveydentilaan kuten esimerkissä 170, mutta *tyytyväinen* taas on enemmän ihmisen tulkintaa hevosen mielentilasta kuten esimerkissä 171.

(170) Eeva toivoo, että Mikupas pysyy **terveenä** ja kilpailukuntoisena vielä pitkään. (Hippos 6/2017)

(171) Klinikalla kotoista rotua edustanut Virma Viettelys oli Kyran mukaan **tyytyväinen** hieman pidemmässä muodossa, jossa se liikkuikin peräänannossa ja vastasi hyvin apuihin. (Hippos 6/2017)

Hevosen huonosta terveydentilasta tai hyvinvoinnista mainitaan vain neljässä esiintymässä sanoilla *vino*, *selkäkipuinen*, *jäykkä* ja *ontuva*. Esimerkissä 172 *vino* viittaa hevosen tilaan, koska hevosen ei tulisi olla vino. *Vino* on jotakin vähän terveydellisen faktan ja ihmisen mielipiteen välimaastossa. *Vinous* ei ole sairaus, mutta hevosen ei tulisi olla vino tai liikkua vinossa asennossa (Holderness-Roddam 2007: 42), se voi aiheuttaa terveydellisiä ongelmia. Hevoseen viitataan kerran sanalla *potilas* (ks. esimerkki 173), joka viittaa hevosen terveydentilaan, mutta ei suoraan kuvaile hevosen terveydentilaa huonoksi vaan ennemminkin vain, että kyseinen hevonen on ollut eläinlääkärin vastaanotolla jostakin syystä

(172) Jos hevonen on toistuvista käsittelyistä huolimatta aina vaan **vino**, on hyvä siirtää katse satulan yläpuolelle. (Hippos 5/2017)

(173) Ratsujen määrä on Suomessa ravihevosia suurempi, joten ratsujen osuus on suurempi myös **potilaista**, Matti Estola sanoo. (Hevosmaailma 3/2017)

Kerran aineistossa myös mainitaan kuollut hevonen esimerkissä 174.

(174) Ninnu kertoo, että puoliverinen ruuna on heillä syntynyt ja oman jo **edesmenneen tamman** jälkeläinen. (Hevosmaailma 3/2017)

Hevosen hetkellistä tilaa kuvaillaan sanoilla *jännittynyt*, *virtaa täynnä*, *tolaltaan*, *aidosti läsnä*, *aika pörheänä*, *hyvässä laukassa saapuva* ja *innostunut*. Kaikki nämä viittaavat hevosen tietynhetkiseen tilaan, *jännittynyt hevonen* ei tarkoita, että hevonen välttämättä olisi usein jännittynyt tai että se jännittyisi helposti. Näinkin voi olla, mutta tätä esiintymä ei kerro. Esimerkissä 175 *aika pörheä* viittaa hevosen käytökseen, hevonen on kuvainnollisesti pörheänä, jolloin se on tukintani mukaan ryhdikäs, innoissaan ja virittynyt.

(175) Se esiintyy mielellään, ja nyt ku sillä on morsiamia, se hirnua ja käy **aika pörheänä**, mutta se tekee työnsä silti aina luotettavasti, Kiuttu kehuu. (Hevosmaailma 3/2017)

Hevosen tilan kuvauksissa kuvaillaan myös jonkun verran hevosen tiineyttä. Hevonen voi olla *tiineenä*, *kantavana*, *viimeisillään* ja jos hevonen ei ole tiineenä, vaikka olisi ehkä haluttu voi se olla *tyhjä* kuten esimerkissä 176.

(176) Se on nyt **tyhjä** ja sen jatkoa pohditaan. (Hevosmaailma 3/2017)

Muita hevosen tilan kuvauksia ovat *karannut*, *irtohevonen*, *heinää mutustava*, *hyvin valmisteltu*, *nukutettu*, *well broke* ja *valmis*. Kaikki ovat tilanteeseen liittyviä, esimerkiksi johonkin tapahtumaan hyvin valmisteltu hevonen ei välttämättä ole sitä toisessa tapahtumassa. *Irtohevonen* viittaa myös karanneeseen hevoseen. *Well broke* -termi on mukana, koska koko muu lause oli suomeksi kuten esimerkistä 177 nähdään.

(177) Tavoitteet ovat kunnioitus, luottamus ja läökkäritermein *well broke* -hevonen. (Hevosmaailma 3/2017)

Termi tulee englanninkielisestä ilmaisusta *breaking in*, jolla tarkoitetaan hevosen kesyttämistä eli hevosen totuttamista ratsastajaan (Peplow 2002: 148). *Well broke* viittaa hyvin koulutettuun ja tottelevaiseen hevoseen.

Hevosia kuvaillaan myös *aivan villihevosiksi*, mikä on hieman pysyvämpi tilan kuvaus kuin esimerkiksi jännittynyt. Villihevonen on hevosen tila, joka on vallinnut hevosen syntymästä asti kuten esimerkki 178 havainnollistaa. Esimerkin 178 kontekstista käy ilmi, että puheena ovat juuri Islannista tuodut islanninhevoset, jotka tosiaan ovat eläneet villeinä tai puolivilleinä luonnossa.

(178) Ne olivat käytännössä **aivan villihevosia**. (Hippos 5/2017)

Hevosen pitotapaa kuvaillaan myös hevosen tilan kautta. Hevonen voi olla *yksityishevonen*, jolla viitataan jonkun yksityishenkilön omistamaan hevoseen, ja näin se erotetaan esimerkiksi *opetushevosista*. *Täyshoitohevonen* viittaa samaan asiaan, mutta kertoo lisäksi, että hevonen on jonkun hevosyrittäjän tallissa täysihoidossa, eli sen omistaja maksaa tietyn summan kuukausittain siitä, että hevosella on karsinapaikka, ja tallin työntekijät hoitavat päivittäiset toimenpiteet. Esimerkki 179 havainnollistaa esimerkiksi ratsastuskouluissa hevosten jakoa opetushevosiin ja täysihoitohevosiin.

(179) Omien kilpahevosten lisäksi meillä on seitsemän **omaa opetushevosta** ja kaksi **täysihoitohevosta**. (Hevosmaailma 2/2017)

Kerran hevosen kerrotaan toimivan käsihevosena, millä tarkoitetaan käytännössä talutettavaa hevosta, esimerkiksi ratsastettaessa toinen vierellä talutettava hevonen on käsihevonen. Kuten esimerkistä 180 voidaan huomata, on käsihevonenkin hetkellisen tilan kuvaus, vaikkakin toistuva. Käsihevonen ei ole sen käyttötarkoitus vaan hetkellinen sivutoimi.

- (180) Se toimii meillä kiimantarkkailussa ”**käsihevosenä**” eli sen kanssa kuljetaan laitumella tutkimassa tammoja. (Hevosmaailma 2/2017)

Aineistossa on laajasti erilaisia hevosen tilan kuvauksia, mutta suurin osa niistä on terveydentilan, hyvinvoinnin, mielentilan, tietynhetken muunlaisen tilan tai tiineyden kuvauksia. Ne tuovat laajasti esiin sitä, kuinka eri tavoin hevosia on tarpeen kuvailla ja määritellä eri konteksteissa. Sama hevonen voi eri tilanteissa tulla kuvailluksi hyvinkin eri tavoin, riippuen siitä, miltä kannalta hevosesta milloinkin puhutaan ja minkä aikavälin tilan kuvauksesta on kyse.

4.4.5 Suhde ihmisiin ja muihin hevosiin

Tässä luvussa tarkastellaan, kuinka aineistossa on tuotu esiin hevosen suhdetta ihmisiin ja toisiin hevosiin. Osa suhteiden kuvauksista on analysoitavissa pitempään kestäviksi, mutta tällöinkin ne kuvaavat myös hevosen tilaa. Suhdetta kuvailevia esiintymiä on yhteensä 139, joista 33:ssa on hevoseen viittaavia ilmauksia. Hevoset ovat hevosharrastajille ja hevosten kanssa tekemisissä oleville ihmisille tärkeitä (Leinonen 2013: 217, 250), tämän takia suhdetta niihin kuvataan monin tavoin.

Hevosen ja ihmisen välinen suhde eroaa muista ihmis-eläinsuhteista, koska hevonen voi olla seuraeläin, muttei jaa samoja asuintiloja ihmisten kanssa kuten lemmikkieläimet. Se luetaan Suomessa tuotantoeläimiin, vaikkei sitä käytetä tuotantoon. Se on myös suurimpia eläimiä, johon ihmisellä on läheinen fyysinen ja emotionaalinen suhde. (Leinonen 2013: 33). Hevosen ja ihmisen välistä suhdetta kuvaillaan pääasiassa hyväksi. Hevosia kutsutaan *elämän hevosiksi, rakkaiksi, tärkeiksi, tutuiksi, suosituiksi, pitkäaikaisiksi hevoskumppaneiksi, elinikäisiksi kavereiksi, nelijalkaisiksi ystäviksi, kavereiksi, vankkumattomiksi tukipilareiksi, kalleimmiksi aarteiksi, suosikeiksi, lempihevosi*ksi ja *äidin mussukoiksi*. Osa ilmauksista tuo esiin hyvinkin pitkäaikaista suhdetta kuten *vankkumaton tukipilari, elinikäinen kaveri* tai *pitkäaikainen hevoskumppani*. Leinonen tuo esiin, kuinka hevosen kanssa pyritään hyvään suhteeseen, yhdeksi tulemiseen hevosen kanssa (2013: 215). Osa kuvauksista arvottaa hevosia myös keskenään, kuten *suosikki* tai *lempihevonen*. Hevosia kuvaillaan samalla tavoin kuin ihmisiäkin ihmissuhteissa *tutuiksi, kavereiksi* ja *kumppaneiksi*. Hevosia kuvaillaan tavallaan niin kuin lapsia *mussukoiksi*, mutta niin kuin vertaisia *kumppaneiksi* ja *ystäviksi* kuten esimerkissä 181.

- (181) Kovapäisestä hevosesta saa **hyvän kumppanin** – mutta vain silloin, kun kovuus on ihmisen puolella. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Kerran hevosta kuvataan *perheen kummajaiseksi* esimerkissä 182. Rohkelikon Intoa sanotaan *kummajaiseksi*, koska kyseinen perhe omistaa ja jalostaa puoliverisiä, joten suomenhevonen on joukossa poikkeus. Tärkeintä esimerkissä on se, että hevonen ajatellaan osaksi perhettä, perheenjäseneksi.

- (182) Kermana kakussa on **perheen kummajainen** kahdeksanvuotiaaksi kääntyvä suomenhevosori Rohkelikon Into (Hermeli, Pellervo). (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Hevosten ja ihmisten suhteiden kuvauksessa näkyy myös työsuhte. Hevosia sanotaan *työpareiksi* ja *työtovereiksi* (ks. esimerkki 183). Leinosen mukaan hevosen ja ihmisen muodostama työpari on yksi tiiviimmistä ja erityisemmistä ihmis-eläinsuhteista (2013: 33). Myös *hoitohevosen* voi nähdä ilmentävän työsuhdetta. Ihminen on hoitaja, ja hoidettava hevonen on hoitohevonen. Se myös ilmentää, kuinka hevosia voidaan kuvailla kuin vertaisia. Hevoset ovat työtovereiden ohella *harrastuskavereita* ja *kuntoilukavereita*.

- (183) Isona Aunesta olisi tarkoitus tulla **työparini** mielenterveystyöhön sekä tietysti kiva **harrastehevonen**, kertoo Heidi Tuurinkoski-Ekman suunnitelmistaan. (Hevosmaailma 3/2017)

Aineistossa on 21 esiintymää, joissa hevoseen liitetään kummius. Tämä ei henkilökohtaisen tietouteni mukaan ole tavallista, ja esiintymien kohtuullisen suuren joukon selittää aineistossa mukana oleva hevoskummeja käsittelevä artikkelikokoelma. Hevosista puhutaan *kummeina*, *kummivuoniksina* ja *kummihevosina*. *Kummivuonis* viittaa vuonohevoseen, ja kaikki aineiston kummihevoset ovat vuonohevosia eli lyhyemmin vuoniksia. Kummiuden erikoisuutta korostaa se, että kummilapsena on aineistossa koululuokka tai päiväkotiryhmä. Hevonen on kummina ihmislapsille ja vieläpä isolle joukolle kuten esimerkki 184 havainnollistaa.

- (184) **Kummivuoniksia** on mukana kymmenen ja kummilapsia on hevosilla yhteensä reilut neljäsataa eri päiväkodeista ja kouluista. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosen ja ihmisen suhdetta kuvataan myös kasvattiuden avulla. Aineistossa on kolme toista esiintymää *kasvatista*. Kasvatti tarkoittaa kyseisen ihmisen kasvattamaa hevosta. Kasvattiudesta puhutaan seuraavilla sanoilla *huippukasvatti*, *ihannekasvatti*, *islanninhevoskasvatti*, *kasvatti*, *kasvattiitamma* ja *omakasvatti*. *Omakasvatti* on erikoinen ilmaus, sillä *kasvatti* jo itsessään kertoo puheena olevan henkilön kasvattaneen kyseisen hevosen. *Omakasvatilla* merkitystä korostetaan kuten esimerkissä 185.

- (185) Phabizio on ensimmäinen **omakasvatti**, jonka emän Tarja toi Ruotsista. (Hevosmaailma 3/2017)

Osa suhteiden kuvauksen esiintymistä tuo esiin vain ihmisen näkökulman kuten esimerkiksi 186, mutta osassa tuodaan tavallaan esiin myös hevosen näkökulma tai ainakin nähdään suhde molemminpuolisena kuten esimerkeissä 187 ja 188.

- (186) **Hevoset olivat ratsastajilleen tärkeitä**, ne eivät olleet myynnissä ja niitä osattiin vahvistaa positiivisesti. (Hippos 6/2017)
- (187) Siitä päivästä alkoi pitkä **yhteinen taival elämäni hevosen kanssa**. (Hippos 5/2017)
- (188) Taitava kouluttaja pystyy opettamaan älykkään knabstrupinhevosen mihin vain, saamalla **hevosesta elinikäisen, uskollisen kaverin**. (Hevosmaailma 3/2017)

Esimerkissä 187 *kanssa*-sana viittaa enemmän molemminpuoliseen suhteeseen kuin vain yksipuoliseen suhteeseen, esimerkissä 188 taas finiittiverbi *saamalla* luo kuvan, että hevonen tulee ihmisen kaveriksi ja kaverisuhde on molemminpuolinen. Esimerkeissä 187 ja 188 kyseessä on yhden ihmisen ja yhden hevosen välinen suhde. Esiintymissä, joissa hevosta kutsuttiin *suositukseksi* tai *tutukseksi*, kuvataan useamman ihmisen ja yhden hevosen välistä suhdetta, kuten esimerkki 189 havainnollistaa. Kyseinen hevonen on monen ratsastajan suosikkiratsu.

- (189) Lunan omistaa Aitotalli ja se valikoitui mukaan toimintaan lapsille ennestään tutuna sekä kilttinä ja kokeneena, tallin **suosituisimpana** opetushevosena. (Hevosmaailma 2/2017)

Ihmisen ja hevosen välistä mutta yksipuolista suhdetta kuvaa myös esimerkki 190. Esimerkki 191 on ainut kuvaus hevosen ja ihmisen välisestä suhteesta, joka ei ole niin positiivinen.

- (190) Etsin jonkin aikaa **sopivaa** ja kävin kokeilemassa eri rotuisia hevosia, joista mikään ei miellyttänyt, Tara muistelee ja kertoo ensikohtaamisestaan knobstrupinhevosen kanssa, jolloin hän jäi heti niin sanotusti koukkuun rotuun. (Hevosmaailma 3/2017)
- (191) Eivät uskoneet, että ei siinä mitään vikaa ollut, se vaan ei ollut **riittävä** hevonen mulle. (Hevosurheilun Ratsastusliite Perjantai 22.12.2017)

Ihmisen ja hevosen välisistä suhteista ylempänä kuvatut ovat enimmäkseen pitkäaikaista suhdetta ilmaisevia kuvauksia.

Hevosten keskinäistä suhdetta kuvataan varsinkin sukulaissuhteiden avulla. Hevoset ovat toisilleen *emiä*, *esivanhempia*, *isiä*, *isäoreja*, *isoveljiä*, *jälkeläisiä*, *orijälkeläisiä* ja *vanhempia*. Hevonen ei ole äiti varsalleen vaan *emä*, isä sen sijaan on *isä* tai *isäori*. *Isoveli* on siinä suhteessa erikoinen, että hevoset ovat usein puolisisaruksia, isä tai emä on sama mutta eivät molemmat. *Isoveli* viittaisi täyssisaruteen, mikä on mahdollista, mutta harvinaisempaa. Esimerkissä 192 molemmat hevoset ovat saman kasvattajan ja saman perheen omistuksessa, joten *isoveli* on luonteva termi.

- (192) Rampen tapaan "Sparriskaan" ei ole mikään wow-liikkuja, mutta sen takajalkojen tekniikka on parempi kuin **isoveljellä**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Emäksi ja *isäksi* hevosia sanotaan useita kertoja, mutta vain kerran *vanhemmiksi* kuten esimerkissä 193.

- (193) Myös väritykset tuottavat välillä hauskoja yllätyksiä, näin kävi kun mustat **vanhemmat** tuottivat yhtenä kesänä punarautiaan varsan, Marko nauraa. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosia myös kutsutaan keskenään *kavereiksi* tai *hevoskavereiksi* kuten esimerkeissä 194 ja 195. Esimerkissä 194 *Pyry* on poni.

- (194) **Pyryn kaveriksi** muutti muutama vuosi sitten toinen lasten poni – tällä kertaa ei kuitenkaan omien lapsieni, vaan kaverin lapsen. (Hevosmaailma 3/2017)
- (195) Vanhat, kaiken nähneet luottohevosetkaan eivät tietenkään ole olleet sitä aina, joten sellaiseksi tähtäävä PH:kin aloitti homman osaavamman **hevoskaverin** turvin. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosten myös kuvataan olevan keskenään perhettä, vaikka esimerkissä 196 puheena olevat hevoset eivät varmasti oikeasti ole toisilleen sukua. Toisaalta esimerkin 196 voi myös nähdä tarkoittavan ihmisten ja hevosten yhdessä muodostamaa perhettä.

- (196) **Kainaston poniperheeseen** kuuluu 150 ponia, joista noin puolet on shetlanninponoja. (Hevosmaailma 2/2017)

Samalla tavalla esimerkissä 197 kerrotaan hevosen olleen pomo sekä ihmisille että hevosille. Tämä on ainut esiintymä, jossa hevonen kuvataan ihmisen ja hevosen välisessä suhteessa ihmisen yläpuolelle.

- (197) Gem-nimisen 4-vuotiaan tamman Malin muistaa aika villinä alfatammana, joka oli **pomo** sekä omistajilleen että muille hevosille. (Hevosmaailma 3/2017)

Esimerkissä 198 on ainoa kuvaus, jossa yksi hevonen kuvataan hevosten välisissä suhteissa toisten hevosten yläpuolelle.

- (198) Shetlanninponiruuna Pyry on **koko porukan kuningas**, ja sen paras ystävä on minikokoinen ori-poika Poppamies. (Hevosmaailma 3/2017)

Sanoilla *ensimmäinen*, *viimeinen* ja *aiempi* ilmaistaan aineistossa tamman ja varsan välisiä suhteita kuten esimerkissä 199.

- (199) Freyjalla oli jo **aiempia** varsoja kahdesta eri oriista, mutta koska halusin viisikäyntihevosien enkä passihevosta, niin Rödl frá Holtsmúla tuntui sopivalta vaihtoehdolta tasapainottamaan Freyjan vahvaa passipataipumusta. (Hippos 6/2017)

Hevosten suhdetta toisiinsa kuvataan usein *erilainen*-sanalla avulla. Aineistossa esiintyy muun muassa seuraavanlaisia kuvauksia: *kaikki hevoset ovat erilaisia, erilaiset hevospersoonat, poneissa on hyvin erilaisia yksilöitä, erilaisia paikallisia hevosia, hyvin erilaisista isäoriista ja oriit olivat aika erilaisia*. Hevosia verrataan joko kaikkia keskenään (*kaikki hevoset ovat erilaisia*), tietyn ryhmän sisällä olevia yksilöitä keskenään (*poneissa on hyvin erilaisia yksilöitä*) tai joitakin hevosjoukkoja keskenään (*erilaisia paikallisia hevosia*). Viimeisintä tapausta havainnollistaa esimerkki 200.

- (200) Sitten on sekin, että Levisonn on 12-vuotias, ja 12 vuotta sitten **oriit olivat aika erilaisia**, vähän vanhanaikaisia, raskaita. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Eri hevosryhmiä myös verrataan keskenään samanlaisiksi kuten esimerkissä 201.

- (201) Issikat ja shettikset ovat **samantyyllisiä**, ne ovat hyväluonteisia, uteliaita ja rohkeita sekä soveltuvat monenlaiseen käyttöön. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosten suhteesta toisiinsa puhutaan myös esimerkeissä 202 ja 203.

- (202) Shettissiitosoreja on neljä ja ne ovat käytettävissä myös **vieraille tammoille**. (Hevosmaailma 2/2017)

- (203) Gem-nimisen 4-vuotiaan tamman Malin muistaa aika villinä alfatammana, joka oli pomo sekä omistajilleen että **muille hevosille**. (Hevosmaailma 3/2017)

Tammat ja orit ovat toisilleen vieraita, ja vierailla tammoilla viitataan tällöin muilta talleilta tuleviin tammoihin, ei omistajan omiin. Esimerkki 103 on toinen esiintymä (ks. esimerkki 198), jossa puhutaan yhden hevosen suhteesta moneen hevoseen.

Hevosen suhteiden kuvaus on hajanainen joukko monenlaisten suhteiden kuvauksia, mutta ihmisen ja hevosen suhteissa painottuvat yhden ihmisen ja yhden hevosen väliset arvostetut suhteet, kun taas hevosten keskinäisissä suhteissa painottuvat hevosjoukkojen suhteet toisiinsa. Suhteen kuvaus korostaa hevosen tärkeyttä sen omistajalle tai käsittelijälle. Hevosiin muodostuu suhde varsinkin, jos niiden kanssa ollaan paljon tekemisissä, ja suhde on kuvausten perusteella yleensä hyvinkin myönteinen.

4.4.6 Vertaukset

Käsittelen omana alalukunaan kuvauksia, joissa hevosta kuvataan vertauksien avulla. Joukossa on vertauksia ja metaforia, ja yhteensä näitä on vain 14 esiintymässä, mutta nostan ne esiin omana lukuun niiden erityislaatuisuuden vuoksi. Niitä kaikkia yhdistää se, että hevosta kuvataan sanalla, jolla hevosta ei normaalisti kuvata. Näistä poikkeava on oikeastaan vertaus, jossa sanotaan, ettei se (hevonon) ole *mikään automaatti*. Tämä kuvaus on hevospiireissä yleinen ja sillä tarkoitetaan, että kyseinen hevonen vaatii ratsastajaltaan paljon tai oikeanlaisia apuja, eikä tee mitään, jos sitä ei oikein pyydä. Yleensä tätä ominaisuutta, että hevonen ei ole automaatti, pidetään hyvänä. *Automaatilla* tarkoitetaan, että hevonen on helppo ja kenen tahansa ratsastettavissa, se toimii ikään kuin automaattisesti. Alatalon tutkimuksessa tuodaan ilmi, ettei harrastajien keskuudessa olla varmoja onko nimitys *automaatti* positiivinen vai negatiivinen (2010: 90).

Monet aiemmissa luvuissa esiintyneistä ilmauksista voitaisiin myös lukea vertauksiksi, tarkemmin metaforiksi, kuten esimerkiksi *mummo* tai *herra*. Koska tutkimukseni tarkoitus on tarkastella hevosen kuvausta, on ne olleet mielekkäämpää käsitellä aihepiirinsä kanssa. Tässä luvussa käsitellään vain vertaukset tai metaforat, jotka eivät aihepiirinsä puolesta sovi mihinkään muuhun lukuun. Aineistoni metaforalliset ilmaukset eroavat esimerkiksi Alatalon (2010: 60–68) metaforallisista ilmauksista siinä, että aineistoni ilmaukset ovat pääasiassa yleiskielisiä, mikä vähentää niiden määrää.

Hevosta verrataan elottomiin asioihin kuten *tuotteeseen*, *lahjakkaaseen onnenpotkuun*, *todisteeseen*, *peiliin*, *luonnontaideteoksiin*, *dynamiittipötköihin* ja *urheiluvälineisiin*. Näistä *urheiluväline* ja *tuote* viittaavat samaan asiaan eli hevosen esineellistämiseen. Näissä tilanteissa hevosta verrataan elottomaan esineeseen. Yleensä tässä kontekstissa lause on negatiivinen kuten esimerkissä 204.

- (204) Eivät hevoset maailman huipuillekaan ole **urheiluvälineitä**, vaan niihin on erityinen suhde. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Aineistossa esiintyy myös myönteinen lause kuten esimerkissä 205.

- (205) Varsoista pyrittiin kasvattamaan menestyjiä markkinoille, joilla nuorten hevosten ratsastajat olivat myyjiä ja hevoset **tuotteita**, joiden myyminen tarkoitti bonuksia. (Hippos 6/2017)

Laajemmasta kontekstista kuitenkin selviää, ettei kyseinen puhuja pidä tällaista ajattelutapaa hyvänä, mutta sellaista esiintyy.

Dynamiittipötkövertaus on ainakin hevosihmisten helppo ymmärtää, sillä tarkoitetaan kuumaa ja reaktiivista hevosta, kuten esimerkissä 206.

- (206) Pikkulasten kanssa ne hypsyttelevät hiljaa ja varoen, raveissa ne taas ovat täynnä ruutia ja tulta, kuin **dynamiittipötköjä** meidän aikuisten kanssa. (Hevosmaailma 3/2017)

Lahjakas onnenpotku on helppo ymmärtää kontekstissaan (ks. esimerkki 207) samoin kuin *peili* (esimerkki 208), mutta *todiste* on vielä abstraktimpi ja kontekstisidonnaisempi, eikä lausekonteksti auta paljoa (esimerkki 209). *Peili*-vertauksella viitataan hevosen kykyyn tunnistaa ihmisen tunnetiloja ja toimia niiden mukaan. Myös Leinosen tutkimuksessa tulee ilmi hevosen vertaus peiliin (2013: 161). *Todiste*-vertaus on näistä kaikkein vaikeatulkintaisin.

- (207) Korkeimmalla tasolla suorittava ratsukko ei ollut **lahjakas onnenpotku** vaan huolellisen työn lopputulos. (Hippos 6/2017)
 (208) Hevonen on käsittelijänsä **peili**. (Hevosmaailma 3/2017)
 (209) Hevonen on minulle **todiste** iäisistä arvoista ja hyveistä. (Hevosmaailma 2/2017)

Luonnontaideteoksilla viitataan hevosen puhujan mielestä kauniiseen ulkonäköön. Hevosta verrataan myös elollisiin olentoihin, kuten *satuovento*, *opas*, *sielu*, *kokoamisfriikki*, *pyssysankari* ja *kimalainen*. *Satuovento* viittaa hevosen kauniiseen ulkonäköön. *Sielu* ei oikeastaan ole elollinen olento, mutta ei myöskään eloton asia, joten käsittelen sen tässä ryhmässä. *Oppaan* merkitys avautuu esimerkin 210 avulla. Hevonen opastaa ihmistä henkisyys- eli se on opas. Esimerkissä 211 *sielu* viittaa olentoon tai yksilöön ja virke tuntuu haluavan korostaa hevosten yksilöllisyyttä.

- (210) Vanhemmalle Karin Rosenlewille hevonen on **opas** henkisyys- eli se on opas. (Hevosmaailma 2/2017)
 (211) Haluan, että jokainen hevonen tulisi nähdä ja kuulla omana, hienona, herkkävireisenä **sieluna**. (Hevosmaailma 3/2017)

Esimerkin 212 *kokoamisfriikki* vertaa puheena olevaa Cannacomma-hevosta joihinkin toisiin hevosiin, joiden sanotaan olevan kokoamisfriikkejä. Kokoaminen tarkoittaa hevosen ryhdikkäämmiin liikkumista, jolloin se kokoaa takajalat kunnolla alleen ja käyttää lihaksiaan oikein. (Kyra Kyrklund – hevosen kokoaminen, Hevosinfo, 20.7.2019). Vaikka kokoamisen tekee hevonen, on se usein asia, jonka ratsastaja pyytää, vaatii ja ohjaa, sen takia on erikoista viitata hevosiin *kokoamisfriikki*-sanalla.

- (212) Jotkut seisovat peräänannossa vaikka karsinassa, mutta Cannacomma ei ole sellainen **kokoamisfriikki**. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017)

Esimerkit 213 ja 214 kuvaavat samaa suomenhevosta. *Pyssysankarilla* viitataan rohkeaan luonteeseen, hevonen ei pelkää uusia ja yllättäviä tilanteita, ja se astuu tilanteisiin ehkä kuin tietäen oman arvonsa. *Kimalaisen* merkitys on avattu esimerkissä 214. Virkkeen laajempi tarkoitus on kuvata Mano-Pekkaa erityislaatuiseena hevosena, jonka ei olisi pitänyt pystyä fyysisten ominaisuuksiensa puolesta niihin tekoihin, joihin se pystyi. Tällä kuvataan myös hevosen sisukkuutta. Molemmat vertaukset *kimalainen* ja *pyssysankari* tuovat esiin kyseessä olevan hevosen luonnetta.

- (213) Se tuli joka paikkaan kuin **pyssysankari** saluunaan, Laurila sanoo. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)
 (214) Laurila toteaa, että Mano-Pekka oli niin kuin **kimalainen**, josta on matemaattisesti laskettu, että se ei pysty pysymään ilmassa sen lyhyillä siivillä. (Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018)

Vertaukset ovat pieni mutta mielenkiintoinen esiintymien joukko, joka havainnollistaa hevosen kuvauksen monipuolisuutta. Vertaukset tuovat myös esiin hevospuheen monia eri puolia; verrataanko hevosia esineisiin, inhimillisesti pyssysankariin vai esimerkiksi satuolentoon.

4.5 Yleiskuvaukset

Hevosia kuvaillaan myös hyvin yleisillä *hevosen* synonyymeillä, jotka eivät oikeastaan kuvaile hevosta, vaan vain viittaavat siihen, ja ilmauksilla, joilla tietyssä kontekstissa viitataan hevoseen. Näitä ei voi luokitella minkään aiemman kategorian alle. *Hevonen*-sanaa ei ole otettu mukaan synonyymiksi, sillä se on kaiken vertailukohta. Tällaisia yleisiä synonyymeja on 76 kappaletta.

Selkeällä vain hevosta tarkoittavalla sanalla *heppa* hevosia on kutsuttu viisi kertaa. Kuten esimerkki 215 havainnollistaa voitaisiin *hepan* tilalle muuttaa *hevonen*. *Heppa* on puhekielisempi mutta melko lähellä hevosen täyssynonyymia.

- (215) Kun hevonen heitti muutaman pukin, lensin kuin leppäkeihäs mahalleen suoraan mutsin jalkojen eteen, ja tietenkin **heppa** astui päälle ja sain ison kavionkuvan pyllyn päälle! Malin nauraa. (Hevosmaailma 3/2017)

Yleisesti *eläimellä* hevoseen viitataan kuusi kertaa (ks. esimerkki 216). Tällaisissa esiintymissä on usein kyse hevosen kuvailusta eläimenä. Kerran hevoseen viitataan myös *olennolla*.

- (216) Hevonen on toimielias ja utelias **eläin**, jolle tekee hyvää nähdä ja kokea erilaisia asioita. (Hippos 6/2017)

Laumaeläin ja *pakoeläin* kuvailevat hevosta jo hieman tarkemmin, mutta niidenkin piiriin kuuluu paljon muitakin eläimiä kuin vain hevoset. Kerran hevoseen viitataan myös *kaviokkaalla*,

jolla voidaan viitata mihin tahansa kavioeläimeen. Neljä kertaa hevosta kuvaillaan *rotunsa edustajaksi* kuten esimerkissä 217.

- (217) Venäjällä syntynyt musta Myrat-ori on **yksi Euroopan parhaista rotunsa nykyisistä edustajista**. (Hevosmaailma 2/2017)

Hevosiin viitataan myös sanalla *yksilö* yhteensä yhdeksän kertaa. Sillä on kolmenlaista käyttöä. Yksilöivä kuten esimerkissä 218, kategorisoiva kuten esimerkissä 219 ja lukumäärästä puhuva kuten esimerkissä 220.

- (218) Luonnostaan elastinen **yksilö** ei sen sijaan tarvitse lihaskudoskäsittelyjä samalla tavalla. (Hippos 5/2017)
 (219) Pääkantakirjaan hyväksytyillä **yksilöillä** tulee olla vähintään kolme sukupolvea hyväksytyjä esivanhempia. (Hevosmaailma 3/2017)
 (220) Suomenhevosiä on hevoskannassamme reilu neljäsosa, noin 20.000 **yksilöä**. (Hevosmaailma 3/2017)

Lisäksi hevosiin viitataan *atleetilla*, *asukilla* ja *lemmikillä*. Kaiken kaikkiaan suurin osa sanoista, joilla hevoseen viitataan, on luokiteltu jonkun aiemman kategorian alle. Tähän lukuun kuuluvia yleiskuvauksia on varsin vähän. Ne eivät suurimmaksi osaksi kerro yhdestä hevosesta juuri mitään, vaan kuvailevat hevosta neutraalisti hevoseksi tai yleisesti eläimeksi tai tietynlaiseksi eläimeksi.

5 LOPUKSI

Tutkimukseni osoittaa, että hevosten kuvaus hevosalan lehdissä on laaja-alaisempaa kuin voisi kuvitella. Hevosia ei kuvata pelkästään ulkoisten ominaisuuksien kautta, vaan myös sisäiset ominaisuudet nousevat esiin suurena kuvauksia motivoivana ryhmänä. Näiden lisäksi hevosia kuvataan paljon niiden käyttötarkoituksen ja myös tilanteen sekä taustan kautta. Ulkoisten ominaisuuksien kuvauksessa keskitytään hevosen perustietoihin (*tamma, suomenhevonen, iso ja kimo*). Käyttötarkoituksen kuvaus tuo esiin hevosen käytön monimuotoisuuden ja varsinkin ratsastuskäytössä olevan hevosen ominaisudet kuvaukset (*esteponi, maastoratsu, GP-hevonen, opetusmestari ja tuntihevonen*). Sisäisten ominaisuuksien kuvauksessa paneudutaan hevosen luonteeseen ja sen ominaisuuksiin (*varsa, tulinen, voimakas ja erinomainen*). Tilanteen ja taustan kuvaukset jakautuvat vielä laajemmalle alueelle (*suomalaisyyntyinen, valtavan kallis, monipuolinen valikoima, tiineenä oleva, vankkumaton tukipilari ja pyssysankari*).

Alun perin tutkimuksessa oli tarkoitus käsitellä myös hevoseen liitettyjä verbejä ja hevosen ja ratsastajan muodostaman kollektiivin kuvausta, mutta jo aika varhaisessa vaiheessa tuli ilmi, että aiheet ovat yksinäänkin hyvin laajoja. Tutkimuksen rajaus vain kuvauksiin oli perusteltu valinta kuvausten moninaisuuden ja yleisyyden vuoksi. Pystyin tarkastelemaan niitä syvällisemmin rajamalla muut aiheet pois tutkimuksestani. Keskittymällä vain hevosesta predikointiin tutkimukseni muodostaa eheän kokonaisuuden ja kuten huomataan, hevosen kuvaus on yksinään aihe, jota voisi tutkia myös paljon laajemmin. Kuvauksia tarkastellaan niiden aihepiirien ja aihepiirejä laajempien kokonaisuuksien avulla, näin päästään kiinni myös kuvausten merkitykseen ja motivoitumiseen. Hevoseen viittaavien ilmausten ja *hevosen* sekä siihen viittaavien ilmausten saamien määritteiden tarkasteleminen yhdessä laajentaa kuvausten kenttää. Kun taas kuvausten tarkasteleminen jakamalla ne kuvauksiin ja hevoseen viittaaviin ilmauksiin olisi vienyt tarkastelun keskipisteen pois itse kuvauksesta niiden muotoon. Halusin keskittyä nimenomaan merkitykseen ja käsitellä kuvaukset merkityksen kannalta loogisen jaottelun avulla.

Kolmesta hevosalan lehdestä kerätty aineisto tuo hevosen kuvauksia esiin laajasti. Hevosia kuvataan monin eri perustein ja laajalla joukolla eri lekseemejä. Aineiston ulkopuolelle jää aina joitain tapauksia. Aineistossani tämä näkyy esimerkiksi eri hevosrotujen suhteellisen pienenä määränä, joidenkin ratsastuksen lajien puuttumisena ja tiettyjen ominaisuuksien korostumisena. Ominaisuuksien korostuminen johtuu puheena olevasta käyttötarkoituksesta, joka oli suurimmassa osassa esiintymiä ratsastus, ja toisaalta puheena olevan hevosen rodusta. Aineisto on rajattu vain ratsastukseen, mutta valikoitujen artikkelien sisällä tuli esiin myös muita käyttötarkoituksia, ratsastus ja sen

eri alalajit nousivat esiin. Tämä näkyy hyvin luvussa 4.2. Hevosten kuvaus olisi vielä laajempaa, jos aineistoon olisi otettu enemmän lehtiä tai jonkin muun kontekstin tekstiä. Valikoituihin lehtiin osuneiden artikkelien aiheet vaikuttivat hyvin paljon siihen, millaisia kuvauksia aineistossa on.

Keskeisin tutkimustulos on se, että eniten kuvataan hevosen ulkoisia ominaisuuksia, sitten sisäisiä, käyttötarkoitusta ja vähiten tilaa ja taustaa. Aiheista rotua kuvataan eniten, sukupuoli ja ikä tulevat seuraavina, ja muita suuria kuvauskokonaisuuksia ovat luonne, ratsastuskäyttö ja suhde ihmiseen tai muihin hevosiin. Hevosen rotu näyttäytyy tärkeimpänä hevosesta kuvattuna asiana, se kerrotaan usein, vaikka muuta ei kerrotaisi. Se pitää jo itsessään sisällä monia muita ominaisuuksia, jolloin säästyään luettelemasta kaikkia. Sukupuoli kulkee usein käsi kädessä rodun ilmauksen kanssa. Myös siihen sisältyy muita ominaisuuksia. Ikä taas määrittää hevosen käyttöä, ja sen kuvaus pitää sisällään joitain iän mukana muuttuvia ominaisuuksia. Kolme eniten kuvattua aihetta ovat kaikki ominaisuuksia, jotka pitävät sisällään muita ominaisuuksia, näin ollen yhdellä sanalla saadaan kuvattua hevosesta monta asiaa. Oletusarvoisesti olisin olettanut aineistossa olevan enemmän hevosen koon ilmauksia, mutta niiden vähyys liittyy hevosrodun ilmaisemiseen, sillä rotumääritelmä sisältää kokomääritelmän.

Ratsastus korostuu aineiston rajaamisen takia, mutta se itsessään jakautuu vielä moneen alalajiin, joita käsiteltiin erikseen. Ratsastuskäyttö osoittautui monipuoliseksi kuvausjoukoksi. Hevosen suhde ihmiseen on monelle hevosihmiselle hyvin tärkeä, eikä ole ihme, että sitä on kuvattu niin paljon. Hevosten suhde toisiinsa taas kuvaa sitä, että hevonen on laumaeläin, on tarpeellista kuvata hevosten suhteita toisiinsa. Yksittäisistä aihepiireistä vähiten on kuvattu alkuperää ja väriä. Alkuperän kuvaus on tarkka tieto, joka ei useinkaan ole olennainen hevosalan lehdissä hevosta kuvattaessa, jossakin muussa kontekstissa se taas voisi olla ratkaiseva tekijä. Värin kuvausten vähyys selittyy osittain lehtien avulla; puheena olevista hevosista on monesti lehdissä kuvia, näin ollen värin tuominen ilmi vielä sanoin olisi toistoa, eikä se ole useinkaan tarpeellista. Väri on myös ominaisuus, joka ei pidä sisällään muita ominaisuuksia, se on puhtaasti vain ulkonäköseikka, eikä näin ollen kuvausarvoltaan niin suuri kuin esimerkiksi sukupuoli.

Hevosia kuvataan usein kekseliäin tavoin. Hevosen ulkonäköä kuvataan *jäljittelemättömäksi*, iältään hevosta sanotaan *mummoksi*, luonteeltaan hevonen voi olla *kauhean lunki* tai *oman arvonsa tunteva*, niillä voi olla *suomalaista sisua* tai *pilkettä silmäkulmassa*, ne voivat olla *kansallisaarteita* tai *ulkomaalaisia*, ne ovat ihmisten *omia*, *mussukoita*, *kavereita* ja *hevoskumppaneita*, ne ovat *virtaa täynnä* ja *aidosti läsnä* ja lisäksi ne voivat olla kuin *dynamiittipötköt* tai *luonnon-taideteokset*. Hevosia kuvataan eläiminä, ja niitä inhimillistetään ja kuvataan kuten ihmisiäkin. Kuvausten sanasto on hyvin rikasta ja vaihtelevaa.

Kuvausten määrät, eri aihepiireissä esiintyvien kuvausten määrät ja kuvauksissa käytetty sanasto tuovat esiin arvostuksia. Tutkimus tuo hyvin esiin, mikä hevosissa on arvostettua ja mikä ei. Tämä näkyy toisissa aihepiireissä selvemmin kuin toisissa. Hevosroduissa arvostus ei juurikaan nouse esiin, mutta esimerkiksi hevosen luonteen, ominaisuuden tai käyttöön sopivuuden kuvaukset ilmentävät hyvin, miten hevosen ominaisuuksia arvotetaan kuvausten avulla. Esimerkiksi luonteen kuvauksissa *selväpäinen* on toivottu ominaisuus ja *kovapäinen* ei. Ominaisuuden kuvaukset kertovat, että aineistossa vahvoja ja sitkeitä hevosia arvostetaan. Luku 4.2.3 kuvaa kokonaisuudessaan arvostettujen hevosten kuvaamista ja sitä, kuinka hevosia arvostellaan ja arvotetaan niiden käytön avulla.

Hevosalan lehtien konteksti itsessään jo muokkaa hevosen kuvausta, kuvaus on erikoiskieltä tai yleiskieltä, mutta slangisanoja ei esiinny. Artikkelin aihe rajaa kuvauksia entisestään; jos hevonen on hevosharrastajille tuttu, kuvataan sitä eri tavalla kuin suurelle yleisölle tuntematonta hevosta. Esimerkiksi rotuesittelyissä kuvaillaan koko rotua, kaikkia sen edustajia, tällöin kuvaus on yleisempää kuin yksittäistä hevosta kuvattaessa. Myös kirjoittajalla on suuri rooli, mitä hän haluaa hevosesta tuoda esiin, mikä on milloinkin tärkeää.

Tutkimuksessa selvisi, että kuvauksina olevat määritteet ovat pääasiassa adjektiiveja ja partisiippeja. Hevoseen viittaavia ilmauksia esiintyi varsin laajasti, ja niiden suurta määrää selittää ensinnäkin tilanteisten synonyymien huomioiminen ja se, että sama asia voidaan sanoa vaihtamalla määriteosaa, jolloin saadaan useita samaa tarkoittavia synonyymeja, jotka eroavat merkitykseltään toisistaan vain hieman. Tutkimuksessa tarkasteltavat hevoseen viittaavat ilmaukset eivät kaikki ole *hevosen* synonyymeja, sillä ne kaikki tarkoittavat hevosta juuri sillä hetkellä, mutta osa niistä ei kuitenkaan viittaa kaikkiin hevosiin tai ei sovellu viittaamaan hevoseen kaikissa konteksteissa. Myöskään aidot *hevosen* synonyymit eivät ole toistensa täyssynonyymeja, ne eroavat usein merkitykseltään jonkin verran. Osa synonyymeista on vakiintuneita hevosen kuvaukseen, mutta osa kuvaa hevosta vain tietyssä kontekstissa tai tilanteessa.

Suurin osa käsitellyistä hevoseen viittaavista ilmauksista luokittelee hevosia ja kuvailee niiden ominaisuuksia. Ne myös toimivat ikään kuin hevosen synonyymeinä tietyissä tilanteissa ja voivat joskus toimia *hevosen* synonyymeinä eri rekistereissä. Sanaa *hevonen* käytetään yleiskielessä, mutta hevosalan erikoiskielessä hevoselle on syntynyt valtava joukko sanoja, jotka ovat sen eriasteisia synonyymeja. Näitä hevosen synonyymisia kuvauksia käytetään kuvaamaan tietynlaista hevosta ja tietyssä kontekstissa. Riippuu tilanteesta, mitä hevosesta halutaan kertoa, miten sitä kuvataan. Tilanteen mukaan puhuja valitsee sukupuolen, rodun tai iän ilmoittavan hevoseen viittaavan ilmauksen. Eri rekisterit ohjaavat sanojen käyttöä ja hevosalan erikoiskielen sisälläkin on eri rekistereitä, sen mukaan kuka puhuu, kenelle ja mistä aiheesta. Myös kontekstilla on väliä, onko se kilpaurheilu, ja-

lostus vai harrastustoiminta. Konteksti määrittelee, mikä on relevanttia tuoda esiin hevosesta. Lisäksi hevosesta aiemmin kerrottu ja kuulijan ennakkotiedot hevosesta vaikuttavat kuvaamisen tarpeeseen. Omaa suosikkihevosta kuvataan eri tavalla kuin kaikkien hevosihmisten tuntemaa kilpahevosta.

Vaikka tutkimus keskittyy merkityksiin, on joskus hieman hankalaa päätellä aivan tarkkaan kirjoittajan kuvauksen tarkoitusperiä pelkän kirjallisen kontekstin avulla. Tulkintoja tehdään perustuen yleistietoon hevosista ja hevosharrastuksesta sekä pääteltävissä olevien merkitysten pohjalta. Hevosen kuvaus riippuu kuvaajasta, kuvailtavasta hevosesta ja kuvauksen tarkoitusperästä: halutaanko hevosta kuvailla, jotta se voidaan tunnistaa, jotta sitä voidaan käyttää, jotta siitä voidaan puhua vai jotta siitä voidaan tehdä lisää päätelmiä. Tässä vain muutamia perusteita, jotka määrittävät valittavan kuvausaihealueen, tarkemmin aiheen ja sen sisällä vielä valittavan kuvaustavan ja lekseemin. Lisäksi lekseemiin liitetty konteksti muuttaa itse lekseemin merkitystä.

Tässä olen keskittynyt hevosalan lehtien kieleen, ja tarkastelen kuvauksia vain aiheellisella tasolla. Laajemmassa tutkimuksessa voitaisiin tarkastella tarkemmin kuvausperusteita, kuvausten yleisyyttä ja verrata erilaisia konteksteja keskenään. Olisi mielenkiintoista verrata eri lehdissä esiintyviä kuvauksia toisiinsa, mutta se ei kuitenkaan mahtunut tähän tutkimukseen. Hevosten kuvausta kannattaisi tarkastella myös hevosharrastajien näkökulmasta. Tutkimuksessa hevosalan lehtien kieli painottuu viralliseen kielenkäyttöön ja hevosalan ammattilaisten kielenkäyttöön. Hevosharrastajien kieli eroaa tästä, ja hevosia kuvataan monissa epävirallisemmissa konteksteissa. Tähän päästäisiin kiinni esimerkiksi hevosharrastajia haastatteleamalla tai toteuttamalla kyselytutkimuksen. Myös alan ammattilaisten ja harrastajien kielenkäyttöä olisi mielenkiintoista verrata toisiinsa, kuinka paljon ne eroavat toisistaan ja miksi.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

1859 Hippoksen, Hevosmaailman ja Hevosurheilun ratsastusliitteestä kerättyä esiintymää:

Hippos 5/2017	136 esiintymää
Hippos 6/2017	284 esiintymää
Hevosmaailma 2/2017	549 esiintymää
Hevosmaailma 3/2017	531 esiintymää
Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 22.12.2017	187 esiintymää
Hevosurheilun ratsastusliite perjantai 26.1.2018	172 esiintymää.

Tutkimuskirjallisuus

- ALATALO, KATRI 2010: *Hevosten nimitykset* Hevostalli.net-keskustelupalstalla. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25473/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201010122976.pdf?sequence=1> [Viitattu 21.7.2019].
- ANDERSSON, INGRID – LINDBERG, CHARLIE 2003 [1997]: *Uusi hevosenomistajan käsikirja*. Suomentanut Ulla Lindgren. Toinen, täydennetty painos. Hämeenlinna: Karisto.
- BINDER, SIBYLLE LUISE 2015: *Maailman hevosrodut. Alkuperä, käyttö, luonne ja ominaisuudet*. Suomentanut Elina Lustig. Hämeenlinna: Karisto.
- HEVOSENI.FI, SIITOSTAMMA: <https://www.hevoseni.fi/varsominen> [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSINFO, KYRA KYRKLUND – HEVOSEN KOKOAMINEN: <https://www.hevosinfo.fi/kyra-kyrklund-hevosen-kokoaminen/> [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSMAAILMA, FALABELLA: <http://www.hevosmaailma.net/fala.shtml> [Viitattu 22.7.2019].
- HEVOSMAAILMA, HEVOSURHEILU, KOULURATSASTUS: http://www.hevosmaailma.net/Sport/ko_luokat.shtml [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSMAAILMA, IRLANNINCOB: <http://www.hevosmaailma.net/tinker.shtml> [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSMAAILMA, ISLANNINHEVONEN: <https://www.hevosmaailma.net/iceland.shtml> [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSMAAILMA, PONIT: https://www.hevosmaailma.net/index_pn.shtml [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSMAAILMA, ROTUTYYPIT: http://www.hevosmaailma.net/Info/index_type.shtml [Viitattu 20.7.2019].
- HEVOSTIETOKESKUS, HEVOSEN ENERGIANTARVE: <https://hevostietokeskus.fi/index.php?id=1091&-kieli=3> [Viitattu 20.7.2019].
- HIPPOS: HEVOSTALOUS LUKUINA 2017: http://www.hippolis.fi/UserFiles/hippolis/File/Hevostalous%20lukuina%202017_lopullinen.pdf [Viitattu 2.5.2019].
- HIPPOS, ORIIN JALOSTUSARVOSTELU: http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/nayttelyt_ja_jalostusarvostelu/suomenhevoset_ja_lamminveriset_ravihevoset/oriin_jalostusarvostelu [Viitattu 20.7.2019].
- HIPPOS, SUOMALAINEN LÄMMINVERINEN RATSUHEVONEN, FWB: http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/yleista_jalostuksesta/kantakirjarodut/suomalainen_lamminverinen_ratsuhevon_fw_b [Viitattu 20.7.2019].
- HIPPOS, SUOMENHEVOSEN KANTAKIRJAAN MERKITSEMINEN: http://www.hippos.fi/files/13520/-jalostusarvostelu_ja_palkitseminen_luonnos0111015.pdf [Viitattu 20.7.2019].

- HIPPOS, TAMMAN JALOSTUSARVOSTELU: http://www.hippos.fi/jalostus_ja_nayttelyt/nayttelyt_ja_jalostusarvostelu/suomenhevoset_ja_lamminveriset_ravihevoset/tamman_jalostusarvostelu [Viitattu 20.7.2019].
- HOLDERNESS-RODDAM, JANE 2007 [2001]: *Hevosia!* Suomentanut Elina Lustig. Toinen painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- HÄKKINEN, KAISA 1997 [1990]: *Mistä sanat tulevat?* Toinen painos. Tietolipas 117. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- IBERIANHEVOSYHDISTYS, IBERIALAISET HEVOSRODUT: <http://www.iberianhevosityhdistys.fi/> [Viitattu 3.5.2019].
- KARPRINT, HEVOSMAAILMA: <http://www.karprint.fi/aikakaushetket/hevosmaailma> [Viitattu 28.7.2019].
- KS = *Kielitoimiston sanakirjan verkkoversio*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Julkaistu verkossa 11.11.2014. Päivitettävä julkaisu. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. www.kielitoimistonsanakirja.fi [Viitattu 19.8.2019].
- KORHONEN, LAURA 2014: *Suomalaisen ratsastussanaston alueellinen ja käyttäjäryhmäkohtainen variaatio*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kiel-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96476/GRADU-1418889863.pdf?sequence=1> [Viitattu 11.5.2017].
- LARJAVAARA, MATTI 2007: *Pragmasemantiikka*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1077. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEINONEN, RIITTA-MARJA 2013: *Palvelijasta terapeutiksi. Ihmisen ja hevosen suhteen muuttuvat kulttuuriset mallit Suomessa*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 115. Oulu: Oulun yliopisto.
- MULLER, GARY 2009: *Tiesitkö tämän hevosta*. Suomentanut Petra Skarra. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- NIEMINEN, VIRPI (toim.) 2011: *Hevosen käsittely ja käyttäytyminen*. Helsinki: Art House.
- PAJUNEN, ANNELI 2001: *Argumenttirakenne. Asiantilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. Suomi 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PEPLOW, ELISABETH (toim.) 2002 [1998]: *Hevonen: Historia. Rodut. Hoito. Ratsastusurheilu*. Suomentaneet Tarja Rouhiainen, Sinikka Pellinen, Marvi Jalo ja Mirja Itkonen. Helsinki: Tammi.
- SAEED, JOHN I 2015: *Semantics*. 4. painos. Introducing Linguistics Ser. Hoboken: John Wiley & Sons, Incorporated.
- SIITONEN, VIRPI 1997: *Suomalaista ratsastusslangia*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-1997704661> [Viitattu 11.5.2017].
- SRL, PONIMITTAUS: <https://www.ratsastus.fi/kilpailu-ja-valmennus/kilpailijalle/ohjeita-kilpailijalle/ponimittaus/> [Viitattu 20.7.2019].
- SRL, SUOMEN MESTARIT: <https://www.ratsastus.fi/kilpailu-ja-valmennus/tulokset/mestareita-ja-mestestyjia/suomen-mestarit/> [Viitattu 3.5.2019].
- SUOMEN CLYDESDALE- JA SHIREHEVOSYHDISTYS, SHIREHEVONSEN HISTORIA: <http://www.suomen-clydesdale-shire.fi/shire/historia/> [Viitattu 2.5.2019].
- SUOMEN ISLANNINHEVOSYHDISTYS, ISLANNINHEVONEN: <https://www.islanninhevonen.net/islanninhevosityhdistys/islanninhevonen/> [Viitattu 3.5.2019].
- SUOMENRATSUT RY, SUOMENHEVOSMESTARUUDET: <https://suomenratsut.fi/kilpailut/suomenhevosmestaruudet> [Viitattu 3.5.2019].
- SUOMEN VUONOHEVOSYHDISTYS, ALL ROUND: <http://vuonohevoset.fi/all-round/> [Viitattu 3.5.2019].
- TALASKIVI, SOINI 1997 [1977]: *Suomalainen hevostietokirja*. Kolmas painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- VIITANEN, JOHANNA 2007: *Hevosen värit*. Loppu: Vudeka Hevostietokirjat.
- VOGEL, COLIN 2011 [1995]: *Hevosenhoitajan käsikirja*. Suom. Nina Mäki-Kihniä. Kiina: Readme.fi.

WALKER, ELAINE 2015: *Hevonen: Intohimo. Kauneus. Ylevyys. Vahvuus*. Suomentaneet Aatos Nieminen ja Johanna Viitanen. Helsinki: Gummerus.